

KU SOO DHOWOW FINLAND!

1. FINLAND KU SOO DHOWOW!

Hordhaca	5
XAGGEETI BAAN WAX KA BILAABAA?	
DEGGENAANSHAHAA	6
Sidee baan guri ku helaa?	7
Sidee baan guri u kiraystaa?	7
Deebaajiga kirada	7
Guurid	7
Xeerarka guryaha la deggan yahay	7
Daryeelka guriga	8
Qashinka	8
Meesha dharka lagu dhaqdo	8
Sawnada	8
Baarkinnada baabuurta la dhigto	8
Ammaanka dabka	8
Taageerada kharashka guriga (Asumistuki)	9
XUQUUQDA KU NOOLAANSHAHAA WADANKA	9
Dadka leh dhalashada Midowga Yurub,	
dadka leh dhalashada	9
Waddan ku jira Suuqa Dhaqaalaha Yurub iyo dadka leh	
dhalashada Iswiisarland	9
Muwaadiniinta oo aan dalalka nordingga iyo wadamada	
xubnaha ka ah EU iyo ETA	9
Dadka leh dhalashada waddamada Waqooyiga Yurub	9
Haddii aad wax barato	9
Haddii aad shaqayso	9
SHARCIGA WADDANKA LAGU JOOGO (OLESKELULUPA)	9
Dadka leh waddan saddexaad dhalashadiisa	10
Dadka magangelyo caalami ah loo	
ogolaaday/codsaday	10
Ardayda	10
Dadka shaqeeya	11
Xiriirka qoyska	11
Dadka waddanka dib ugu soo guurey	11
XAFIISKA DIVAANGELINTA (MAISTRAATTI)	11
Iska diwaangelinta Finland	11
Isqabidda iyo carruurtu, xiriirrada qoys ahaaneed	12
Sharchiyanta dukumeentiyada/sharchiyeynta	12
Qoraallada si offishal ah loo turjumay	13
Lambarka aqoonsiga (Henkilötunnus)	13
LA QABADSIINTA WADDANKA	13
Sahmin (xaalad qiimeyeen)	13
Qorshaynta dib-u-dejinta	14
Kaalmada dib-u-dejinta	14
Waxbarashada dhanka dib-u-dejinta	14
KOORSOOYINKA AFKA FINNISHKA IYO AFKA	
ISWIIDHISHKA	14
Caymiska bulshada	15
Kaadhka Kelada	10
BADBAAADADA SHAQO LA'AANTTA	15
KAARKA CANSHUURTA	15
La talinta arrimaha canshuurta	15

TURJUBAAN, TURJUMID IYO TURJUBAANIDDA	
QORAALKAA AH	
AKOON BANGI	16
TELEFOON	16
INTERNET	16
LAYBAREERIGA	16
BOOSTO	16
KASTAMKA (TULLI)	16
DHIBAATOYIN (KRIISIT)	17
Dagaal ku samayn	17
Dhibaatooyinka caafimaadka qalbiga	12
Fakhrinimo	
Taageerada dhaqaalaha nolosha	17
Ka caawin arrimaha maxakamadaha	
ah oo lacag la'aan ah	17

2. SHAQO

SIDEE BAAN SHAQO U RAADSADAA?	19
HADDII AAN SHAQO HELI WAAYO	19
Badbaadada shaqo la'aanta	19
AASAASIDDA SHIRKAD	19
KAARKA CANSHUURTA	19
La talinta arrimaha canshuurta	19
HAWLGAB	20
GOOBTA SHAQADA EE FINLAND AH	20
Shaqada intaan la bilaabin ka hor	20
Heshiiska shaqada	20
Goobta shaqada	20
Goobta shaqada waa inay ka fullaan	
sinnaanta iyo inay dadku isku qiimo yihiin	20
Waajibaadka saaran shaqaalaha	
Xuquuqda shaqaalaha	20
Wakiilka shaqaalaha (Luottamusmies)	20
Ururro xirfadeedyada shaqaalaha (Ammattiliitot)	20
Khasnadda shaqo la'aanta	20

3. WAXBARASHO

DADKA WAAWEYN IYO WAXBARASHADA SHAHAADADAYDU FINLAND MA KA SOCONAYSAA?	23
Shahaadada in laga gaaro go'aan ah inay u dhiganto kuwa waddankan laga bixiyo, Aqoonsashada shahaadada XIRFAD CUSUB MA BARAN KARAA?	23
Heshiis waxbarasho (oppisopimus)	23
Shahaadada imtxaanka lagu qaato (Näyttötutkinto)	24
KHARASH INTEE LE'EG BAA WAXBARASHADA KU BAXA?	24
Shuruudaha lacagta taageerada waxbarashada FINLAND GUDEHEEDA AFAF KALE WAX MA LAGU BARAN KARAA?	24

5. CAAFIMAADKA

DHAKHTAR	32
DARYEELKA CAAFIMAADKA SHAQAALAHAA	32
Xanuunka dhimirka	32
CAAFIMAADKA ILMHA	33
CAAFIMAADKA AFKA	33
KHARASH INTEE LE'EG BAA LAGA BIXIYAA DHAKHTARKA?	33
DARYEELKA CAAFIMAADKA EE WAKHTIGA AY HOOYADU UURKA LEEDAHAY	33
DARYEELLIDDA ILMHA YAR EE DHASHAY	34
DADKA NAAFADA AH (VAMMAISET)	34
Dhibaatooyinka maandooriyayaalka (Päihdeongelmat)	34
XAALADADA DHIBAATOORYINKA DEGDEGGA AH	35

6. WAXYAABAHA NOLOSHA CAADIGA AH

RUQSADDA WADIDDA BAABUURTA (AJOKORTTI)	36
DUKAAMADA	36
Goormay dukaamadu furan yihiin?	36
XAFIISYADDA DOWLADDA (VIRASTOT)	36
Goormay xafiisyada dowladdu furan yihiin?	37
KHAMRIGA IYO DAROOGOOYINKA	37
WAKHTIGA FIRAAQADA (VAPAA-AIKA)	37
CARRUURTA, DHALLINYARADA IYO WAKHTIGA FIRAAQADA	37
MAALMAHA XAFLADAHA EE WADDANKU LEEYAHAY (KANSALLISET JUHLAPÄIVÄT)	38

4. CARRUURTA, QOYSKA IYO WAAYEELKA

ISQABID	26
MAGACA QOYSKA EE ILMHA (LAPSEN SUKUNIMI)	26
ISFURID	26
Haynta ilmaha furriinka ka dib	26
LACAGTA CARRUURTA (LAPSILISÄ), LACAGTA HOONYONIMADA (ÄITIYSRAHA)	27
IYO LACAGTA ABBANIMADA (ISYYNSRAHA)	27
FASAXA HAYNTA ILMHA (HOITOVAAPAA)	27
BARBAARINTA ILMHA	27
XANNAANO MAALMEEDKA ILMHA	28
DUGSIGA HOOSE/DHEXE	28
ISKUULLADA CAALAMIGA AH	29
KHARASH INTEE LE'EG BAA LAGA BIXIYAA ISKUULKAA?	29
DAGAALLANKA QOYSKA DHEXDIISA	29
WAAYEELKA	30
HAWLGAB	30

7. FINLAND IYO DADKA FINNISHKA AH

FINLAND WAA WADDAN SIDEE AH?	40
CIMILADA	40
DADKA FINNISHKA WAA SIDEE?	40
Ixtiraamka	41
Salaamidda	41
Gaadiidka	41
DEEGAANKA DABIICIGA AH (LUONTO)	42
XAYAWAANNADA	42
GURIGA FINNISHKA (SUOMALAINEN KOTI)	42
CUNTADA FINNISHKA	42
TAARIIKHDA FINLAND	42
SIYAASADDA IYO MAAMULKA	43
WADDAN NOLOL WANAG (HYVINVOINTIVALTIO)	44
ISKU QIMO AHAANSHAA IYO SINNAANTA	44
CODDAYNTA IYO XUQUUQDA CODKA	44
DHALASHADA FINLAND (SUOMEN KANSALAISSUUS)	44
DIINTA IYO FINLAND GUDEHEEDA	46

8. ERAYBIXIN

47

A photograph of a forest scene. In the foreground, there is a grassy clearing with several tall, thin birch trees standing on the left. The birch bark is white with dark, horizontal lenticels and some peeling areas. Behind them, there are more trees, including some with long, drooping branches and others with more upright foliage. The sky is bright and overexposed, appearing almost white. The overall atmosphere is peaceful and natural.

KU SOO DHOWOW
FINLAND!

HORDHACA KU SOO DHOWOW FINLAND!

Qofku markuu waddan cusub u soo guuro waxay noqonaysaa, inuu barto waddanka cusub dhaqankiisa iyo nidaamka uu waddanku u shaqeeyo. Hadda waxaad gacantaada ku haysaa qoraal tilmaan bixiye ah oo ujeeddada laga leeyahay tahay, inuu wakhtiga hore ee aad waddanka ku cusub tahay kaa caawiyoo sidii aad Finland ula qabsan lahayd. Tilmaanbixiyaha waxaa ku qoran waxyaabo ay ka mid yihiin warar ku saabsan guryeynta iyo shaqo qabashada. Waxaa kaloo tilmaanbixiyaha ku qoran sida loola xiriiru shaqaalaha hay'adaha maamulka iyo weliba aqoon aasaasi ah oo ku saabsan dhaqanka iyo bulshada Finnishka. Markaad aqoon u leedahay xeerarka iyo nidaam-ka bulshada ee waddanka cusub, waxaa kuu fududaanaya sidii aad ula qabsan lahayd waddanka cusub.

Finland waa waddan sharchiyeed oo dastuurkiisa ayey ku qoran tahay, in dadka Finland deggan oo dhan, xitaa kuwa ajnebiga ah, ay si isku mid ah xaq ugu leeyihiin xuquuqda aasaasiga ah. Dastuurka Finland wuxuu dhigayaa, in dadku ay siman yihiin sharciga hortiisa, oo qofna aan loo takoori karin sabab jinsi (lab ama dheddig), asal, af, diin, wuxuu amminsan yahay ama fikraddiisa darteed.

Dastuurku wuxuu sugayaa in tusaale ahaan qof walba helo taabasho la'aan shakhsii ahaaneed (korkiisa wax loo geysan), xornimona uu ku socon karo, noloshiisa shakhsii ahaaneed oo la nabadgelinayo, diintiisa iyo damiirkiisa oo uu xor u yahay, xornimo hadal, xornimo isu imaansho iyo urur iyo xuquuq ah inuu helo garsoorid maxakamadeed oo caddaad ah iyo maamul wanaagsan.

Dastuurka ayaa lagu sugayaa, in kuwa laga tirada badan yahay xaq u leeyihiin, inay afkooda iyo dhaqankooda ilaashadaan oo hore u marayaan. Waxyaabaha xuquuqda aasaasiga ah lagu sugay waxaa iyana ka mid ah xuquuq dhaqaale, xuquuq arrimaha bulshada iyo xuquuq ilbaxnimo, sida xuquuqda ah, inuu qofku xaq u leeyahay waxbarashada aasaasiga ah oo lacag la'aan ah iyo xuquuqda ah inuu qofku helo adeegyada arrimaha bulshada iyo caafimaadka oo ku fillan.

Inaad noqoto xubin bulshada ka tirsan oo firfirfoon

Barnaamijka dejinta ajaaniibta wadankan waxaa loo dejiyey sharchi arinkaas khuseeya. Sida sharcigaas ku xusan qof walba oo wadankan usoo guurey wuxuu xaq u leeyahay in xog laga siiyo sida wadankan loogu noolyahay iyo qaabka ay u dhisantahay bulshada finnishku. Buuggan waxaa weheliya oo qofku uu heli karaa latalin iyo akhbaarta qofku u baahdo si intii suurogal ah loo fududeeyo la qabsiga qofka ee wadankan. Qofku wuxuu caawin ka heli karaa xafiiska deeggaankiisa, sidoo kale wuxuu akhbaar ka heli karaa shaqaalaha xafiisyada shaqada kuwaas oo masuuliyyad ay ka saarantahay in sida sharcigu farayo ay ajaanibta caawiyaan.

Hadafka la leeyahay waa, in dadka Finland yimaadaa ay si firfircooni leh uga qaybqaataan bulshada Finland. Dadka waddanka u soo guurey in-

tooda badan waxay xuquuqda coddaynta doorashooyinka degmooyinka helaa, markay dhovr bilood degmada deggenaadaan. Da'da xuquuqda codka lagu helaa waa 18 sano.

Afafka qaranka ee Finland waa af Finnish iyo af Iswiidhish. Markaad arrin ka qabsanayso xafiisyada dowladda, waxaad xaq u leedahay, inaad labada af midkaad doonto isticimaali karto. Afku waa fure muhiim ah oo dhaqanka lagu dhxgalo lyo shaqada. Qoraalkan tilmaanbixiyaha ah waxaad ka heleysaa warar ku saabsan barashada afka Finnishka iyo Iswiidhishka.

Waxaa fican inaad dhaqanka Finnishka wax ka ogaato adigoo akhrisanaya iyo adigoo dhxgelaya la kulmaya. Finland deeggaanadeedda kala duwan waxyar way kala dhaqan duwanyihii. Wadankan waxaa kale oo ku nool dad kala duwan oo laga tiro badanyahay, tusaale dadka saamelaisetka iyo roomanka. Finland waxay ka tirsan tahay waddamaada Waqooyiga Yurub, waxayna xubin ka tahay Ururka Midowga Yurub (EU).

Bulshada la joogo dhaqanka Finnishka waxyabaha ugu muhiimsan waxaa lagu gartaa isku qiimo ahaanshaha iyo qiimaynta waxbara-shada. Waxyabaha nolosha caadiga ah dad badan baa waxay jecel yihiin waddanka nabadvilyadiisa iyo siduu deegaanku nadiif u yahay iyo weliba fursadda adeegyada aasaasiga ah, sida adeegyada layba-reeriyyada iyo xarumaha daryeelka caafimaadka adeegyadooda.

Ku soo dhowow nolosha Finnishka teeda caadiga ah iyo teeda xaflad-da ah. Waxaan si fiican u rajaynayaa, inaad dareento, in hoygaagu yahay Finland.

Tuija Oiva
Madaxa waaxda
Wasaarada shaqada
iyo dhaqaalaha

1.

1. Guri

Raadso guri aad degto. Cinwaan haddii aadan lahayn, isuma diwaangelin kartid inaad tahay qof Finland deggan.

2. Xafiiska diwaangelinta (Maitstraatti)

Inaad qof Finland deggan tahay iska diwaangeli xafiiska diwaangelinta, kaaso o ku siinaya lambarka aqoonsiga (henkilötunnus).

3. Telefoon

Yeelo telefoonka gacanta, sababtoo ah telefoonnada lacagta lagu dirsadaa way yar yihiin.

4. Akoon bangi

Akoon ka furo bangiga, sababtoo ah waddanka Finland dadka mushaharka waxaa loogu soo shubaa bangiga. Taageerooyinka lacagta ah ee dadka la siiyo, sida lacagta taageerada nolosha oo kale xitaa, qofka waxaa loogu soo shubaa akoonka bangiga. Si aad bangiga akoon uga furatid, waxaad u baahan tahay baasaboor ama dukumeenti aqoonsi ah.

5.

Ogow xuquuqdaada caymiska Dadka wadankan ku nool caymiskooda waxaa masuul ka ah Kela. Qofku wuxuu xaq u yeelanayaa xuquuqda caymiska Finland markuu si rasmi ah ugu soo guuro. Sidoo kale qofku wuxuu xaq u yeelanayaa xuquuqdaas hadduu wadankan ka shaqeeyo. Xafiiska Kela, waxaad waydiisan kartaa in ay ku caawiyaan si aad xuquuqdaada u ogaato. Caymiska caafimaadku waa qeyb ka mid ah caymiska guud ee qofka. Qofka ayaal laga rabaa inuu codsado xuquuqda caymiska qofka iyo mida caymiska caafimaadka. Xafiiska Kela wuxuu kuu soo dirayaa kaadhka xuquuqda caafimaadka haddii aad xaq u leedahay caymiskaas. Waxaa kaliya ood Kela ka heli kartaa caawin dhaqaale haddii aad ku jirto caymiska wadankan isla markaansa aad soo buuxiso shuruudaha helida kaalmadaas.

6. Kaarka canshuurta (Verokortti)

Xafiiska canshuuraha ayaad ka heleyaa kaarka canshuurta. Mushaharka ama dakhiliyada kale ee ku soo gala dartood baad waxaad u baahan tahay kaarka canshuurta. Kaarka canshuurta markaad dalbanayso waa inaad haysataa baasaboor ama dukumeenti aqoonsi ah.

7. Shaqo raadsasho

Haddii aadan shaqo la'aan tahay, xafiiska shaqada iyo xoogsashada (Työ- ja elinkeinotoimisto = TE-toimisto) ayaad iska diwaangelin kartaa inaad shaqo raadiye tahay. Waddanka Finland qofku markuu shaqo la'aan yahay wuxuu xaq u yeelan karaa inuu helo badbaadada shaqo

la'aanta. Xafiiska shaqada iyo xoogsashadu (TE-toimisto) wuxuu dadka shaqo raadiyyaasha ah u qabanqaabiyyaa koorsooyin af Finnish iyo af Iswiidhish ah.

8. Barashada afka

Si dhakhso ah u dalbo koorso af Finnish ama af Iswiidhish ah. Waxaa dhici karta in koorsada saf loogu jiro. Shaqo inaad heshaa way kuu fududaanaysaa, haddaad afka taqaan. Afka Finnishka iyo iswiidhishka iskaa baad xitaa isu bari kartaa oo waxaad ka baran kartaa tusaale ahaan internetka.

Waxaad ka raadsan kartaa akhbaarta kugu haboon si aad u barato arimahaas tusaale ahaan shaashadaha hoos ku xusan:

www.kotisuomessa.fi

<http://oppiminen.yle.fi/suomi-finnish>

<http://donnerwetter.kielikeskus.helsinki.fi/finnishforforeigners/>

www.digitaldialects.com/Finnish.htm

KU NOOLAANSHAHADAWADANKA SIDEE BAAN GURI U HELAYAA?

Wargeysyada iyo internetka ayaal lagu soo qoraa guryo la kiraynayo. Guryaha kirada ah qimohoodu aad bay u kala duduwan yihiin.

► Guryaha gaarka ah ee la kireeyo ee ku yaalla magaaloo yinka bartamohoodu badanaa waa qaali. Guryaha kirada ah ee magaaladu leedahay waa riqiis, laakiin dadka oo dhan kuma wada filna. Guri kiro ah oo magaaladu leedahay waxaad ka dalban kartaa bogga internetka ee magaaladu ama degmadu leedahay. Waxaa dhici kar-ta in dad badan guryaha saf ugu jiraan.

► Badanaa dadku Finland waxay deggan yihiin guryo ay iyagu iska leeyihiin. Qiimaha gurigu wuxuu ku xiran yahay deegaanka iyo mee-sha uu ku yaallo. Bangiga ayaad ka dalban kartaa lacag deyn ah oo aad guri ku iibsato. Qofku markuu iska wada bixiyo lacagtii deynka ahayd ee uu guriga ku iibsaday, guriga uu isagu iska leeyahay inuu deggenaado ayaal jaban guriga kirada ah. Kirada ama deynka guriga lagu iibsaday mooyee guriga la deggen yahay waxaa ku baxa kharashyo kale. Qofka guriga deggen isagaan badanaa iska bixiya korontada iyo biyaha kharashkooda.

Boggagan internetka ayaad guri ka raadsan kartaa:

www.pikotie.fi

www.etuovi.com

www.vuokraovi.com

www.jokakoti.fi

www.vvo.fi

Faahfaahin dheeraad ah ka akhriso: www.asuminen.fi

Sidee baan guri u kiraystaa?

Heshiiska kirada waa in la sameeyaa isagoo qoraal ah. Adiguna waa inaad heshaa heshiiska kirada koobigiisa.

► Qofka guriga kiraysanaya iyo qofka guriga kiraynaya ayaa waxay ku heshiinayaan wakhtiga uu qofku guriga kiro ahaan u degge-naanayo iyo guriga kiradiisu intay tahay. Qofka guriga kiraynaya wuxuu dhihi karaa, guriga sigaar laguma cabbi karo, xayawaannada guryaha lagu haysatana guriga lama keeni karo.

Korontada ama gaaska la shito badanaa kuma jiraan heshiiska kirada guriga. Waa inaad adigu iska bixiso ama. Qofka guriga kiraystaa isagaa heshiis la gala shirkadda korontada iyo gaaska oo dalbada in loo soo daayo korontada ama gaaska. Biyuhu haddii aanay ku jirin kirada, lacagtooda waxaa la bixiyaa ama iyadoo saacadda biyaha laga ee-gayo inta la isticimaa-lay ama iyadoo la eegayo inta qof ee guriga deggan.

► Mararka qaar qofka guriga kiraynaya wuxuu rabaa in guriga caymis la geliyo. Waa inaad iska bixiso caymiska guriga. Waxaad xog caymiska guriga ka heli kartaa shirkadaha caymiska. Intaa-dan heshiiska kirada gelin ka hor, iska hubi in guriga aanu ku soo socon dayactir weyn oo lagu samaynayo. Haddii wakhti-ga guriga dayactirka lagu samaynayo aad guri kale kiraysato, adi-gaa iska bixinaya wixii kharash dheeraad ah ee yimaada.

Deebaajiga kirada

Markaad guri kiraysanayso waa inaad bixisaa oo dhigtaa deebaajiga kirada. Deebaajiga kiradu wuxuu noqon karaa lacag u dhiganta ugu badnaan saddex (3) bilood kiradooda.

► Deebaajiga kirada waxaa loo shubaa qofka guriga kiraynaya ama waxaa lagu shubaa akoon bangiga ah oo lagu shubo deebaajiga kirada, halkaas bayna lacagtu ku jireysaa. Markaad guriga ka guurto ayaa laguu soo celinayaan lacagata deebaajiga kirada ee lagaa haystey. Sababta qofka guriga kiraysanaya looga qaado lacagta dee-baajiga kiradu waxay tahay waxaa la rabaa in la hubiyo inuu qofku guriga si fiican u daryeelo, kiradana sida lagu heshiiyey u bixiyo. Haddii aad kirada bixin weydo ama guriga oo hallaysan aad guriga ka guurto, qofka guriga kaa kireeyey wuxuu kaa haysan karaa lacagtii

Faahfaahin dheeraad ah ka akhriso: www.vuokralaiset.fi

Guurid

Markaad guri cusub u guurto, waxyaabo badan baa lagaa rabaa inaad xasuusato.

► Guriga cusub intaadan u guurin ka hor waa inaad ka baxdaa guri-ga aad ka guureyso heshiiskiisa kirada (sheegtaa inaad guurayso). Qofku markuu guri kiro ah ka guurayo waa inuu intuu-san guurin bil ka hor soo ogeysiyya ciddii uu guriga ka kiraystay oo u sheegaan inuu wakhtigaas guriga ka guurayo, heshiiska kiradu waa inuu wakhti-gaas dhammaadaa. Haddii guri kiro ah adigoo sannad ka yar deg-genaa, cidda guriga iska lehna rabaan inaad guriga ka guurto, waa inay saddex (3) bilood ka hor kuu sii sheegaan wakhtiguu heshiiska kiradu dhammaanayo. Haddii aad guri kiro ah deggeneyd in sannad ka badan, cidda guriga iska lehna rabaan inaad guriga ka guurto, waa inay lix (6) bilood ka hor kuu sii sheegaan wakhtiguu heshiiska kiradu dhammaanayo. Sida caadiga ah markaad guri degto, adigu waa inaad shirkadda korontada la gashaa heshiiska korontada ama gaaska, markaad guriga ka guurtana, waa inaad shirkadda ko-rontada u sheegtaa inaad guurtey, si ay guriga uga xiraan korontada iyo/ama gaaska. Guriga aad ka guureyso waa inaad sii nadiifisaa. Waxaa fiican in guriga aad deggeyso gelisid caymiska guriga.

► Markaad guurto waa inaad samaysaa ogeysiinta guuritaanka (muuttoilmotus) oo aad ku sheegeyso cinwaanka aad ka guurtey iyo kan aad u guurtey. Ogeysiinta guuritaanka waxaad si fudud uga samayn kartaa boostada, ama xafiiska diwaangelinta (maistaatti) ama si elektorooniik ah: www.muuttoilmotus.fi. Markaad si elektorooniik ah arrimo u dhammaysanayso waxaad u baa-han tahay aqoonsiyada bangiga (pankkitunnukset) ama kaarka aqoonsiga ee leh meesha xogta ku kaydsan yahay (sirullinen henkilökortti).

Faahfaahin dheeraad ah ka akhriso: www.posti.fi

Xeerarka guryaha la deggan yahay

Qof walbaa waa inuu tixgeliyaa dadka kale ee dhismaha la deggan. Dhismuhu wuxuu leeyahay xeerar nidaameed dadka oo dhan ka dhixeyya, qof walbana waxaa looga baahan yahay inuu xeerarkaas ku dhaqmo.

► Xeerarka nidaamka waxaa ku qoran, in habeenki wakhtiga aammusnaantu bilowdo tusaale ahaan tobanka fiidnimo. Wakhtiga aammusnaantu markuu bilowdo ka dib, lama ogola in guriga dhexdiisa laga sameeyo dhawaaqyo cod dhaadheer. Xeerarka nidaamku way qabtaan xitaa xayawaannada guryaha

lagu haysto sida (eyda, bissadaha). Lama ogola, in xayawaannada guryaha lagu haystaa dhibaan dadka kale ee dhismaha deggan. Haddaad rabto inaad gurigaaga xaflad ku dhigato, deriska hore u sii ogeysi inaad xaflad dhiganayso. Xeerar nidaameedku waxay ku dhegsan yihiin guriga sabuuraddisa ogeysiis yada lagu dhejiyo. Dhismayaasha dabaqyada ah badanaa sabuuradda ogeysiis yada lagu dhejiyaa waxay ku taallaa dabaqa koowaad, waxayna u dhowdahay albaabka dhismaha laga soo galo.

DARYEELKA GURIGA

Shirkadda qaabilسان daryeelka guryaha,

Maamulaha guryaha

Sida caadiga ah dhismuhu wuxuu leeyahay heshiis lala galay shirkad qaabilسان daryeelka guryaha. Haddii tusaale haddaad ogaato in dhib ka jiro waxyabaha kululeeya guriga, waxaad wacdaa shirkadda qaabilسان daryeelka guryaha.

- ▶ Shirkadda qaabilسان daryeelka guryuhu waxay u xilsaaran tahay tusaale ahaan dhibaatooyinka ah xagga biyaha, boosonee-rooyinka iyo kululaynta guriga. Arrimaha lacagta ee guriga waxaa sida caadiga ah qaabilسان maamulaha guryaha (isänöitsijä). Shirkadda qaabilسان daryeelka guryaha iyo maamulaha guryaha wararkoodu waxay ku dhegsan yihiin sabuuradda ogeysiis yada ee dhismaha ku taalla.

Qashinka

Guri walba wuxuu leeyahay weel ama baaldi qashin oo aad qashinka ku ridi kartid. Qashinka waxaa la geeyaa haamaha qashinka lagu ururiyo ee dhismaha oo dhan ka dhexeyya.

- ▶ Haamaha qashanka lagu ridaa waxay yaallaan dhismo walba barxadiisa ama meesha baabuurga la dhigto meel u dhow. Qashinka waa la kala soocaa oo weelal kala duwan baa lagu kala ridaa: qashinka cuntada ah waxaa lagu ridaa (biojätteet), joornaallada (paperinkeräys), baakadaha ama kartoonnada (kartonki), qashinka kalana waxaa lagu ridaa (sekajäte). Haamaha qashimada waxaa ku qoran nooca qashinka ah ee lagu ridi karo. Meesha la geeyo qashimada kale ee sida (dhalooyinka ama muraayadaha, biraha, dharka, beyteriyada), waxaa dhici karta inay u dhowdahay dukamaada ama suuqa.

Qolka dharka lagu dhaqdo

Waxaa dhici karta in dhismuhu leeyahay qol dharka lagu dhaqdo oo ka dhexeyya dadka dhismaha deggan. Qolka waxaa yaalla mishiinka dharka lagu dhaqdo, wuxuuna leeyahay meel dharka lagu qallijisto.

- ▶ Waxyabaha ku saabsan sida loo isticimaalo qolka dharka lagu dhaqdo, waxaad weydiisaa shirkadda qaabilسان daryeelka guryaha ama maamulaha guryaha. Sida caadiga ah isticimaalka qolka dharka lagu dhaqdaa ma aha bilaash, laakiin qaali ma aha. Waa muhiim inaad qolka dharka lagu dhaqdo isticimaasho wakhtiga aad ballansantay. Xasuuso inaad dharkaaga ka urursato qolka dharka lagu dhaqdo, qofka kugu xigaa intaanu qolka imaan ka hor. Qolka dharka lagu dhaqdo markaad ka tegeyeo waa inaad isagoo nadiif ah ka tagtaa.

Sawna (sauna)

Dhismayaal badan baa jira oo leh sawna dadka ka dhaxaysa.

- ▶ Haddaad rabto inaad sawnada isticimaasho waa inaad wakhti sawna qabsataa. Wakhtiga sawnada waxaa laga qabsadaa maamulaha guryaha ama shirkadda daryeelka guryaha. Lacagta isticimaalidda sawnada waxaa loo shubaa maamulaha guryaha ama shirkadda daryeelka guryaha. Waaqaa qabsan kartaa waqtii sawnada. Wakhtiga sawnada sida caadiga ah waa todobaadkiibaa hal mar oo hal saac ah. Xusuuso inaad saunada nadiifiso markaad isticmasho kadib.

Baarkinnada baabuurga la dhigto

Dhismayaal badan baa jira oo leh baarkinno baabuurga la dhigto oo loogu talagalay dadka dhismaha deggan.

- ▶ Haddaad rabto meel aad baaburka dhigato, waxaad boos ka dalban kartaa oo lacagta u shubi kartaa maamulaha guryaha ama shirkadda daryeelka guryaha. Waxaa dhici karta, in boosaska baarkinku buuxaan oo aad sugto.

Ammaanka dabka (Paloturvallisuu)

Guriga gudihiiisa waa inuu ku dhegsan yahay dab ka dige (palovaroitin). Ka taxader makiinadda cuntada lagu karsado ee korontada ku shaqaysa, moofada iyo makiinadda cuntada lagu karsado ee gaaska ku shaqaysa.

- ▶ Way fiican tahay, in qoysaska carruurta leh makiinadda cuntada ku sameeyaan daboolka mikiinadda cuntada (hellasuoja). Daboolka mikiinadda cuntada carruurta u diidayaa inay makiinadda daaraan. Waxyabaha korontada ku shaqeeya dem, haddii aadan isticma-layn. Sawnada gudeheeda dhar ha ku qallajin, alaabna ha dhigan.

- ▶ Sharcigu wuxuu dhigayaa in guriga gudihiiisa lagu dhejiyo dab ka dige. Qofka guriga deggan bay tahay inuu soo gato dab ka dige, waa-na inuu guriga ku dhejiyaa isagoo raacaya sida baakadda ku qoran ee ay tahay in loogu dhejiyo. Xusuuso inaad

tijaabiso bishii mar in dab-sheeguhu shaqeynayo.

► Xilliga xagaaga dadku waxay jecel yihiin inay cunto ku dubtaan barxadooda. Balakoonka in cunto lagu dubto (grillaaminen) lama ogola. Inta badan xitaa lama ogola in qofku uu barxadiisa cunto ku dubto. Arrinkan waxaad weydiisa guddiga shirkadda guriga (ta-loyhtiön hallitus). Lama ogola in dab furan la shido, haddii aan ogo-laansho laga haysan cidda dhulka iska leh.

TAAGEERADA KHARASHKA GURIGA (ASUMISTUKI)

Waxaad Kela ka codsan kartaa kaalmadda kirada guriga, haddii dakhliga ku soo gala uu hooseeyo kirada guriguna ay kharashaadka la xiriirana ay badanyihiin. Wuxuu qof qoyskaaga ka tirsan uu leeyahay dhala-shada waddan saddexaad, wuxuu booliska ka dalban karaa kaarka joogitaanka waddanka ee la siiyo qofka leh qof qoyskiisa ah oo haysta dhalashada Midowga Yurub. Qofka leh dhalashada Midowga Yurub qofka ay isku qoyska yihiin si madax bannaani leh buu u shaqaysan karaa oo uma baahna sharciga la siiyo qofka shaqaa-laha ah.

Haddii aad wax barato

► Haddii aad arday tahay waxaa lagaaga baahan yahay faahfaahin ku saabsan dhaqaalaha aad ku noolaanayso. Taas macneheedu waa inaad soo caddaysaa, inaad haysato lacag kugu fillan oo aad ku noo-laan karto. Lacag kugu fillan oo ku noolaan karto waa inaad haysa-too, sababtoo ah Finland kama heleysid lacagta taageerada ah ee ardayda la siiyo.

Haddii aad shaqayso

► Haddii sababta aad Finland u timi tahay shaqo, markaas lagama rabo faahfaahin ku saabsan dhaqaalaha aad ku noolaanayso. Si laguu diwaangeliyo, waa inaad dhiibtaa faahfaahin ku saabsan shaqo qabashada. Faahfaahin dheeraad ah weydii booliska.

Halkan ka sii akhriso: www.poliisi.fi

► Markaad ogaato, in lacagtu aanay kuugu fillayn kirada, isla mar-kiiba dalbo taageeraada kharashka guriga. Haddii aad kirada bixin weydo, cidda guriga kaa kiraysay waxay awooddaa inay heshiiskaaga kirada baabi'yaan. Haddii aad awoodi weydo inaad kirada bixiso, dhakhso ula xiriir cidda aad guriga ka kiraysatay, oo isku day inaad kala heshiiso in lagu siiyo wakhti aad kirada ku bixin karto. Waxaad kaloo la xiriiri kartaa xafiiska arrimaha bulshada (xafiiska sooshal-ka) ee degmada.

Halkan ka sii akhriso: www.kela.fi/asumistuki

XUQUUQDA KU NOOLAANSHAHADA WADANKA MUWAADINIINTA-EU (MIDOWGA YURUB), KUWA WADAMADA ETA (WADAMADA KU BAHOOBAY SUUQA DHAQAALAHXA XORTA AH EE YURUB) IYO MUWAADINIINTA SWITZERLAND

Haddii aad leedahay dhalashada Midowga Yurub, ama dhalashada waddan ku jira Suuqa Dhaqaalaha Yurub ama dhalashada Iswiisland, uma baahnid sharci aad waddanka ku joogto.

Dadka leh dhalashada waddamada Waqooyiga Yurub ah

Haddii aad haysato dhalashada Iswiidhan, Norway, Denmark ama Aysland, adigoo aan sharciga joogiidda waddanka haysan baad si xor-nimo leh Finland u joogi kartaa.

► Si xorntimo leh baad u shaqaysan kartaa oo lagaagama baahna sharciga lagu shaqaysto. Dadka haysta dhalashada waddamada Waqooyiga Yurub waxaa xafiiska diwaangelinta laga diwaangeliyyaa, haddii ay Finland joogayaan in ka badan lix (6) bilood. Markaas uma baahnid inaad booliska u tagto.

SHARCIGA WADDANKA LAGU JOOGO (OLESKELULUPA)

Muwaadiniinta oo aan dalalka nordigga iyo wadamada xubnaha ka ah EU iyo ETA.

► Dadka leh waddan saddexaad dhalashadiisa waxay u baahan yihiin sharci ay Finland ku joogi karaan. Qofka waa lagala noqon karaa sharciga waddanka lagu joogo ee la siiyey, haddii sababihii

► Finland waxaad joogi kartaa saddex (3) bilood, hase yeeshee waa inaad haysataa aqoonsi aan dhicin ama baasaboor. Haddii aad saddex (3) bilood ka badan Finland joogto, waa inaad isdiwaan-gelisaa. Wuxaan iska diiwaan gelin kartaa saldhigga booliska ee qaabilan degmada aad joogto. Markaad is diiwaan geliso waxaa lagu siinayaa caddayn qoraal ah oo la yiraahdo caddaynta diiwaan gelinta xuquuqda joogitaankaan (oleskeluoikeuden rekisteröintidistus). Xuquuqdaada joogitaanku waa mid aan lahayn wakhti go'an oo ay ku eg tahay. Haddaad shan sannadood Finland deggenaato,

ogalaanshaha ma shaqeynayaan. Sharciga deggenaanshaha waa lala noqon karaa haddii laguugu ogolaaday waxbarasho ama shaqo isla markaasna aad joojiso dhaqaale ahaana aadan isku fileyn.

Kaadhma sharciga deggenaanshaha

Maclumaadka deggenaanshaha waxaa lagu qoraa kaadhka sharciga deggenaanshaha Kaadhka sharciga deggenaanshaha waxaa kale oo lagu qoraa maclumaadka qofka iyo sharciga. Kaadhka sharciga deggenaanshaha waxaa ku dhexjira aalad la dhexgaliyo sawirka wajiga iyo faraha qofka.

Kaadhma sharciga deggenaanshahu ma ahan waraaq aqoonsi.

Kaadhma sharciga deggenaanshaha wuxuu cadeynayaa oo kaliya in qofku sharci leeyayah.

Akhbaar dheeri ah waxaad ka heli kartaa (www.migri.fi > Oleskeluluvat > Lupatyypit > Oleskelulupakortti) ((www.polisi.fi > > Luvat > Ulkomaalaisluvat > Oleskeluluvat > Oleskelulupakortti).

Dadka leh waddan saddexaad dhalashadiisa

► Haddii aad ka timi waddan kale oo aan ka mid ahay waddamaa da Midowga Yurub (EU) ama waddamada ku jira Suuqa Dhaqaalaha Yurub (ETA), ama Iswiisarland ama waddamada Waqooyiga Yurub, waxaad u baahan tahay sharci aad waddanka ku joogto, haddii aad ku talojoирto inaad Finland joogto in ka badan saddex (3) bilood. Haddii aad rabto sharci aad waddanka ku joogto, wa inaad haysataa baasaboor aan dhicin ama dukumeenti kale oo lagu safro oo Finland ay ogosha-hay. Intaadan Finland u soo guurin ka hor ayaad sharciga waddanka lagu joogo ka dalbanaysaa wakiilkuu Finland u jooga waddanka aad ka imaanayso. Haddii aad Finland gudeheeda ka dalbanayso sharciga waddanka lagu joogo, cadsiga aad sharciga ku dalbanayso waxaad u gaynaysaa booliska.

► Sharciyada waddanka lagu joogaa way kala duduwan yihii. Sharciga waddanka lagu joogaa wuxuu noqon karaa mid ku meelgaard ah (tilapainen) ama mid soconaya (jatkuva).

Sharcigu intuu soconayaa waxay ku xiran tahay xaaladdaado waxay tahay. Sharciga koowaad ee deggenaanshuhu badanaa waa sanad. Marka dalbanayso sharciga waddanka lagu joogo waa inaad bixisaa kharashka ku baxaya falanqaynta cadsiga.

Kharashka waa inaad bixisaa, markaad xeraynayso cadsiga aad

sharciga ku dalbanayso. Kharashkii aad bixisay laguuma soo celinayo, xitaa haddii sharci lagu siin waayo.

Faahfaahin dheeraad ah waxaad weydiin kartaa Xafiiska arrimaha u soo guuridda waddanka (www.migri.fi) ama booliska (www.polisi.fi).

Dadka magangelyada caalamiga ah loo ogolaaday / cadsaday

► Haddii laguu ogolaado sharci aad waddanka ku joogto, isla mar-kiiba la xiriir xeradaada qaxootiga. Shaqaalaha xerada qaxootiga ayaa waxaa kaa kaalmeynaya arimaha khuseeya sharciga deggenaanshaha wadanka. Si aad noloshaada u habaysato wararka iyo talooyinka iyo tilmaamaha aad u baahan tahay waxaad ka heleysaa shaqaalaha xerada qaxootiga.

► Haddii sharciga lagu siiyey uu yahay kan caalmiga ah ee qaxootiga, waa inaad guri ka raadsato deeggaanka aad rabto inaad ku noolaato. Shaqaalaha xarunta qaxootiga ayaa kaa kaalmeyn kara helida guriga. Haddii aad deeggaanka aad ku noosahay aad uga baahantahay kaalmo dhaqaale, waxaa kuu fiican inaad sii ogaato waxa aad xaq u leedahay inaad hesho. Si aad u ogaato cadadka kirada aad iska bixin karto. Marka aad hesho guri deegaan, deeggaanka cusub ayaad ka heleysaa tasiilaadka aad u baahato. Xarunta qaxootigu kuma sii caawineyso.

Ardayda

► Haddii aad Finland wax ka baranayso muddo saddex (3) bilood ka badan, waxaad u baahan tahay sharci aad waddanka ku joogto. Wax-barashadu waa inay tahay mid shahaado diblooma ah lagu qaada-nayo. Ardayda isweydaariga ardayda ah waa loo ogolaadaa sharci ay waddanka ku joogaan, haddii aad wax ka baranayso bar-naamij iswey-daarsiga ardayda ah oo la aqoonsan yahay. Waxaa lagaaga baahan yahay faahfaahin ku saabsan dhaqaalaha aad ku noolaanayso. Taas macneheedu waa inaad soo caddaysaa, inaad haysato lacag kugu fillan oo aad ku noolaan karto. Sababtoo ah Finland kama heleysid lacagta taageerada ah ee ardayda la siyo. Waa inaad leedahay cay-miska bukaanka oo kugu fillan. Caymiska bukaanku wuxuu daboo-layaa kharashka ku baxaya daryeelka bukaanka, haddii ay noqoto in Finland lagugu daaweyyo.

► Haddii aad rabto in sharciga laguu cusboonaysiyo, waa inaad samaysay caddadka waxbarashada ah ee loo baahan yahay inaad sa-maysay si sharciga laguugu cusboonaysiyo. Ardaygu xoogaa wuu shaqaysan karaa, inkastoo sababta sharciga loogu ogolaaday tahay waxbarasho darteed. Haddii aad arday tahay,

hubso inta laguu ogol yahay inaad shaqaysan karto.

► Sharciga waddanka lagu joogo ee ardayda loo ogolaadaa waa ku meelgaar ah nooca (B-lupa). Waxbarashadu waxay noqon kartaa mid hal sano ka badan soconaysa, laakiin sida caadiga ah ardayga waxaa halkii marba loo ogolaadaa sharci hal sano ah. Markay waxbarashadu kuu dhammaato ka dib, haddaad rabto inaad Finland sii joogto, waa inaad codsataa sharci aad waddanka ku joogto, sababta aad u codsa-naysaana waa inay ahaataa sabab kale. Sababta kale waxay noqon kar-taa tusaale ahaan, shaqo ama in qoys kuu joogo waddanka.

Markaad dhammaysato waxbarashadii shahaadada dibloomada ah lagu qaadanayey, waxaa laguu ogolaan karaa sharci ku meelgaar ah oo aad lix (6) bilood waddanka ku joogi karto, si aad shaqo u raadsato.

Faahfaahin dheeraad ah waxaad wey-diin kartaa booliska ama Xafiiska arrimaha u soo guuridda waddanka (www.migri.fi).

Dadka shaqeeya

► Haddii aad Finland ka shaqayso, sida caadiga ah waxaad u baahan tahay sharciga waddanka lagu joogo ee shaqaalaha la siiyo. Haddii aad iskaa u shaqaysato, waxaad u baahan tahay sharciga waddanka lagu joogo ee la siiyo dadka iskood u shaqaysta (elin-keino harjoittajan oleskelulupa). Iskii u shaqayste hadaad tahay, macneeedu waa ganacsade ayaad tahay.

► Haddii shaqadu tahay mid soconaysa saddex (3) bilood ka yar, mararka qaarkood looma baahdo sharciga dadka shaqaalaha ah la siiyo. Markaad codsanyso in laguu cusboonaysiyo sharciga la siiyo dadka shaqaalaha ah, codsigaaga booliska ayaad u geyn kartaa.

Xiriirka qoyska (perheside)

► Haddii aad Finland qoys ku leedahay ama qof qoyskaaga ah uu joogo, qoyska ama qofka qoyskaaga ah dartiis baa laguugu ogolaan karaa sharci aad Finland ku joogto. Qofka qoyskaaga ah wuxuu noqon karaa qof aad isqabtaan, qof aad diiwaanka isugu jirtaan inaad xaas oo kale isu tiihin ama wuxuu noqon karaa ilmo aan 18 sano gaarin. Qofka aad xaas ahaan oo kale u wada nooshihiin (avopuoliso) wuxuu qof qoyskaaga ah noqon karaa, haddii aad muddo dheer wada noolaydeen. Ilmuu waa inuu yahay mid aan cidna qabin lana qabin. Haddii aad masuul ka tahay ilmo Finland deggan, waxaad codsan kartaa in laguu ogolaado sharci aad Finland ku timaado oo ku joogto. Haddii aad Finland deggan tahay oo aad masuul ka tahay ilmo aan Finland joogin, ilmaha waxaad u codsan kartaa sharci uu Finland ku yimaado oo ku joogo.

► Noloshaada iyo nolosha qoyskaagu waa inay dhaqaale ahaan meeel saaran yihiiin, taas macneha loola jeedaa waa inaad heley-saan lacag idin ku fillan oo aad ku noolaataan. Ma aha inaad isku hallayso inaad ku noolaato taageerada dhaqaalaha nolosha ee magaaladu bixiso (toimeentulotuki) oo keliya.

► Haddii qofka qoyskaaga ah uu leeyahay dhalashada Finland ama haddii sababta sharciga loogu ogolaaday tahay inuu u baahan yahay magangelyo caalami ah, markaas looma baahna inaad faahfaahin ka soo bixiso xaaladdaada dhaqaale. Sharciga waddanka lagu joogo ee sabab qoys darteed qofka loogu ogolaaday wuxuu noqon karaa sharci ku meelgaar ah ama sharci soconaya. Sharciga waddanka lagu joogo wakhtiga uu dhacaya wuxuu ku xiran yahay wakhtiga uu dhacayo qofka qoyskaaga ah sharcigiisu.

Dadka waddanka dib ugu soo guurey

Haddii aad Finnishka asal ku leedahay waxaad heli kartaa sharci aad waddanka ku joogto. Waa inaad soo cadeyso, in asal ahaan aad Finland ka soo jeedo.

► Sharciga ugu horeeya waxaad ka codsan kartaa, haddii aad waddan kale joogto, wakiilka Finland u jooga waddankaas, haddaad Finland joogtana booliska. Wakiilka Finland ama boolisku waxay codsigaaga dukumeentiyadiisa u gudbinayaan Xafiiska arrimaha u soo guuridda waddanka, xafiiskaas ayaana go'aan ka gaaraya in sharci laguu ogolaado iyo in kale.

► Haddii aad tahay inkerinsuomalainen, waxaad heli kartaa sharci deggennaanshaha, haddii aad is diiwaangalisay inaad wadankan u soo guureyso ka hor 1.7.2011.

Haddii aad ku jirto faylka dadka dib u soo guuraya, waa inaad codsataa sharciga deggennaanshaha dadka dib u soo guuraya ugu dambeyn 1.7.2016.

Waana inaad taqaan afka Finnishka oo aad haysataa gurigii aad deggi lahayd, markaad Finland tagto. Sharciga waddanka lagu joogo waa inaad dalbataa intaadan Finland imaan ka hor.

XAFIISKA DIWAANGELINTA

Iska diwaangelinta Finland

Haddii aad si joogto ah Finland u deggan tahay (ugu yaraan hal sano), waa inaad isu diwaangelisa inaad tahay qof Finland deggan. Qofka wadankan sida rasmiga ah ugu nool, waxaa loola jeedaa in qofku wadankan ku noolaa ugu yaraan hal sano . Si aad isu diwaangeliso waa inaad si shakhsii ahaan ah u tagtaa xafiiska diwaangelinta ee qaabilسان meesha aad deggan tahay.Xafiiska diwaangelintu

wuxuu macluumaaadkaaga gelinayaa diiwaanka dadka ee Finland.

► Xafiiska diwaangelintu markuu ku diwaangelinayo wuxuu kaa qoraya wararkan: magaca, wakhtiga dhalashada, waddanka aad dhalashadiisa leedahay, ciwaanka iyo wararka ku saabsan xaaladaada qoys ahaaneed. Isla markiiba wararka si sax u sheeg. Haddii aad mar dambe wax ka beddesho, tusaale ahaan taariikhda aad dhalatay, waxay keeni kartaa inay adkayso sidii aad ku heli lahayd dhalashada Finland. Markaad xafiiska diwaangelinta tegeyso, hore u sii qaado baasaborkaaga iyo sharciga aad waddanka ku joogto oo shaqaynaya. Haddii aad Finland ugu soo guurtayso inaad si joogto ah u deggennato, xafiiska diwaangelintu wuxuu diwaanka dadku ku jiraan ku qoraya xogta shakhxi ahaaneed, ciwaankaaga joogtada ah iyo degmada aad deggan tahay. Ka dibna waxaad heleysaa lambarka aqoonsiga (henkilötunnus).

► Xitaa Qofka wadankan ku nool ah ee sida ku meelgaarka u deggan wuu heli karaa lambarka aqoonsiga, haddii uu si uu u shaqayso darteed u baahdo lambarka aqoonsiga. Haddii aad iska diiwaangaliso xafiiska diwaangalinta inaad wadankan ku nooshahay, waxaa laga yaabaa in isla markaas aadan ku jirin nidaamka caymiska wadanka. Xuquuqda caymiska wadanka waa inaad si gooni ah uga ogato xafiiska Kela.

Isqabidda iyo carruurta, xiriirrada qoys ahaaneed

► Hore u soo qaado shahadooyinka la shariyeeyey ee caddaynaya isqabidda, isfuridda iyo carruurta dhalashadooda. Waa in la caddeeyaa, inay dukumeentiyadu yihiin kuwo sax ah oo shariyasan. Intaadan Finland u soo guurin ka hor waa inaad dukumeentiyada ka soo shariyatsataa waddankaaga.

Shariyaynta dukumeentiyada / shariyeeynta

Dokumentiyada waa in la shariyeeyo, si dokumentiyada wadamada kale ay wadankan sharii uga noqdaan. Arintan ma khuseyso wadamada scandanevinya.

► Shariyaynta dukumeentigu la xiriirta macmiilka xuquuqdiisa. Shariyeeynta dokumentiyadu waxay xaqijineysaa, in cida dokumentiga bixisay ay xuquuq u leedahay in ay dokumentigaas ka bixiso wadankeeda. Dokumentiga shariyeeyntisu waxaa kale oo ay xaqijineysaa, in dokumentigu sax yahay uuna ka shaqeynayo wadanka laga bixiyey. Tusaale ahaan, shahaadada nikaaxa waxaa muhiim ah, in siduu sharciga waddankaasi dhigayo, qofka dadka isu nikaaxiyey uu yahay qof xaq u leh inuu dadka isu nikaixin karo.

► Shariyaynta dukumeentiyada laba siyood baa loo sameeyaa.

Labada siyood tan la isticimaalayaana waxay ku xiran tahay inuu waddanku yahay waddan saxeexay Heshiiska Guud ee Hague ee sannadkii 1961 iyo in kale. Waddamada ku biiray Heshiiska Hague dukumeentiga laga bixiyey waa in lagu shariyeeyaa shahaadada la yiraahdo Apostille (waa shaabad ama caddayn warqad ah).

Dukumeentiga meel wadamada kale laga bixiyey waa in lagu shariyeeyaa nooca loo yaqaan Grand Legalisation.

Apostille Dukumeentiga waxaa loguu yeeraa nidaamka shahaadada Apostille (waa shaabad ama caddayn warqad ah) lagu shariyeeyaa, haddii waddanku uu ku biiray Heshiiska Guud ee Hague ee sannadkii 1961. Waddamada ku biiray Heshiiska Hague waxaad ka heley-saa internetka ciwaankiisu yahay www.hcch.net (Convention of 5 October 1961 Abolishing the Requirement of Legalisation for Foreign Public Documents). Boggagan internetka waxaad kaloo ka heley-saa warar ku saabsan waddamada heshiiska ku jira ee kala duduwan hay'adahooda dowladda ee shahaadada noocan ah bixiya.

Grand Legalisation (shariyeeyn guud)

Haddii waddanka dokummitiga bixiyay ee ka mid ahayn, wasaaradda arrimahaa dibedda ee waddanka bixiyay dokumiintiga ayaa laga doonayaa inay caddayso in dokumiintigu sax yahay.

Dokumiintigu waa inuu yahay mid sax ah (sharciga waafaqsan).

Sidoo kale, wasaaradda arrimaha dibedda xaq bay u leedahay inay bixiso caddaymo tilmaamaya sharcinimada dokumiintiga.

Haddii ay dhacdo in safaarad ama qunsul Finland ah aysan joogin waddankaas, safaaradaha/qunsullada ay leeyhiin waddamada iskan-dineefiyanka ah ayaa caddaynaya documiintigaas.

Waddamada iskandineefiyanka ayaa dhigtay heshiis noocaas ah.

Qoraallada sida rasmiga ah loo turjumay (Viralliset kielenkäännökset)

Dukumeentiyada la aqbalayaa waa inay ku qoran yihii af Finnish ama af Iswiidhish ama af Ingiriis. Dukumeentiyada afafka kale ku qoran waa in la soo turjumaa, iyadoo uu turjumayo turjubaan rasmii ah oo haysta ogolaansho ah in qoraalka uu turjumaa yahay mid rasmii ah (auktorisoitu kielenkääntäjä). Faahfaahin dheeraad ah oo ku saabsan turjumayaasha qoraallada rasmiga ah (auktorisoitu kielenkääntäjä) ka firi: Guddiga Waxbarashada, diwaanka turjumayaasha qoraallada rasmiga ah (Opetushallitus, auktorisoitujen kääntäjien rekisteri)

<http://db3.oph.fi/kaantajat/>

Dukumeentiga haddii waddan kale lagu soo turjumo, qoraalka turjuman xitaa waa in gaarkiisa loo sharcieeyaa.

Sii akhri: www.maistraatti.fi

Lambarka aqoonsiga (Henkilötunnus)

Finland haddaad ugu soo guurto inaad si joogto ah u degganaato, waxaad heleysaa lambar aqoonsi.

► Waxaa jira arrimo badan oo rasmi ah oo markaad Finland ka qabsanayso, lagaaga baahan yahay lambarka aqoonsiga. Xitaa qofka sida ku meelgaarka ah Finland u deggan wuu heli karaa lambarka aqoonsiga, haddii uu si uu u shaqayso darteed u baahdo lambarka aqoonsiga.

Nambarka aqoonsida qofka waxaa laga soo qaadanayaa xafiiska diiwaanka.

La Qabsashada Waddanka (kotouttaminen)

La qabadsiinta waddanka macneeedu waa qofka waddanka u soo guurey ayaa laga caawinayaa siduu Finland ula qabsan lahaa. Markaad Finland u soo guurto ka dib ayaad xaq u yeelanaysaa adeegyada lagaaga caawinayo sidii aad waddanka ula qabsan lahayd.

► La qabsashada bulshada Finland macneeedu waa inaad la qabsatid waddankan cusub ee aad ku nooshahay oo aad barato siyaabaha uu waddankani u shaqeeyo. La qabsashada waddanka waxyaabaha kaa caawinaya waxaa ka mid ah deriska oo aad isd-hexgashaan oo isbarataan, waxna isla samaysaan iyo inaad goobta shaqada iyo wakhtiga firaqaqada ahba dadka isbarataan. Adigu waa inaad firfircooni muujisaa oo aad dadka talo weydiisaa, lana socotaa warisgaarsiinta Finnishka (sida raadiyaha, telefishanka, wargeyska iwm).

Waddanka si aad ula qabsato waxaa muhiim ah, inaad barato afka

Finnishka ama Iswiidhishka. Markaad Finland u soo guurto, waxaad raadsan kartaa adeegyada kaa caawinaya sidii aad waddanka ula qabsan lahayd. Adeegyada bilowga hore waa:

- aqoonta aasaasiga ah ee ku saabsan Finland iyo degmada aad deggan tahay
- taloojin iyo hagitaan
- xaaladdaada bilowga ah in la ogaado
- qorshaha la qabsashada waddanka iyo
- waxbarashada la qabsashada waddanka.

Sahamin (xaalad qiimeyn)

► Xaaladdaada bilowga ah in la ogaado waxaad ka codsan kartaa xafiiska shaqada iyo xoogsashada (työ- ja elinkeinotoimisto) ama degmada. Xaaladdaada bilowga ah in la ogaado macneeedu waa wada sheekaysi aad adiga iyo shaqaalahaa maamulku wada yeelanay-saan oo lagu ogaanayo xaalkaagu siduu yahay iyo xaalkaaga. Wadahadalkani wuxuu muujinayaa baahidaada. Sahamintu waxay sahlaysaa in ugu horraynba lagu ogaado adeegyada kaalmo u noqon kara dib-u-dejintaada iyo shaqo-gelintaadaba.

► Marka xaaladdaada bilowga ah la ogaanayo waxyabaha la samaynayaa waxay noqon karaan, in aqoontaada afka la tijaabiyo iyo waxyabaha aad taqaan oo la ogaanayo. Marka xaaladdaada bilowga ah la ogaado ka dib, waxaad bilaabi kartaa waxbarashada la qabsashada waddanka ama waxbarasho kale oo afka lagu barto, ama waxaa lagaa caawinayaa sidii aad shaqo u raadsan lahayd.

► Qorshaha la qabsashada waddanku waa heshiis ku saabsan waxbarashada la qabsashada waddanka. Tusaale ahaan heshiisku wuxuu dhigayaa in qofku uu ka qaybqaato koorsada afka, tababar shaqo ama waxqabad kale oo hore u sii wadaya siduu qofku ula qabsan lahaa waddanka. Qorshaha waxaa si wadajir ah u samaynaya adiga iyo shaqaale ka socda xafiiska shaqada iyo xoogsashada ama shaqaale ka socda degmada. Qorshaha waxaa la samayn karaa, haddii marka xaaladdaada bilowga ah la ogaado ka dib loo arko inaad u baahan tahay taageero si aad waddanka ula qabsato.

► Qorshaha la qabsashada waddanku wakhtiga uu soconayaa waa mid qofka gaar u ah. Wakhtiga aad taageerada u baahanaysaa intuu noqonayo waxaa saamayn ku yeelanaya taariikhada shaqo iyo waxbarasho iyo weliba hadafyada aad rabto inaad gaarto. Wakhtiga aad ku jirto ka qaybqaadashada waxqabad qorshahaaga la qab-sashada waddanka ah, si loo sugo inaad hesho dhaqaale aad ku noolaato, waxaad heli kartaa taageerada

dhaqaale ee la qabsas-hada waddanka.

Marka xaaladdaada bilowga ah la ogaanayo waxyaabaha la samaynayaa waxay noqon karaan, in aqoontaada afka la tijabiyo iyo waxyaabaha aad taqaan oo la ogaanayo.

Qorshaynta dib-u-dejinta

- ▶ Sahimnta marka la sameeyo ka dib, ayuu maamulku kuu samaynayaa qorshihii dib-u-dejinta, waana haddii aad kaalmo dhanka dib-u-dejinta u baahan tahay. Qorshahaas dib-u-dejinta waxaa lagu qorayaa adeeggi iyo tallaabooyinkii la qaadi lahaa, kuwaasoo horumarinaya hawlaха dib-u-dejinta iyo shaqaalaysiinta.
- ▶ Waxaana ka mid ah, ka qayb galka luuqadda, waxbarasho dhanka dib-u-dejinta, tababarro dhanka shaqooyinka ah iyo wixii kale oo horumarinaya hawshan. Qorshaha waxaa si wadajir ah u samaynaya adiga iyo shaqaale ka socda xafiiska shaqada iyo xoogsashada ama shaqaale ka socda degmada.

Kaalmada dib-u-dejinta

- ▶ Inta uu socdo qorshaha dib-u-dejinta, waxaad xaq u leedahay kaalmo.

Waxbarashada dhanka dib-u-dejinta

- ▶ waxbarashadu waxay qayb muhiim ah ka tahay dib-u-dejintaada. Wuxaa labada luuqadda Finnishka ama Iswiidhishka. Haddii aad doonaysid, waad ku baran kartaa labada luuqadoodba. Haddii aad u baahan tahay sida wax loo akhriyo ama loo qoro, iyadana waa lagaa caawin.
- ▶ Waxbarashada dhanka dib-u-dejinta, waxaad ka helaysaa xirfado kuu fududaynaya dhanka shaqada ama kororsi aqooneed. Hadafka laga leeyahay waxbarashadan ayaa ah in laga qaado xirfado dhanka bushada, dhaqanka iwm, kuwaasoo sahlaya dib-u-dejinta. Wixii xog dheeraada ah laga heli karaa magaalada aad ku nooshahay iyo xafiiska TE.

KOORSOOYINKA AFKA FINNISHKA IYO AFKA ISWIIDHISHKA

Finland waa waddan laba af lagaga hadlo. Afafka rasmiga ah ee waddanka Finland waa af Finnish iyo af Iswiidhish.

- ▶ Inaad Finland la qabsato way kuu fududaanaysaa, haddii aad taqaan afka lagaga hadlo degmada aad deggan tahay. Waa muhiin inaad barato waddanka cusub ee aad ku nooshahay afkiisa. Inaad shaqo heshaa way kuu fududaanaysaa, haddaad afka Finnishka taqaan. Dadka Finnishka ah qiyaastii boqolkiiба shan baa afkooda hooyo wuxuu yahay af Iswiidhish.
 - ▶ Xafiiska shaqada iyo xoogsashada ayaad ka heleysaa wararka ku saabsan koorsooyinka afka lagu barto iyo sidaad xaq ugu leeda-hay adeegyada la qabsashada waddanka. Afka Finnishka ama afka Iswiidhishka iskaanaa waad isu bari kartaa, waxaad kaloo ka baran kartaa koorsooyinka ay goobaha waxbarashada iyo ururada shacabku qabanqaabiyan. Waxaa dhici karta, in koorsooyinka afka lagu barto saf loogu jiro. Waxaa fiican, inaad isla markaad waddanka ti-maadaba, hore ka codsatid koorso aad afka ku barato.
- Wixii qoraal ah oo aad u baahan tahay halkan hoose ka raadso:
www.kotisuomessa.fi
<http://oppiminen.yle.fi/suomi-finnish>
<http://donnerwetter.kielikeskus.helsinki.fi/finnishforforeigners/>
www.digitaldialects.com/Finnish.htm

Weedho faa'iido leh oo ah (af Soomaalii – af Finnish):

Maalin wanaagsan.

Päivää.

Haye (waan ku salaamay)

Moi! / Hei!

Sidee tahay?

Mitä kuuluu?

Bye-bye!

Hei hei!

Nabadgelyo!
Mahadsanid.
Adigaa mudan.
Soo dhowow!
Raalli ahow, ...
Waan ka xumay (iga raalli noqo)
Waa meeqa saac?
Cinwaankani waa xaggee?

Näkemiin!
Kiitos.
Ole hyvä.
Tervetuloa!
Anteeksi, ...
Anteeksi.
Paljonko kello on?
Missä tämä osoite on?

Caymiska bulshada

Haddii aad Finland si joogto ah ugu nooshahay ama ka shaqaysid, waxaad xaq u yeelanaysaa kaalmo dhaqaale iyo caymiska caafimaadka.

Kela ayaa go,aan ka gaaraysa ka dib markii ay qiimayso qof dalbanaya xaaladiisa Tusaale ahaan: haddii aad reer leedahay, ama aad labo sano shaqaysay, ama aad tahay qof dib ugu laabtay waddanka, dhammaan arrimahaas waxay caddaynayaan inaad si joogto ah u degen tahay waddanka. Haddii aad Finland ku nooshahay in ka yar 4 bilood, waxaad xaq u yeelanaysaa qayb kaalmada dhaqaale, markaas waa in shaqadu buuxisaa xadka ugu yar ee waqtiga shaqada iyo mushaarka.

Haddii aad waddanka ka soo gasho mid ka mid ah waddamada EU and ETA ama Iswiisarland, waxaad xaq u yeelanaysaa kaalmo reerka laguu siiyo iyo caymiska caafimaadka. Haddiise aad ka soo gasho waddan saddexaad, waxaad xaq u yeelanaysaa caymiska caafimaadka. Kelada ka raadso xuquuqda kaalmada iyo caymiska caafimaadka. Haddii aad xaq u leedahay kaalmo dhaqaale, waad ka dalban kartaa Kelada.

Finland minisibaalitiga (maamullada hoose) ayaa ka mas'uul ah adeegyada dhanka kaalmada iyo caafimaadka. Xafiiska diiwaanka ayaa go'aamiyi in qofka loo diiwaan geliyo halka uu deggan yahay. La xiriir xafiiska diiwaanka, una sheeg inaad Finland usoo wareegtay. Kadib markii xafiisku ku diiwan geliyo, waxaad xaq u leedahay inaad isticmaasho adeegyada guud ee caafimaadka ee goobta aad deggan tahay.

Kaadhma Kelada (Kela-kortti)

Kaadhma Kelada waa kaarka caymiska caafimaadka ee Finland. Kelada ayaa u diraysa qof kasta oo xaq u yeeshaa caymiska caafimaadka. Kaadhkan magdhow ayaad kaga helaysaa farmashiyyasha iyo goobaha caafimaadka. Sidaa darteed, qiimo aad u yar baad bixinaysaa. Wixii intaa dheer weydi Kelada.

Waxaad kaloo geli kartaa caymiska bukaanka oo gaar ah. Caymiska

bukaanka ee gaarka ah waxaa laga samaystaa shirkad ka mid ah shirkadaha caymiska. Caymiska bukaanka ee gaarka ah waxaa dhici karta in uu kaa bixiyo kharashka daryeelka caafimaadka ee aanay dowladdu bixin. Dad badan oo Finnish ah baan lahayn caymiska bukaanka ee gaarka ah. Faahfaahin dheeraad ah waxaad weydiin kartaa Kelada iyo shirkadaha caymiska.

BADBAADADA SHAQO LA'AANTA

Haddii aad shaqo la'aan tahay, waxaad iska diwaangelin kartaa xafiis-ka shaqada iyo xoogsashada (TE-toimisto) oo waxaad u sheegaysaa inaad shaqo raadiye tahay. Xafiiska shaqada iyo xoogsashadu wuxuu dadka ka caawiyyaa siday shaqo u raadsan lahaayeen. Faahfin dheeraad ah ka fiiri qaybta Shaqo bogga x.

Kaarka Canshuurta

Haddii aad shaqayso ama aad qaadato lacagta badbaadada shaqo la'aanta, waa inaad lahaataa kaarka canshuurta. Haddii aad Kelada kaalmo ka heshid, waa inaad samaysataa kaadhka canshuurta. Dakhl walba cans-huur baa laga bixiyyaa Finland. Canshuurta dadka laga qaado waxaa loo isticimalaa in lagu maalgeliyo adeegyada dowladdu bixiso, sida iskuullada iyo daryeelka caafimaadka. Faahfin dheeraad ah ka fiiri qaybta Shaqo bogga x.

La talinta arrimaha canshuurta

Haddaad u baahan tahay tallooyin ku saabsan bixinta canshuurta, waxaad weydiin kartaa maamulka canshuuraha (verohallinto). Faahfin dheeraad ah ka fiiri qaybta Shaqo bogga x.

TURJUBAAN, TURJUMID IYO TURJUBAANID QORAAL AH (Rogitaan qoraalka)

Markay jiraan arrimo muhiim ah oo aad kala hadlayso shaqaalaha maamulka, waxaad xaq u leedahay inaad turjubaanid hesho. Kharashka turjubaanka waxaa bixinaya shaqaalaha maamulka.

► Haddii aadan aqoon afka Finnishka ama Iswiidhishka, shaqaalaaha maa-mulku waa inuu kuu qabanqaabiyo turjumid iyo turjubaanid qoraal ah, haddii arrinka la isugu yimi yahay mid ka yimi shaqaalaha maamulka. Sidoo kale turjumaan ayaad xaq u leedahay haddii uusan maqalkaagu fiicnayn, ama hadalku kugu adag yahay amaba duruufo kale dartood aadan si sahlan ku fahmayn tarjumidda. Turjubaan waxaad u baahan kartaa, tusaale ahaan marka bilowga hore xaalkaaga la ogaanayo iyo marka laguu samaynayo qorshaha la qabsashada waddanka.

Markaas oo kale in turjubaan la dalbaa waa waajibaad saaran shaqaalaha maamulka. Shaqaalaha maamulka mar walba waajib kuma aha inuu turjubaan dalbo.

Akoon bangi

Waxaa fiican inaad acoon ka furato bangiga. Finland mushaharka iyo faa'iidooyinka dhaqaale oo dhan, sida taageerada la qabsashada waddanka, lacagta carruurta (lapsilisä), waxaa qofka loogu soo shubaa acoonka bangiga.

- ▶ Si bangigu acoon kuugu furo, waa inaad haysataa baasaboor ama aqoonsi.

Telefoon

- ▶ Waddanka Finland waxaa laga isticimaalaa telefoonadda gacanta (mobile). Telefoonnada meelaha dadweynaha ku yaallaa way yar yihiin. Waxaa fiican inaad haysato telefoon gacanta ah oo aad adigu leedahay.
- ▶ Magaaloooyinka waaweyn waxaa ku yaalla meelo telefoonadda laga dirsado (call centre). Dadka waddanka u soo guurey dukaamadda ay leeyihiin baa lagu iibiyaa kaarar telefoon lagu dirsado oo markaad waddan debebedda ah ku wacayo waa rajoosi.
- ▶ Soo furashada laynka telefoonka gacantu qaallu buu ku noqon karaa qofka ajnebiga ah, maadaama lacag deebaaji ah oo laga hayo looga baahan yahay. Waxaad soo gadan kartaa laynka lacagiisa hore lagaaga qaadayo (prepaid), oo waxaad ka soo gadan kartaa dukaanka shirkadda telefoonadda ama R-kioskiga. Telefoon waxaad ka soo iibsan kartaa dukaamada waaweyn ee laguma iibyo dukaanka shirkadda telefoonnadu leedahay.

Internet

Hay'adaha dawladdu internetka ayey ku soo bandhigaan warar badan.

- ▶ Arrimo badan baa internet ahaan lagu dhammaystaa. Biilasha internetka ayaad ka bixin kartaa, foomamka hay'adaha dowladda ee la buuxbuuxiyana internetka ayaad ka buuxbuuxin kartaa. Si aad arrimaahaga ugu fushato si elektorooniig ah, waxaad u baahan tahay lambaradda shebekadda bangiga loo isticimalo (verkkopankkitunnukset) ama kaarka aqoonsiga ee leh meesha wararku ku kaydsan yihiin (sirullinen henkilökortti).

Laybareeriga (Kirjasto)

- ▶ Laybareeriga buugta iyo wargeesyada yaalla waad ku akhrii san kartaa, waadna deynsan kartaa. Internetka laybareerigana si lacag la'aan ah baad u isticimaali kartaa. Haddii aad rabto buug ka soo amaaho iyo inaad isticimaasho internetka laybareeriga, waxaad u baahan tahay kaarka. Kaarka laybareeriga si laguu siiyo waa inaad sheegtaa cinwaankaaga, waana inaad

shaqaalahu tustaa aqoonsi aad leedahay oo aan dhicin oo ay ku yaallaan sawirkaaga iyo lambarkaaga aqoonsiga. Si kaarka laybareeriga laguu siiyo waxaad u baahan tahay cinwaan Finland ku yaalla. Kaarka laybareeriga ee ugu horeeya ee lagu siyyaa waa lacag la'aan.

Sii akhri: www.kirjastot.fi

Boosto

Boostada waxaad ka dirsan kartaa warqad ama baakad aad dirayso. Warqadda boostada lagu soo diro qofka waxaa loogu keenaa guriga. Baakadaha waxaa laga doontaa laanta boostada ee ay yaallaan.

- ▶ Degmo walba oo Finland ku taallaa way leedahay adeegyada boostada. Degmadu haddii aanay boosto lahayn, waxay leedahay meel laga helo adeegyada boostada oo lagu iibyo. Meesha adeegyada boostada laga helo ee lagu iibiyaa waxay noqon kartaa dukaan, kioski ama meesha shidaalka (huoltosema). Farankaboolooyinka (Postimerkki) boostada mooyee waxaa kaloo lagu gadaa kioskiyada iyo dukaamada.

Faahfaahin dheeraad ah ka akhriso: <http://www.posti.fi/>

KASTAMKA (CUSTOM)

Waxaa fiican, in intaadan soo guurin ka hor aad hubiso arrimaha kas-tamka. Alaab walba waddanka la iskama soo gelin karo. Alaabooyinka qaar waxaa waajib ah in canshuur laga bixiyo.

- ▶ Tusaale ahaan waddanka Finland sidii la doono looma soo ge-lin karo xayawaannada, cuntooyinka iyo daawooyinka. Shariyadu way kala duwan yihiin oo qaarna waxay saameeyaan waddamada ku jira Ururka Midowga Yurub (EU), qaarna waa kuwo qabta waddamada aan ku jirin Ururka Midowga Yurub. La xiriir kastamka, hadday jiraan alaab aadan hubin in waddanka la iska soo gelin karo iyo in kale. Bogga internetka ee kastamka ayaad ka heleysaa warar badan. Bogga internetka waxaad ka heleysaa warar ku saabsan tusaale ahaan marka baabuur waddanka la soo gelinayo waxyaabaha kastamku u baahan yahay. Bogga internetka waxaa kaloo ku qoran warar ku saabsan qofka waddanka sida joogtada ah ugu soo guu-rayaa alaabtiisa uu la imaan karo iyo wararka ku saabsan diritaanka hadyad iyo weliba siday alaabtu kastamka uga gudbayso. Kastamka telefoon baad u diri kartaa ama waad u tegi kartaa. Laanta dadka kala talisa arrimaha kastamku (tullineuvonta) waxay ku taallaa Helsinki.

Sii akhri: www.tulli.fi

DHIBAATOYIN (KRIISIT)

Nolosha waxaa ka mid noqon kara in lala kulmo dhibaatooyin kala duduwan.

► Haddii aad xanuunsan tahay, isku-buuqsan tahay, amaba lagu rabshayo amaba aad adigu dhib geysanayso, waxaad caawimaad weydiisanaysaa xarumaha caafimaadka ama xafiiska arrimaha bulshada. Sidoo kale caawimo waad heli kartaa, haddii aad shaqo la'aan tahay ama haddii lacagtu aanay kuugu fillayn inaad ku noolaato. La xiriir waaxda arrimaha bulshada (sooshalka) ee degmadaada. Haddii dagaal lagugu sameeyo ama dembi kale lagaa galoo, telefoon u dir booliska. Lambarka gurmadka degdegga ah ee waddanka oo dhan waa 112.

Dagaal ku samayn (väkivalta)

► Dilitaanka jir ahaaneed, iyo galmo ku khasbiddu dembiyo ayey ka yihiin Finland. Haddii aad khatar ku sugar tahay, wac lambarka telefoonka ee la waco markay jiraan waxyaabo khatar ah (hätnumeroo) 112. Waxaad heli kartaa kaalmo haddii aad khatar ugu jirto ama dhibane dagaal, caawimaa la heli karaa.

Telefoonnada heeganka:

Monika-naiset 09 692 2304, www.monikanaiset.fi 24 h maalin walba Laynka dumarka (Naisten linja) 0800 02400 Isniin-Jimce saacadda 16-20 af Finnish, saacadda 16-20 af Iswiidhish. 16-20, Jimce 16-20 af Ingiriis

Tukinainen, Heeganka dhibaatooyinka (Kriisipäivystys), 0800-97899, Isniin-Jimce saacadda 9-15, Sabti iyo Axad saacadda 15-21, maalmaha fasaxa (pyhinä) iyo maalmaha ka horeeya fasax saacadda 15-21.

Laynka ragga (Miehen linja), 09-276 62899 Isniin-Jimce saacadda 8-16, kontakti@lyomatlonlinja.fi

Heeganka caawiya dhibbanayaasha dembiga lagu sameeyey (Rikosuhripäivystys), www.riku.fi

Su'aalaha la xiriira niyad-jabka, waxaa lagala xiriiri karaa barnaamijka Kitkel: 040 760 0323 Isniinta saacada 10–14, talaadadda saacadda 13–15, arbacada klo 10–14, to saacadda 13–15.

Arrimaha la xiriira gudniinka gabdhaha, ururka xuquuqda aadama hawlgalka KokoNainen: 044 742 0411

Xanuunka dhimirka

Caawimo waxaad heleysaa iyadoo lagugu caawinayo telefoonka, internetka iyo iyadoo lagula kulmayo:

Hadday ku hayso dhibaato karaysis ah, waxaad wici kartaa Xarunta

SOS-keskus telefoonkeeda dadka caawiya. Dadka ajnebiga ahna waxay leeyihii adeeg dhibaatooyinka ka caawiya oo ah Xarunta SOS-keskus adeeggeeda dhibaatooyinka ee ajnebiga (Crisis service for foreigners). Marka la waco adeegga dhibaatooyinka telefoonka qiimihiisu wuxuu sida caadiga ah la mid yahay qiimaha telefoonka waddanka gudihiisa.

► Ururka Caafimaadka Qalbiga ee Finland (Suomen Mielenterveys-seura) wuxuu dadka dhibaatooyinka la soo kulmay u qaban-qabiyyaa kooxo taageero. Kooxda taageerada markaad joogto qof aqoonya-han caawinta ahbaad arrinkaaga kala hadli kartaa.

Adeegga dhibaatadu internetkana wuu ku jira, cinwaanku waa: www.e-mielenterveys.fi

Xarunta SOS qayteeda adeegyada dhibaatooyinka ee ajnebiga (SOS-keskuksen Ulkomaalaisten kriisipalvelu) (09) 4135 0501 isniin-khamiis saacaddu 9-12 iyo 13-15, sidoo kale Jimcaha 9-12 Xarunta SOS (SOS-keskus) 0101 95202 isniin-jimce saacaddu 9- 06, sabtida 15-06, axadda 15-22

FAKRINIMO

Taageerada dhaqaalaha nolosha

Haddii aadan haysan lacag kugu filan oo aad ku noolaato, waxaad heli kartaa taageero dhaqaalaha nolosha ah. Taageerada dhaqaalaha nolosha waxaad ka codsan kartaa xafiiska arrimaha bulshada ee degmada aad ka tirsan tahay ama degmada aad joogto. Taageerada dhaqaalaha nolosha waxaad heli kartaa oo keliya, haddii aadan lahayn hanti badan ama lacag kuu kaydsan. Taageerada dhaqaalaha nolosha waxaa loogu talagalay inay ahaato caawimada dhaqaale ee ugu dambaysa ee qofka la siyo markay dhibaato dhaqaale jirto.

Ka caawin arrimaha maxakamadaha ah oo lacag la'aan ah

Haddaad u baahan tahay in lagaa caawiyo arrin maakamadeed, la xiriir xafiiska ka caawinta arrimaha maxakamadaha (oikeusaputoimisto). Haddii aadan adigu iska bixin karin kharashka, waxaad heli kartaa ka caawinta arrimaha maxakamadaha oo lacag la'aan ah.

SHAQO

SIDEE BAAN SHAQO U RAADSADAA?

Haddii aad shaqo la'aan tahay iska diiwangeli xafiiska shaqo la'anta TE inaad tahay shaqo-doon.

- ▶ Xafiiska TE aaya kaa caawinayaaya shaqo raadinta. Siyaabo badan baa shaqooyinka loo helaa.
- Haddii aad shaqo doon tahay, adiga aaya toos ula xiriiri kara gobta ay shaqudu ka bannaan tahay. Arji baad u diri kartaa, iyadoo aysan wax shaqo ah oo bannaan aysan jirin. Shaqo bixiyaha aaya kula soo xiriiri kara, haddii uu boos bannaanaado. Xilliga aad direyso arjiga , ku lifaaq CV-gaaga (shahaadooyin iwm). CV-gaaga ku caddee shaqooyinka aad horay u soo qabatay, aqoontaada iwm.
- ▶ Shaqooyinka bannaan waxaa laga dalbadaa internet-ka www.te-palvelut.fi. Sidoo kale shaqooyinka bannaan waxaa laga ogaan karaa saaxiibadaa iyo dadka kale ee macrifada la yahay.

Wixii dheeri ah oo ku saabsan shaqo raadiska waxaad ka helaysaa: www.workinfinland.fi

HADDII AAN SHAQO HELI WAAYO?

Badbaadada shaqo la'aanta

Sidoo kale shaqooyinka bannaan waxaa laga ogaan karaa saaxiibadaa iyo dadka kale ee macrifada la yahay.

- ▶ Wixii dheeri ah oo ku saabsan shaqo raadiska waxaad ka helaysaa : www.workinfinland.fi
- Haddii aad si firfircooni ah aad shaqo u raadsato, waxaa lagu siinayaa kaalmada shaqo la'aanta, waana mid kaa kaafin karta baahidaada dhaqaale inta aad shaqo raadis tahay.
- Kaalmadan waxaad heli kartaa oo keliya haddii iska diiwaan geliyo xafiiska TE, inaad tahay shaqo doon, sidoo kalena aad raacdo habka uu xafiisku ku faro.
- Xafiiska TE aaya kula qorshaynaya adeegyadii kuu fududayn lahaa shaqo helista. Adeegyada qaarkood waxay kordhinayaan kaalmadii dhaqaale ee lagu siin jiray xilliga aad ku jirto shaqo raadinta.

- ▶ Xilligii aad shaqayneysay haddii aad ku biirtay mid ka mid ah iskaashatooyinka, xilliga ay shaqada kaa dhammaato iskaashataadas ayaad kaalmo dhaqaale ka heli doontaa.
- Haddii aad kaalmo ka helin iskaashatadaas, xaq baad u leedahay inaad Kelada ka hesho kaalmo dhaqaale.

Sii akhri:
www.te-palvelut.fi, www.kela.fi, www.tyj.fi

AASAASIDDA SHIRKAD

Waddanka Finland wuxuu u baahan yahay shirkadlayaal. Haddii aad hay-so fikrad ganacsi oo fiican, diyaarna u tahay inaad shaqo badan qabato, markaas shirkad aad leedahay inaad samaysataa waa fikrad fiican.

- ▶ Qofka shirkadda samaysanayaa waa inuu aqoon u leeyahay shar-ciyyada la xiriira shirkadda. Shirkadda waxaa waajib ku ah inay cans-huur bixiso. Shirkaddu waa inay dadka u shaqeeya siisaa mushahar waafaqsan siduu heshiisku dhigayo. Waxaa jira koorsooyin lagu barto sida shirkad loo samaysto. Koorsooyinka waxaa lagu bartaa maamullidda dhaqaalaha shirkadda iyo sida loo sameeyo qorshaha ganacsiga.

Faahfaahin dheeraad ah weydii xafiiska shaqada iyo xoogsashada (TE). Sii akhri: www.yrityssuomi.fi

KAARKA CANSHUURTA

Haddii aad shaqaynayso, ama aad kaalmo ka hesho Kelada waa inaad haysataa kaarka canshuurta. Dakhli walba cans-huur baa laga bixiyaa Finland. Canshuurta dadka laga qaado waxaa loo isticimaalaa in lagu maalgeliyo adeegyada dowladdu bixiso, sida iskuullada iyo daryeelka caafimaadka.

- ▶ Si aad u samaysan karto kaarka canshuurta, waxaad u baahan tahay aqoonsi iyo lambarka aqoonsiga. Haddii aadan lahayn kaarka cans-huurta, shaqabixiyuhu mushaharkaaga wuxuu ka goynayaa boqolkiiba 60 canshuur ah. Kaarka canshuurta waxaad ka soo samaysanayaa xa-fiiska canshuuraha. Kaarka canshuurta waxaad kaloo ka dalban kartaa bogga internetka ee maamulka canshuurta (verohallinto).
- ▶ Finland canshuurta la bixiyaa waa mid la korodha mushaharka. Taas macneeedu waa marka la isu eego xisaab ahaan mushaharka badan canshuurta laga bixiyaa way ka badan tahay tan laga bixiyo mushaharka yar. Iacgata badbaadada shaqo la'aanta xitaa canshuur baa laga gooyaa.

La talinta arrimaha canshuurta

Haddaad u baahan tahay talooyin ku saabsan bixinta canshuurta, waxaad weydiin kartaa maamulka canshuuraha (verohallinto).

- ▶ Bogga internetka ee maamulka canshuuraha www.vero.fi waxaa ku qoran warar badan. maamulka canshuurahana telefoon baad u diri kartaa. Maamulka canshuuruhu wuxuu kuugu adeegayaa af Finnish, Iswiidhish ama Ingiriis.

HAWLGAB

Finlad waxaa ka jira saddex nooc oo hawlgab ah: hawlgabka shaqada(työläke) iyo hawlgabka kaas sii dhammaystira oo ah hawlgabka qaranka (kansaneläke) iyo hawlgabka ballanqaadka ah (takuueläke).

► Hawlgabka shaqada waxaa bixiya hay'adaha hawlgabka shaqa-da. Hawlgabka shaqadu wuxuu ka ururaa dakhliga la sha-qaysto ee qofka ka soo galay shaqada ama shirkad uu leeyahay. Hawlgabka qaranka iyo hawlgabka ballanqaadka ah waxaa la siiyaa dadka aan qaadan hawlgabka shaqada. Hawlgabka qaranka iyo hawlgabka bal-lanqaadka ah waxaa kaloo la siiyaa qofka uu hawlgabkiisa shaqadu yar yahay. Kelada ayaa bixisa hawlgabka qaranka iyo hawl-gabka ballanqaadka ah.

► Hawlgabka shaqada waxaad si debecsan u geli kartaa markay da'daadu tahay 63 – 68. Hawlgabka waayeelka waxaad Kelada ka heli kartaa markaad tahay 65 sano. Keladu hawlgabka ay bixisaa waa ama hawlgab waayeelnimo darteed ah ama waa hawlgab shaqo awoodid la'aan ah. Hawlgabka shaqo awoodid la'aanta waxaa laguu ogolaan karaan, haddii aad u jirran tahay si aad ah oo aadan sha-qayn karin.

► Sidoo kale haddii aadan shaqo qaban karin amaba caafimaad-ku aad u xun yahay, kaalmo ayaad xaq u leedahay. Kaalmooyinkaas xaq baad u yeelanaysaa haddii aad Finland ku nooleyd 3 sano, ka dib markii ay da'daadu buuxisay 16 sano.

Faahfaahin dheeraad ah weydii Kelada.

GOOBTA SHAQADA EE FINLAND AH

Wakhtiga oo la ilaaliyo iyo daacadnimadu waa waxyaabo muhiim ah oo aad looga qiimeeyo nolosha shaqada ee Finland.

Shaqada intaan la bilaabin ka hor

► Inaad shaqada bilowdaa waa kuu fududaanaysaa, haddii aad og ta-hay shaqabixiyu wixa uu kaa sugayo. Shaqabixiyaha hore wax uga sii ogow, tusaale ahaan adigoo kaashanaya internetka. Intaadan sha-qada bilaabin ka hor, la xiriir shaqabixiyaha oo weydii wixii talooyin iyo hagitaanno ah ee aad u baahan tahay. Baro waxyaabaha ah xeerarka sharciga ee Finland.

Heshiiska shaqada

Heshiiska u dhaxeeya shaqaalahi iyo shaqo bixiyaha waxaa habbon in qoraal ahaan loo sameeyo. Haddii aadan fahmin waxa ku qoran heshiiska, ha saxiixin.

Goobta shaqada

► Goobta shaqada marka la joogo dadka oo dhan waa inay si ha-gaagsan oo naxariis leh u wada dhaqmaan. Goobta shaqada ee Finland waa caadi in dadka aad isla shaqaysaan iyo qofka madaxda kuu ahba ula hadasho si caadi ah oo isticimaasho inuu keli yahay . Hase yeeshee shaqooyinka qaarkood, qofka macaamiisha ah si ixtiraam gaar ah leh baa loola hadlaa oo waxaa la isticimaa-laa jamac ahaan. Shaqabixiyaha ayaa kuu sheegaya waxyabaha la xiriira sida sha-qada loo qabto.

► Ilaa xad sidaad doonto ayaad u lebisan kartaa, haddii aanu shaqabixiyu si kale wax kuugu sheegin. Haddii shaqada aad qa-banaysaa leedahay dhar gaar ah oo la xирто marka la shaqay-nayo, shaqabixiyaha ayaa sida caadiga ah ku siinaya dharka aad ku sha-qaynayo.

► Dadka Finnishka ah aad bay u qiimeeyaan in wakhtiga la dhawro. Waddanka Finland si aad ah baa loo dhawraa wakhtiga shaqada. Hadday shaqadu bilaabanayso sideedda, waa inaad goobta shaqa-da joogtaa oo ugu dambayn sideedda diyaar u tahay inaad shaqada bilowdo.

► Wakhtiga shaqadu wuxuu kaloo noqon karaa mid debecsan. Markaas oo kale waa in saacadaha la shaqaynayey si taxader leh loo qoraa ama loo diwaangeliyya, sababtoo ah saacadaha uu qofku shaqeeyey baa sal u noqonaya mushaharka loo soo shubayo. Haddii wakhtiga shaqadu yahay mid debecsan, shaqabixiyaha ayaa kuu shee-gaya wakhtiga ugu horayn iyo ugu dambayn shaqada la soo geli karo iyo wakhtiga ugu horayn iyo ugu dambayn shaqada laga bixi karo.

Goobta shaqada waa inay ka fullaan sinnaanta iyo inay dadku isku qiimo yihiin

► Dumarka waa in loola dhaqmaa sida ragga loola dhaqmo oo kale. Qofka waddanka u soo guurey waa in loola dhaqmaa sida qofka Finnishka ah loola dhaqmo oo kale. Lama ogola in lagu takooro, adigana laguuma ogola inaad dadka kale takoortid. Iakoordi ma aha, haddii shaqabixiyu hawlahaa la qabanayo sha-qaalaha ugu qaybiyo isagoo eegaya qof walba waxbarashadiisa iyo xirfadoodda shaqo. Waxaa dhici karta, in shaqooyinka qaarkood loo baahan yahay inaad afka taqaan. Qofka shaqaalaha ah mar walba faa'iido ayey u tahay, inuu afka Finnishka yaqaan!

► Shaqaalaha ah waxaa waajib ku ah, inuu sameeyo waxya-

baha sha-qada ah ee uu shaqabixiyuhu u diro, waana inuu shaqada sidii la rabay u qabtaa oo dhawraa wakhtiga shaqada. Shaqaalaha waxaa waajib ku ah inuu oo aanu cidna u sheegin shaqabixiyaha waxyabaha sirta u ah ee shaqada la xiriira.

Xuquuqda shaqaalaha

► Shaqaaluhu wuxuu xaq u leeyahay in deegaan ka uu ka shaynayaa ahaado mid nabadgeleyo leh. Shaqaaluhu wuxuu xaq u leeyahay mushahar, wakhti shaqo iyo fasax, kuwaas oo waafaqsan siday dhigayaan heshiiska shuruudaha shaqada (työehotos-pimus = TES) iyo heshiiska shaqada. Waxyabaha ku saabsan wakhtiga shaqadu waxay ku qoran tahay shar-ciga wakhtiga shaqada loo dejiyey, waxyabaha ku saabsan fasaxyaduna waxay ku qoran yihiin sharciga fasaxa sannadka loo dejiyey.

www.finlex.fi

Shaqaaluhu wuxuu xaq u leeyahay fasaxa bukaanka.

► Shaqaaluhu wuxuu xaq u leeyahay inuu helo mushaarkiisa xilligii uu xanuunsado. Sharciga ayaa qeexaya muddada shaqada xanuun looga maqnaan karo oo mushaarka la bixinayo. Mashaarka la bixinayo xilliga shaqaaluhu xanuunsan yahay waa mid xadaysan (waqtii ku eg). Xilliga uu waqtigaas dhammaado, shaqaalaha ay kaalmada- xanuunka ka helayaan Kellada, kaalmadaas waxaa helaya qofkii xaq u leh kaalmada dhaqaale ee Finland.

► Lacag maalmeedka bukaanka waxaad heli kartaa, haddii da'daadu tahay 16-67 sano oo aad jirro darteed awoodi weydo inaad shaqayso. Markaad muddo sannad ka yar awoodi weydo inaad shaqayso, lacag maalmeedka bukaanku ayaa waxay magdhow u noqonaysaa mushaharka kaa baaqa-naya, maadaama aad awoodi karin inaad shaqayso.

Halkan kala soco: www.kela.fi/sairastaminen

Wakiilka shaqaalaha (Luottamusmies)

Wakiilka shaqaaluhu ama Wakiil la doortay waa qofka goobta shaqada shaqaalaha metela. Doorashada wakiilka waxaa sal u ah shuruudaha heshiiska shaqada. Wakiilkan ayaa wakiil ka ah shaqaale oo dhan, isla markaana danta shaqaalaha ka eegaya sida loo tarjumayo shuruudaha heshiiska shaqada.

Wakiilka shaqaalaha waajibaadkiisu ma ahan inuu ka shaqeeyo arrimaha shaqaalaha, haddii aysan ka tirsaneyn urur shaqaale.

Dadka aad isla shaqaysaan weydii qofka meesha aad ka shaqayso u ah wakiilka shaqaalaha. Wakiilka shaqaalaha ayaad weydiin kartaa ta-looyinka ku saabsan waxyabaha la xiriira shaqada.

Wakiilada la doortay ayaa mataala dhammaan. Wakiilada waxaa la soo dooran karaa oo kiliya, haddii goobta shaqadu aysan lahayn waxa heshiis shaqo ah.

Ururro xirfadeedyada shaqaalaha (Ammattiliitot)

Shaqaalaha intooda badan waxay ka tirsan yihiin urur xirfadeedka shaqaalaha ee xirfadda ay ka shaqeeyaan leedahay. Urur xirfadeedka shaqaaluhu wuxuu ilaaliyaa in aan xuquuqda shaqaalaha lagu xadgud-bin. Urur xirfadeedka shaqaalaha ayaad weydiisan kartaa caawinaadda iyo talooyinka la xiriira shaqada. Waa inaad bixisaa lacagta xubinnimada, si aad xubin uga noqoto ururka shaqaalaha. Ururka xubinta laga yahay darteed lacagta ururka loo shubo waxaa laga dhimi karaa canshuuridda.

Khasnadda shaqo la'aanta

Xubnaha ururka shaqaaluhu inta badan waxay ka tirsan yihiin khasnadda shaqo la'aanta. Haddii aad doonayso waxaad ka tirsanaan kartaa oo kaliya khasnadda shaqo la'aanta. Iyadoo la bixinayo lacagta xubinimada khasnadda oo kaliya.

Shaqo-laawaha shaqada raadinaya wuxuu ka qaadan karaa khasnadda shaqo la'aanta lacag maalmeedka shaqo-laawaha. Lacag maalmeedka shaqo-laawuhu qaadanayo waxay ku xirantahay wakhtigii qofku shaqeynayey iyo xubinimada khasnadda.

Sii akhri: www.tyj.fi

WAXBARASHO

3.

WAXBARASHO

DADKA WAAWEYN IYO WAXBARASHADA

Dadka waaweyn xirfad cusub bay Finland ku baran karaan ama wax-barashadoodii hore ayey sii dhammaystiran karaan. Wax ka barasha-da Finland gudeheedu qaali ma aha, sababtoo ah dowlad-du dakhliga canshuur ahaanta u soo gala ayey waxbarashada ku taageertaa.

- ▶ Waxyabaha ay dhallinyaradu bartaan bay dadka waaweyna baran karaan. Waxaad wax ka baran kartaa Jaamacadaha (korkeakoulu), machadyada xirfadaha, dugsiyada sare ama dugsi hoose/dhexe. Dugsiga sare ee dadka waaweyn baad ku dhammaysan kartaa waxbarashada dugsiga sare lagu qaato ama waxbarashada dugsiga hoose/ dhexe lagu qaato. Dugsiga sare ee dadka waaweyn waxaa inta badan la dhigtaa fiidkii, sidaas darteed xitaa adigoo maalintii shaqeeya baad dugsiga sare ee dadka waaweyn wax ka baran kartaa.
- ▶ Waddanka finland waxaa ku yaalla macadada shacabka (kansa-laisopisto) oo badan. Machadyada shacabka fiidakii baa la dhigtaa oo waxyabaha aad jeceshahay iyo waxyabaha faa'iidataa kuu leh baad ka baran kartaa. Koorsooinka afafka lagu barto iyo koorsooinka shaqooyinka gacanta lagu barto ayaa aad loo jecel yahay. Wixaad kaloo baran kartaa cunto samaynta, waxyabaha dhaqanka ah (culture), muusigga iyo isboortiga. Koorsooinku qaali ma aha si xataa lacag la'aan ah.
- ▶ Waddanka Finland qofku inuu noloshiisa oo dhan wax barto waa muhiim. Dadka Finnishka ah waxay waxbarashada u hays-taan, inay qalbiga ka dhigto mid firfircooni leh. Waxbarashadu qof walba waa u suuragal, dhallinyaro iyo waayeel-ba.

Dawladdu waxbarasha ayay taageertaa.

SHAHAADADAYDU FINLAND MA KA SOCONAYSAA?

Shahaadada in laga gaaro go'aan ah inay u dhiganto kuwa waddan-kan laga bixiyo, Aqoonsashada shahaadada. Waxaa dhici karta, in shahaadada aad wadataa aanay ku fillayn, inaad waddankan kaga shaqaysato cilmiiga aad soo baratay, oo ay khasab kugu noqoto inaad waxbarashada sii kordhisato.

- ▶ Aqoonsashada shahaadadu waa go'aan sheegaya nooca shaqada ama waxbarashada ee aad shahaadada aad waddan kale kala timi ku dalban karto. Aqoonsashada shahaadada waxaa sameeyaa Guddiga Waxbarashada (Opetushallitus), ama shaqaale maamulka oo qaabil-san cilmiiga laantaas, ama shaqabixiye ama jaamacad.

▶ Xirfadaha lagu shaqaysto qaarkood Finland waxaa loo baahan yahay ogolaansho rasmi ah. Tusaale ahaan shaqooyinka dhatkarka, kalkalisadda bukaanka, macallinka iyo sooshalka waxaa loo baahan yahay in shahaadada cilmiyadaas lagu soo bartay ee waddan kale laga soo qaataay laga gaaro go'aan lagu aqoonsaday (rinnastamispäätös). Waxaa dhici karta, in shahaadada aad wad-dankaagii ka soo qaadatay aan si toos ah Finland looga aqbalin oo ay noqoto inaad waxbarashada sii kordhisatid, si aad uga sha-qaysan karto cilmiiga aad baratay. Inta badan waxaa loo baahan yahay, inaad si fiican u taqaan afka Finnishka ama Iswiidhishka, mararka qaar labada afba. Shaqaalaha maamulku waxay shuruud ahaan kugu xiri karaan, inaad afka u taqaan ilaa heer gaarsisan heer ka mid ah heerarka shahaadada guud ee afka (yleinen kielitutkinto). Shahaadada in laga gaaro go'aan ah inay u dhiganto kuwa waddankan laga bixiyo iyo aqoonsas-hada shahaadaduba waa lacag. Faahfaahin dheeraad ah waxaad ka heleysaa Guddiga Waxbarashada (Opetushallitus).

Faahfaahin dheeraad ah ka akhriso:

www.oph.fi/tutkintojen tunnustaminen recognition@oph.fi

Aqoonsiga shahaadooyinka waxbarasha caafimaadka iyo shar-ciyeunta shaqalayinta: Laysanka hay'adda daryeelka bulshada iyo caafimaadka iyo hay'adda kontorolka (Valvira) www.valvira.fi

XIRFAD CUSUB MA BARAN KARAA?

Heshiis waxbarasho (oppisopimus)

Shahaadada imtixaanka lagu qaato (Näyttötutkinto)

Dad badan oo Finland u soo guuray baa xirfad cusub barta.

Xirfadda cusub badanaa waa mid cilmiiga lagu bartaa leeyayah shaqo meelo badan (si fudud shaqo loo helo).

- ▶ Nidaamka waxbarashada ee caadiga ah mooyee fursado kale ayaa jira. Nidaamka heshiiska waxbarasho ayaad wax ku baran kartaa. Macneheeduna waa, goobta shaqada ayaad ka shaqay-naysaa oo si-daas ayaad ku baranaysaa xirfad shaqo. Wakhtiga shaqadana mus-hahar baa lagugu siinayaa. Shahaado xirfadeed waxaad ku qaadan kartaa nidaamka heshiiska waxbarasho.
- ▶ Shahaado xirfadeed waxaad kaloo ku qaadan kartaa adigoo gala im-tixaan shahaadada lagu qaadanayo. Haddii aad hore u soo baratay aqoonta iyo xirfadda looga baahan yahay qofka xir-faddan ku shaqaysanaya, markaas waxaad geli kartaa imtixaanno aad ku muujinayso inaad xirfaddan taqaan. Imtixaanku waa layli-syo aad samaynayso. Laylisaydu waa kuwo qoraal ah, kuwo hadal

ah iyo kuwo shaqadii oo la qabanayo ah. Markaad laylisyada oo dhan ku guuleysato, waxaad heleysaa shahaadada.

► Adigoon xiisadaha tegeyn xitaa wax waad baran kartaa. Waxbarashada aan xiisadaha la tegeyn waxaa inta badan loola jeedaa koosooyinka internetka laga dhigto. Waxbarashada aan la tegayn waxay ku haboon tahay qofka aan u safri karin meesha waxbarashadu ka jirto.

► Haddii aad shaqo la'aan tahay oo aad xirfad darteed wax barato, waxaad heli kartaa taageero dhaqaale oo waxbarashada darteed ah. Faahfaahin dheeraad ah waxaad weydiin kartaa xafiiska shaqada iyo xoogsashada (TE-toimisto).

KHARASH INTEE LE'EG BAA WAXBARASHADA KU BAXA?

Waddanka Finland waxbarashadu qaali ma aha, tusaale ahaan jaamacadaha iyo jaamacadaha xirfadaha sare sida caadiga ah waxbarashadooda lagama bixiyo lacag lagu dhigto sannaddugsiyeedihiiba. Waxaad heli kartaa taageero dhaqaale oo waxbarashada loogu talagalay.

► Finland waxbarashadu waa raqiis, hadday waxbarashadu tahay mid shahaado lagu qaadanayo. Waxbarashada shahaadada lagu qaataa waa waxbarashada lagu barto xirfad. Waxbarashada jaama-cadduna waa waxbarasho shahaado lagu qaato. Inta badan ardaygu waa inuu daryeelka caafimaadka lacag ka bixiyaa.

► Ardayda ka yimaada dalalka EU iyo ETA waxay heli karaan adeegga daryeelka caafimaadka guud, haddii ay haystaan kaarka caymiska caafimaadka ee Yurub. Waxayna bixinayaan qarashka daryeelka inta qofka Finland u dhashay bixinayo.

Ardayga wuxuu helaa lacagta taagee-rada waxbarasho, haddii waxbarashadiisu tahay mid maalintii oo dhan ah. Lacagta taagee-rada waxbarashadu waa taageero dhaqaale oo la siiyo ardayda ku jirta waxbarashada shahaadada aasaasiga ah. Haddii aadan lahayn dhalashada Finland, lacagta taageerada waxba-rashada waxaad heli kartaa haddaad shuruudaha loo baahan yahay buuxinayso.

Shuruudaha lacagta taageerada waxbarashada

Lacagta taageerada waxbarashada waxaad heli kartaa, haddii aad shuruudahan buuxinayso:

-Finland baad si joogto ah u deggan tahay
- Waddanka waxaad ku joogtaa sabab kale oo aan waxbarashada ahayn, tusaale ahaan shaqo ama qoys iyo waxaa lagaaga baahan yahay sharciga deggenaanshaha ama shahaadada diiwaangalinta.

Haddii sababta aad waddanka u joogtaa tahay kaliya waxbarasho darteed, ma heli kartid lacagta taageerada waxbarashada.

► Haddii aad shaqo la'aan tahay oo aad shahaado darteed wax u baratid, waxbarashada darteed waxaad heli kartaa taageerada dha-qale ee shaqo la'aanta la siiyo. Faahfaahin dheeraad ah waxaad ka heleysaa Kelada iyo xafiiska shaqada iyo xoogsashada. Faahfaahin dheeraad ah ka akhri: www.te-palvelut.fi > Koulutus ja ammatinvalinta.

FINLAND GUDHEEDA AAFAT KALE WAX MA LAGU BARAN KARAAN?

Finland gudeheeda waxbarashada inteeda badan waxaa wax lagu bartaa af Finnish. Waxaa kaloo wax lagu bartaa af Iswiidhish iyo af Ingiriis.

► Waddanka Finland afkiisa kale ee rasmi ah waa Iswiidhish. Heerarka iskuulka oo dhan way leeyihii waxbarasho afka Iswiidhish-hka wax lagu barto, laga soo bilaabo waxbarashada iskuulka ka ho-raysa (esikoulu) ilaa heer jaamacadeed. Waxbarashada afka Iswiidhishka wax lagu bartaa waxay u badan tahay degmooyinka dadka deggan intooda badan ku hadlaan afka Iswiidhishka. Jaamacadaha iyo jaamacadaha xirfadaha sare waxay leeyihii waxbarashooyin wax lagu barto af Ingiriis. Faahfaahin dheeraad ah waxaad weydiin kartaa Guddiga Waxbarashada (Opetushallitus) ama goobaha wax laga bartana baad ula xiriiri kartaa oo u weydiin kartaa.

A color photograph of a young child, likely a toddler, sitting in a lush green grassy field. The child is wearing a light-colored long-sleeved shirt, brown pants, and a white bucket hat. They are smiling broadly, showing their teeth, and have their arms raised slightly. In the background, there are several tall evergreen trees and a clear blue sky.

CARRUUURTA,
QOYSKAIYO
WAAYEEELKA

4.

CARRUURTA, QOYNSKA IYO WAAYEELKA

ISQABID

Finland qofku markuu 18 sano jiro ayuu guursan karaa.

- ▶ Waxaad guursan kartaa ka dib, markaad adiga iyo qofka aad is-guursanaysaaba la timaadaan shahaado caddaynaysa in aanay jirin wax guurkiinna horistaagaya (esteettömyystodistus). Shahaadadu waxay caddaynaysaa, in aadan qof kale qabin.
- ▶ Waxaad isku guursan kartaan xafiiska diwaangelinta (maistraatti) ama kaniisadda. Finnish badan baa jecel, inay kaniisadda isku guursadaan. Si aad si shicib ahaan ah isugu mehersataan, waa inaad tagtaan xafiiska diwaangelint. Wxaad kaloo samayn kartaan, inaad qofka isu kiin meherinayaa ugu yeerataan inuu gurigaaga kuugu yimaado.
- ▶ Waddanka Finland labada nin ama dumar ah baa si rasmi ah ugu wada noolaan kara siday dadka isqabaa u wada nool yihiin. Xiiriikaa noocas ah waxaa loo yaqaan xiriirkaa isqabidda oo kale loo diwaangeliyey. Xiriirkaa isqabidda oo kale loo diwaangeliyey wuxuu u dhigmaa isqabidda.

MAGACA QOYNSKA EE ILMAHA

Waalidku hadday leeyihii magac qoys oo ka dhexeeyaa, magacaas baa ilmohoodana u noqonaya magaca qoyska.

Magaca qoyska ee ilmaha hooyadii iyo aabbihii way kala duwanaan karaan. Markay sidaasi jirto, ilmaha marka la diwaangelinayo waa in la sheegaa magaca qoyska ee noqonaya ilmaha magaciisa qoyska.

- ▶ Ilmaha waxaa laga diwaangelin karaa kaniisadda ama xafiiska diwaangelinta. Marka ilmaha la diwaangelinayo waa in la sheegaa magaca ilmaha u noqonaya magaca qoyska. Waalidku hadday leeyi-hiin ilmo hore oo ay iyagu isu dhaleen, ilmaha cusub wuxuu qaada-nayaa magaca qoyska ee ilmaha hore leeyahay. Haddaad ilmaha cu-sub u rabto magaca kale oo magac qoyseed kale, waa inaad xafiiska diwaangelinta ka codsataa, in ilmaha laga beddelo magaca qoyska.

ISFURID

Finland labada qof ee isqaba kii doonaa furriinka dalban kara. Loomana baahna in la sheego, sababta furriinka loo dalbanayo.

- ▶ Furriinka waad heli kartaa, xitaa haddii qofkaad isqabtaan furriinka ka soo horjeedo. Furriinka waa in si qoraal ah loo dalbadaa. Furriinka waxaa laga dalbadaa maxakamadda degmada (käärjäöikeus).

Tilmaamo ku saabsan sida furriinka loo dalbado waxaad ka heleysaa bogga internetka ee maxakamadda degmada
www.oikeus.fi/4323.htm

Haynta ilmaha furriinka ka dib

L'enfant conserve le droit d'avoir sa mère et son père même après le divorce de ses parents. Il a le droit de voir ses deux parents, même s'il ne vit que chez l'un d'eux.

- ▶ Waalidku markay isfuraan ka dib, waxay go'aan ka gaarayaan sdiay u qaybsan lahaayeen haynta ilmaha. Sida caadiga haynta ilmaha si qoraal ahaan ah baa looga heshiyyaa. Heshiiska waxaa lagu qoraan labada waalid midkooda uu ilmuu la deggenaanayo. Heshiiska waxaa kaloo lagu qoraa, siday waalidku uga heshiyyeen masuul ka noqoshada ilmaha arrimiihiisa: ilmaha arrimiihiisa ma si wadajir ah bay masuul uga noqonayaan (yhteishuoltajuus). Si wadajir ah masuul uga noqoshada waxaa loola jeedaa, waxyaabaha ilmaha arrimiihiisa ku saabsan, labada waalidba go'aan bay ka gaarayaan. Keli masuul ka noqoshada waxaa loola jeedaa, labada waalid midkood baa keliglii go'aan ka gaaraya ilmaha arrimiihiisa. Dhexdiisa waad weydiin kartaa xafiska arrimaha bulshada qaybta ilaalinta caruurta arrimaha la xiriira haynta caruurta iyo xaquuqda la kulanka caruurta.

- ▶ Waalidku waxay kaloo go'aan ka gaarayaan oo heshiiska lagu

qorayaa siday u qaybsanayaan kharashka ilmaha ku baxaya. Waa-lidka aanu ilmuu la noolayn baa kan kale siinayaan lacag caawimo masruufka ilmaha ah. Caawimada masruufka waxaa loogu talagalay in lagu sugo ilmaha nolol wanaagiisa dhaqaale. Shaqaalaha waaxda arrimaha bulshada u qaabilسان ilaalinta arrimaha caruru (lasten-valvoja) ayaad weydiin kartaa sida looga heshiyo qaybsashada kha-rashka ilmaha ku baxaya.

- ▶ Waad weytiin kartaa xafiiska arrimaha bulshada ee dhexdhexaadinta qoyska. Dhexdhexaadinta arrimaha qoysku waa shaqaalaha xafiiska arrimaha bulshada ama shaqaalaha rugta daryeelka hooyada iyo dhallaanka ayaa waalidka ka caawinaya, inay ka heshiyyaan arrimaha. Dhexdhexaadinta arrimaha qoysku waa lacag la'aan. Waalidku hadday iyagu ka heshiyyaan haynta ilmaha, heshiis-ka waxaa ansixin kara guddiga arrimaha bulshada (sosiaa-lilautakunta). Markas heshiisku wuxuu noqonayaa mid sharci ah.
- ▶ Waalidku hadday ka heshiin kari waayaan haynta ilmaha, maxa-kamadda ayaa arrinka go'aan ka gaaraysa. Arrinku hadduu maxaka-mad u gudbo, waxaa dhici karta in kharash badan ka yimaado. Haddii dakhliga ku soo galaa aad u yar yahay, waxaad heli kartaa ka caawin arrimaha maxakamadda oo lacag la'aan ah.

Kelada waxaad ka heli kartaa masruufka caruru, haddii aadan helin masruufka caruru ama ay yartayah.

LACAGTA CARRUURTA, LACAGTA HOONYONIMADA IYO LACAGTA ABBANIMADA

Finland qoysaska caruru leh dhaqaale ahaan waa la taageeraa. Haddii aad ka tirsan tahay caymiska bulshada ee Finland, waxaad ka heli kartaa KELA caawinaadda masruufidda qoyka.

- ▶ ilmo walba dartiis qoyska waxaa la siiyaa lacagta caruru (lap-silisä). Caddadka lacagta caruru waxay ku xiran tahay qoyska inta caruur ah ee u joogta. Lacagta caruru waxaa qoyska la siiyaa ilaa uu ilmuu ka gaarayo 17 sano. Lacagta caruru waxaa loo soo shu-baa labada waalid midkood.
- ▶ Waad heli kartaa lacag waalidka, haddii aad ku jirtay Kela Finland ee qaabilسان caymiska bulshada ugu yaraan 180 maalmood ka hor taariikhda lagu qiyaasay dhalashada ilmaha. Waqtiga caymiska caafimaadka ee wadamada kale ee EU ama ETA Switzerland ama Israa'iil waxa sidoo kale loo xisaabayaa 180kaas maalmood. Xisaabinta caddadka lacagta maalinta waxay ku salaysan tahay dhakhliga. Haddii aadan shaqayn, waxaad heleysaa lacag maalin-laha ugu yar.
- ▶ Lacagta hoonyonimodu waa taageero la bixiyo bilowga hore ee

fa-saxa hooyinimada laga bilaabo, waxaana la bixiyyaa 105 maalmood oo maalmaha shaqada ah. Lacagta hoonyonimodu waxay socotaa qiyastii afar (4) bilood. Lacagta hoonyonimodu waxay hooyada u suuragelinaysaa, inay hooyadu ilmaha guriga ku hayso.

- ▶ Wakhtiga lacagta hoonyonimoda ka dib, hooyada ama aabbaha ayaa heli kara lacagta waalidnimada. Lacagta waalidnimada waxaa la bixiyyaa 158 maalmood oo maalmaha shaqada ah. Sida caadiga ah lacagta waalidnimada bixinteedu waxay dhammaataa, markuu ilmu-hu sagaal (9) bilood jiro.
- ▶ Aabhuu hadduu ilmaha guriga ku hayo, wuxuu helayaa lacagta aabbanimada. Aabhuu waa inuu guri kula nool yahay ilmaha hooyadii. Qaadan karaa lacagta aabanimada guud ahaan 54 maalmood oo maalamaha shaqada ah, 18 maalmood oo ka mid ah waxaa lala qaadan karaa lacagta hooyada iyo waalidnimada ee hooyadu qaadato. Haddii aabhuu u baahan yahay wuxuu wada qaadan karaa dhammaan maalmahaas ka dib xilliga lacagta waalidnimodu dhammaato. Aabhuu wuxuu qaadan karaa maalmahaas ilaa ilmuu ka gaarayo labo (2) sano jir.

Fasaxa haynta ilmaha

Fasaxa haynta ilmuu waa muddo aad shaqada fasax ka tahay oo aad ilmaha guriga ku haynayo.

Fasaxa haynta ilmaha waa in lagala heshiyyaa shaqabixiyaha.

- ▶ Fasaxa haynta ilmaha waxaa la qaadan karaa ilaa intuu ilmuu ka gaarayo saddex (3) sano. Labada waalid midkood uun baa ku jiri kara fasaxa haynta ilmaha. Wakhtiga fasaxa haynta ilmaha waxaa la qaa-taa lacagta taageerada guri ku haynta ilmaha. Lacagta taageerada guri ku haynta ilmaha waxaa laga codsadaa Kelada. Qof walba oo waalid ah xaq buu u leeyahay fasaxa haynta ilmaha. ilmaha yar ee dhashay aabbihii xitaa wuu qaadan karaa fasaxa haynta ilmaha.

Sii akhri : www.kela.fi/lapsiperheet

BARBAARINTA ILMAHAA

Waalidka ayaa masuul ka ah guud ahaan daryeelka iyo barbaarinta caruru. Bulshadu waxay leedahay adeegyo, kuwaas oo ka caawinaya waalidka barbaarinta caruru. Adeegyadaas waxaa ka mid ah sida rugaha daryeelka dhallaanka iyo xanaanada caruru. Rugta daryeelka caafimaadka caruru (Lastenneuvola) waxay la socotaa oo taageertaa barbaaridda iyo horumarka koriinka ee caruru aan da'da iskuulka gaarin. Ee degmada waxay kaloo leedahay rugaha barbaarin iyo daryeelka qoyska, kuwaasoo caawiya

caruur da'doodu kala duwan tahay iyo qoysaskooda kana caawiya su'aalah la xiriira arrimaha barbaarinta iyo xiriirka qoyska.

XANNAANO MAALMEEDKA ILMAGA

- ▶ Ilmaaga waxad boos xannaano oo lagu hayo uga heli kartaa deg-mada xannaanadeeda ama qofka guriga uu deggan yahay ilmaha ku haya (perhepäivähöito). Waxaa iyana jira xannaanooyin gaarka ah.
- ▶ Waxaa dhici karta, in xannaano maalmeedka saf loogu jiro, sidaas darteed waxaa fiican, inaad ilmaha wakhti hore xannaano u dalabto. Sida caadiga ah ilmaha waxaa xannaanada boos looga dalbaa, wakhti-ga booska loo baahan yahay afar (4) bilood ka hor.
- ▶ Hase yeeshii haddii aad shaqo hesho ama aad waxbarasho aadeyso, ilmaha waxaad xan-naano u dalbi kartaa ugu dam-bayn laba (2) todobaad ka hor wakhtiga uu ilmuu xannaanada u baahan yahay. Qof walba oo degmada deggan wuxuu xaq u leeyahay, inuu ilmihiisa u helo xannaano ilaa uu ilmuu ka bilaabayoo iskuul. Haddii aad rabto, inaad ilmaha guriga ku hayso ama geyso meel gaarka ah oo ilmaha lagu hayo, waxaad heli kartaa lacagta taageerada guri ku haynta ilmaha ama lacagta taageerada meel gaarka ah ku haynta. Xannaanada iyo qofka guri-giisa ilmaha ku hayo mooyee degmadu waxay leedahay beero ciyaareed (leikkipuisto) iyo naadiyo (kerho). Beer ciyaareedyada iyo naadiyada waxaa jooga shaqaale hawladeenno ah oo caruruuta daryeela Waaad booqan kartaan adiga iyo caruuradaa jardiinka ciyarta. Xannaanooyinka furan waxaa yimaada waalidiinta oo caruurtooda wata. Beer ciyaa-reedka iyo xannaanada furan waxaa isku baran kartaan qoysaka kale ee iyaguna meesha yimaada. Waaad weydiin kartaa faahfaahin dheeraad ah xannaanada caruur ee degmadaada.
- ▶ Kharash intee le'eg baa laga bixiyaa Xannaano maalmeedka? Xannaano maalmeedka degmadu leedahay qiimeheedu wuxuu ku xi-ran yahay dakhliga waalidka soo gala. Xannaanada gaarka ah way ka qaalisanaan kartaa xannaanada degmadu leedahay iyo xannaanada ah in qof shaqaale ah gurigiisa ilmaha ku hayo. Waxqabadyada beer ciyaareedka, naadiga iyo xannaanada furan qimahoodu ma badna.
- ▶ Si aad isaga bixiso kharashka ku baxaya xannaanada gaarka ah, Kelada ayaad ka dalban kartaa lacagta taageerada meel gaar ah ku haynta. Adigu xitaa ilmaaga guriga waad ku haysan kartaa. Markaas Kelada ayaad ka dalban kartaa lacagta taageerada guri ku haynta ilmaha. Xitaa waxaad shaqaalayn kartaa qof sha-

qaale ah oo ilmaha kuugu haya gurigaaga. Markaasna waxaad dalban kartaa la-cagta taageerada meel gaar ah ku haynta. Faahfaahin dheeraad ah waxaad ka heleysaa Kelada, www.kela.fi.

Waxbarashada aasaasiga

Finland ilmuu wuxuu iskuulka bilaabaa sannad-dugsiyeedka ay ilmaha u buuxsamayso todobo (7) sano. Finland ilmaha waxbarashada waajib bay ku tahay.

- ▶ Waajibaadka waxbarashada waxaa loola jeedaa, ilmaha si joogto ah Finland u deggan waxaa waajib ku ah inuu sameeyo caddad go'an oo waxbarasho ah. Caruurga inta badan waxay qaataan waxbarashada dugsiga hoose/dhexe. Dadka waaweyn waxbashadu khasab kuma aha, laakiin waxay qaadan karaan waxbashada aasaasiga ah ee dugsiga waxbarasha dadka waaweyn.

Nidaamka waxbarashada ee Finland

- ▶ Dugsiga hoose/dhexe waa sagaal (9) sannadood. ilmuu wuxuu dugsiga hoose/dhexe bilaabaa sannadka ay ilmaha todobo (7) sano u buuxsamayso sannad-dugsiyeedkiisa. Sanadkaas, caruurtu waxay qaadan karaan waxbarasho bilow ah ka hor inta aysan bilaabin waxbarashada dugsiga hoose/dhexe. Waxbarashada iskuulka ka horaysaa khasab ma aha, laakiin carruurta intooda badan way soo maraan waxbarashada iskuulka ka horaysa. Caruurga ajaanibta waxay kaloo dhigan karaan waxbarasho, taasoo loogu diyaarinayo waxbarashada aasaasiga ah.

Waxbarashada diyaarinta ee dugsiga hoose/dhexe waxaa lagu dhigtaa luqadda finishka ama tan iswiidishka iyo maadooyin kale. Waxbarashada hore marka lagu jiro, iyadoo la ciyaarayo baa tababar lagu sameeyaa waxyabaha iskuulka lagu sameeyo oo kale. Waxbarasha caruurga waxaa loo eegaa da'da ilmaha iyo aqoonta. Caruurga ajaanibta ee dhigta waxbarashada hoose/dhexe waxay wax ku bartaan badanaa luqadda finishka ama tan iswiideshka oo ah luqadda labaad. Inta badan ma qaataan waxabarsha afka hooyo iyo suugaanta.

Caruurga ajaanibta ee dhigta dugsiyada hoose/dhexe waxay kaloo qaadan karaan luqadooda hooyo, haddii dagmadu ay u diyaariso barashada luqadaas.

Waad weydiin kartaa guddoona waxbarashada ee dagmadaada xogta la xiriira waxbarashada afkaaga hooyo.

- ▶ Waxbarashada khasabka waxay ku eg tahay ilaa dugsiga hoose/dhexe. Haddii waxbarashada dugsiga hoose/dhexe ee loo baahnaa aan la dhammaysan, waaji-baadka waxbarashadu wuxuu

dhammaadaa sannadka ay ardayga 17 sano u buuxsamayso, sannad-dugsiyeedkiisu markuu dhammaado. Wadankan Finland waa muhiim waxbarashada iyo qaadashada maadooyinka waxbarashada dugsiga hoose/dhexe. Haddii aadan dhigan dugsiga hoose/dhexe, way aadag tahay inaad waxbarashada sii wadato. Sii akhri: www.oph.fi

Iskuullada caalamiga ah

Finland waxaa iyana ku yaalla iskuullo caalami ah (international schools)

- ▶ iskuulka caalamiga ah afka wax lagu bartaa waa ingiriis. Helsinki mooyee iskuullada caalamiga ah waxay kaloo ku yaallaan Espoo, Vantaa, Turku, Jyväskylä, Tampere iyo Oulu. iskuullada caalamiga ah lacag la'aan ma aha ee waalidkay tahay inay bixiyaan lacagta iskuulka.
- ▶ Finland waxaa kaloo ku yaalla iskuullo lacag la'aan ah oo afafka lagu barto. Iskuulladaas waa iskuulka ingiriiska, Faransiiska, Jar-malka iyo Ruushka. Faahfaahin dheeraad ah oo iskuullada ku saab-san waxaad weydiin kartaa gudoonka waxbarashada ee degmada. Finland waxaa kaloo ku yaalla iskuullo lacag la'aan ah oo afafka lagu barto. Iskuulladaas waa iskuulka ingiriiska, Faransiiska, Jar-malka iyo Ruushka. Faahfaahin dheeraad ah oo iskuullada ku saab-san waxaad weydiin kartaa gudoonka waxbarashada ee degmada.

Kharash intee le'eg baa laga bixiyaa iskuulka?

Dakhliga canshuur ahaanta u soo xerooda ayaa lagu maalgeliyaan nidaamka iskuulka, sidaa darteed iskuulku lacag la'aan buu u yahay ardayda. Carruurta markay iskuulka joogaan waxaa la siiyaa cunto diirran.

- ▶ Finland waxbarashada aasaasigu waa bilaash. Adeeggan kharashka ku baxa waxaa laga bixiyaa dakhliga canshuur ahaanta u soo xerooda. ilmuu maalinta walba oo u ah maalin iskuul, qado lacag la'aan ah buu iskuulka ku leeyahay.
- ▶ Waxbarashada heerka labaad xitaa waa lacag la'aan. iskuullada waxbarashada heerka labaad waa dugsiyada sare iyo iskuullada Machadyada xirfadaha. Dabcan ardaygu wuxuu iskii u iibsanayaa buugaagta iyo qalabka waxbarashada. Qadadu waa u lacag la'aan ardayda.
- ▶ iskuullada caalamiga ah iyo iskuullada kale ee gaarka ah waxaa dhici karta inay dadka lacag ka qaadaan. Hadduu ilmuu dhigto iskuul caalami ah, waalidka ayaa bixinaya kharashka

iskuulka lagu dhigto ee ardayda laga qaado. Kharashka iskuulka lagu dhigtaa waa dhown boqol oo euro sannadkii.

Faahfaahin dheeraad ah waxaad weydiin kartaa Guddiga Waxbarashada (Opetushallitus), www.oph.fi.

DAGAALLANKA QOYSKA DHEXDIISA

Waddanka Finland dagaallanku waa dembi, xitaa dagaallanku haduu yahay qoyska dhexdiisa. Dadka qoyska ah mooyee, dadka kale xitaa way u sheegi karaan booliska, hadduu jiro dagaal qoyska dhexdiisa ah.

- ▶ Dilitaanka iyo dagaal samaynta kaleba waa dembiyo, xitaa had-day labada qof isqabaan ama sidii inay isqabaan oo kale u wada noolyhiin. Dagaal ku samaynta galmo ah ahna waa dembi, xitaa hadday labada qof yihiin kuwo xiriir leh (isqaba, saaxiib ah iwm). Sharciga ayaa diidayaa, in ilmaha si jir ahaaneed loo edbiyo (la dilo). Lama ogola in ilmaha wax lagu dhufto, timaha la qabto ama si jir ahaaneed loo edbiyo. Gudniinka gabdhuhu oo waa dembi ka yahay Finland. Gudniinka wiilashu xitaa wuxuu no-qon karaa dembi, haddii aanay jirin sabab caafimaadka la xiriirta oo keeneysa in la gudo. In si qalbi ahaan wuxuu xun ilmaha loola dhaqmana lama ogola. Dagaalka qalbi ahaaneed noqon karaa dembi. Dagaalka qalbi ahaaneed waa tusaale ahaan, hanjabaad iyo ba-qdingelin.

- ▶ Marwalba u sheego masuuliyiinta waxayaabaha la xiriira hanjabaadyaha iyo ficiada wax u dhimaya sumcaddaada. Waxyeelyenta sumcadda qofka waa dambi. Tusaale ahaan waad u sheegi kartaa waxyeeladaas tusaale shaqaalaha ari-maha bulshada, takhtarka iyo kalkaalisaada daryeelka hooyada iyo dhallaanka. Waxaad wici kartaa lambarka gargaarka deg-degga 112, haddii waxyeelo kusoo wajahdo.
- ▶ Haddii aadan guriga joogi karin, waxaad aadi kartaa gu-riga ammaanka, halkas baad ka heleysaa caawimo iyo badbaado isla markiiba. Intay gurigaaga nabagdelyo la'aan ka jirto oo dhan waxaad sida caadiga ah degganaan kartaa guriga ammaanka. Sii akhri: www.ensijaturvakotienliitto.fi/tyomuodot/turvakodit
- ▶ Waxaa kaloo heli kartaa caawimo terabi ah. Adeeggu inta badan waa adeeg telefoon ahaan ah. Waxaase jira ururo shacabka ah oo bixiya terabi shahksi ahaan laguula kulmayo.
- ▶ Haddii aad si joogto ah ugu nooshahay khatar aad ka baqayo in dagaal lagugu sameeyo, waxaad codsan kartaa, in qofka dagaalka kugu haya lagu xukumo in aanu kuu soo dhowaan karin (lähestymis-kielto). Markaas qofka dagaalka wadaa hadduu kula soo xiriiro, dembi buu geleyaa. Qofka dagaalka kugu hayaa xitaa hadduu yahay qof qoyskaaga ah, waad dalban kartaa, in lagu xukumo in aanu kuu soo dhowaan.

Lambarada telefoonada degdeggaa:

Monika-naiset/ lambarkatelefoonka ee heganka ee waddanka oo dhan 24 saac 09 692 2304, www.monikanaiset.fi
Laynka dumarka (Naisten linja) 0800 02400
Isnii-Jimce saacadda 16-20 af Finnish,
saacadda 16-20 af Iswiidhish, 16-20, Jimce 16-20 af Ingiriis
Tukinainen, Heeganka dhibaatooyinka (Kriisipäivystys),
0800-97899, Isnii-Jimce saacadda 9-15,
Sabi iyo Axad saacadda 15-21, maalmaha fasaxa (pyhinä)
iyo maalmaha ka horeeya fasax saacadda 15-21.
Laynka ragga (Miehen linja), 09-276 62899
Isnii-Jimce saacadda 8-16 , kontakti@lyomatloninja.fi
Heeganka caawiya dhibbanayaasha dembiga lagu sameeyey
(Rikosuhripäivystys), www.riku.fi
Su'alalha la xiriira niyad-jabka, waxaa lagala xiriiri karaa barnaa-mijka Kitke!: 040 760 0323 Isninta saacada 10-14,
talaadadda saacadda 13-15, arbacada klo 10-14,
to saacadda 13-15. Arrimaha la xiriira gudniinka gabdhaha,
ururka xuquuqda aadamaha hawlalka KokoNainen: 044 742 0411

WAAYEELKA

Waxaa jira taageero iyo adeegyo loogu talagalay dadka waayeeelka ah. Wuxaa heli kartaa taageero dhaqaale iyo caawimo lagaa caawi-nayo hawlaha guriga.

- ▶ Degmada waxaa saaran masuuliyyad ah inay caawiso qofka waayeeelka ah ee u baahan daryeelka iyo dhaqaalaynta. Wuxaa heli kartaa, in lagaa caawiyo waxyaabaha maalin walba jira, sida cuntaynta, isnadiifinta iyo socsocodka. Haddii loo arko inaad u baahan tahay, qaybta daryeelka bukaanka ee degmada xitaa waxaad ka heli kartaa kalkaaliso caafimaad oo gurigaaga kuugu ti-maada. Qolada adeegga cuntadu (ateriapalvelu) gurigaagay kuugu keeni karaan cunto diirran. Guriga aad deggeean tahay waxbaa laga beddeli karaa, si ay kuugu fududaato inaad guriga ku dhix socoto.
 - ▶ Adeegga qiihiisu wuxuu ku xiran yahay dakhliga soo gala qof-ka waayeeelka ah. Waxaa jira ururo shacabka ah oo bixiya adeegga oo lacag la'aan ah, oo dad iskaa wax u qabsao ku shaqeeyaa ayaa caawiya.
 - ▶ Dadka waayeeelka ah xitaa waxay helaan taageero dhaqaale, had-dii lacagtu aanay ugu fillayn nolosha.
 - ▶ Badanaa waayeeelka waxay qaataan lacagta hawl gabka. Lacagta hawl gabka waxaa soo raaca oo ay qaadanayaan lacagta ka kaalmeynta kirada guriga iyo caawinaadda daryeelka hawl gabka.
 - ▶ Waxay helayaan caawinaaddaas, haddii ay u baahan yihiin qof kale oo xanaaneeyaa iyo haddii ay jiraan kharashaad xanuunkoodu sababay.
 - ▶ Haddii qof elhelka ah ama qof kale oo xigto ah uu qofka waayeeelka ah guriga ku hayo, qofka waayeeelka hayaa degmada ayuu ka dalban karaa lacagta taageerada ee haynta elhelka (omaishoidon tuki). Haddii qofka waayeeelka ah aan guriga ku noolaan karin, wuxuu tegi karaa guri adeeg ama meesha dadka lagu hayo. Faahfaahin dheeraad ah waxaad ka heleysaa xafiiska arrimaha bulshada ee magaaladaada ama degmadaada, ama Kelada.
- ### HAWLGAB
- Finland waxaa ka jira saddex nooc oo hawl gab ah: hawl gabka shaqada (työeläke) iyo kuwa sii dhammaystira oo ah hawl gabka qaranka (kansaneläke) iyo hawl gabka ballanqaadka ah (takuueläke). Ka sii fiiri qaybta 2 Shaqo, bogga 19

CAAFIMAADKA

DHAKHTAR

Finland dad badan baa isticimaalaa adeegyada caafimaadka ah ee dowliga ah. Adeegyada caafimaadka ee dowliga ah waxay u kala baxaan daryeelka caafimaadka aasaasiga ah iyo daryeelka buka-anka ee khaaska ah.

- ▶ Adeegyada daryeelka caafimaadka ee aasaasiga ah waxaa bixiya xarunta caafimaadka ee degmadu leedahay (terveyskeskus). Xarumaha caafimaadka waxaa jooga dhakhaatiir dadka jirran qa-abisha. Xarunta caafimaadku waxay kaloo leedahay qaybo la jififiyo dadka u baahan daryeel isbitaal. Dhakhtarka xarunta caafimaadku wuxuu haddii loo baahdo kuu gudbin karaa daryeelka bukaanka ee khaaska ah.
- ▶ Xarunta caafimaadka (terveyskeskus) meesha lagala xiriyo waxa-ad ka heleysaa bogga internetka ee magaaladaada ama degmadaa-da iyo buugga telefoonnda.
- ▶ Haddii aad fiidkii ama Sabti ama Axad (saacadaha aanay shaqadu jirin) si aad ah jirro kuu qabato, waa inaad tagtaa meesha heeganka (päivystys). Dhakhtarka heeganka ku qoran meesha laga-la xiriyo waxaad ka heleysaa bogga internetka ee magaaladaada ama degmadaa-da iyo buugga telefoonnda. Finland qof walba oo u baahan daryeel degdeg ah wuxuu isla markiiba caawimo ka helaa heeganka xarumaha caafimaadka iyo isbitaallada, iyadoo aan loo eegeyn degmada uu qofku ka tirsan yahay. Waxaad qax u leedahay inaad hesho adeegyada daryeelka caafimaadka guud, haddii xafiiska diiwaangelintu uu ku dejijo degmo.

Sidaas awgeed, waxaad bixinaysaa oo kaliya kharasha adeegga macaamiisha inta degmadu ugu talagashay in qofka degmada deggen uu bixiyo. Qasab ma aha inaad bixiso kharasha adeegga macaamiisha dhammaan degmooyinka. Haddii aad ka timid wadamada EU ama ETA ama Switzerland oo aad Finland shaqo u timid, Kelada waxay ku siineysaa caddeyn, taasoo kuu saamaxeyso inaad hesho adeeg caafimaad. Waxaad bixinaysaa oo kaliya qaybta kharasha adeegga macaamiisha. Adeegga caafimaadka ee degdegga ah waxaa loo fidiyya qof walba, laakiin kharashka adeegga caafimaadku waxaa laga yaabaa inuu badan yahay.

- ▶ Dhakhtar gaarka ah xitaa waad u tegi kartaa. Waxaa dhici karta, inaad si degdeg ah dhakhtar u heli kartid, haddii aad u tagto dhakhtar gaarka ah, laakiin wuu ka qaalisan yahay.

DARYEELKA CAAFIMAADKA SHAQAALAH

Inta badan goobaha shaqadu waxay shaqaalaha u fidiyaan adeegga daryeelka caafimaadka shaqaalaha.

Adeegyada daryeelka caafimaadka shaqaalaha waxay ka kooban yihii kontoroolidda iyo ka hortaggidda iyo talosiinta caafimaadka.

Shaqobixiyuhu wuxuu xitaa u fidiyya shaqaalaha adeegga kalkaaliyaha caafimaadka iyo adeegyo kale oo caafimaad.

Adeegyada daryelka caafimaadka shaqaalahu waxay bixiyaan adeegyada kalkaaliyaha, takhtarka, saykolojiga iyo tarbiyadda jirka ee caafimaadka shaqaalaha.

Waxaa kaloo intaa soo raaca adeegyada kale ee khubarada caafimaadka.

Hubi, in shaqbixiyahaagu u fidinayo shaqaalihisa daryeelka caafimaadka shaqaalaha iyo adeegyada ay ka kooban yihii. Intaanad tegin ka hor, hubso in shaqabixiyahaagu bixinayo adeegga aad u baahan tahay kharashkiisa. Haddii aad xanun-sato, hubi inaad isticmaali karto adeegyadda caafimaadka ee bilaashka ah. Waad isticmaal kartaa adeegga caafimaadka degmada ama midka madaxa banaan ee lacagta ah, haddii adeegga caafimaadka ee aad u baahan tahay yahay mid shaqbixiyahaagu aanu kharashka ku baxaya bixinayn.

XANUUNKA DHIMIRKA

Haddii aad niyadabsan tahay ama walwasan tahay, la xiriir rugta caafimaadka. Waxaad kalkaas ka heleysaa daryeel habboon ama waxaa takhtarku kuu diri doonaa isbitaal arinkaas takhasus u leh.

CAAFIMAADKA ILMCHA

Carruurta yar yar ee dhalatay iyo kuwa aan weli da'da iskuulka gaarin hooyadood ama aabbahood baa geeya rugta daryeelka caafimaadka carruurta (lastenneuvola). Shaqaalaha rugta daryeelka caafimaadka carruurtaa ayaa la socda oo taageera horumarka koriinka ee ilmaha. Rugta daryeelka caafimaadka carruurtu waxay kaloo waalidka ku taageertaa korintaanka ilmaha iyo xanaanayta xidhiidhkooda.

► Rugta daryeelka caafimaadka carruurta kalkaalisedeeda caafi-maadka ayaa la iyo waxyaboo kale socota ilmaha miisaankiisa iyo dhereriisa. Kalkaalisedada caafimaadku waxa kaloo ay la soconeysaa dhaqdhaqaqa iyo horumarka hadalka ee ilmaha. Shaqaalaha rugta daryeelka caafimaadka carruurtu waxay kaloo waalidka siiyaan talooyin ku saabsan naas-nuujinta, noocyada cuntooyinka ah ee caafimaadka u fiican iyo wixii kaloo nolosha la xiriira. Rugta daryeelka hooyada iyo dhallaanku waxay la soconaysaa oo caawinaysaa awoodda iyo ladnaanta hooyada iyo aabaha. Kalkaalisedada caafimaadku waxay carruurta ka tallaashaa cudurada khatarta ah, tallaalladaas oo ah kuwo waafaqsan barnaamijka tallalka ee waddankan ka jira.

Carruurta cudurada laga tallaalo wxaa ka mid ah sida jadeecada (measles), qanjo barar (mumps) iyo jadeeco jarmalka (German measles = rubella). Carruurtu waxay kaloo heli karaan tallalka lagaga hortago cudurka rotavirus. Tallaalladu khasab ma aha, laa-kiin waa kuwo faa'iido leh. Cudurada iyo waxyabaha ay cuduradu keenaan waxay noqon karaan kuwo aad iyo aad khatar u ah. Haddii loo baahdo rugta daryeelka hooyada iyo dhallaanka waxay kuu tilmaameysaa adeegyada kale sida tarbiyadda hadalka ama saykolojiga.

► Carruurta dugsiga hoose/dhexe dhigato oo dhan waxaa loo qabanqaabiyyey daryeelka caafimaadka ee iskuulka. Daryeelka caafimaadka ee iskuulka waxaa ka mid ah baaritaan guud oo caafi-maadka ah oo sannad walba ah. Kuwa loogu yeero baari-taanka guud ee caafimaadka qaar ka mid ah waalidkoodna waa loo yeeraa. Waalidiintana waxaa loogu yeera ka soo qaybgalka kontorool caafimaad ee caruruut, si looga wareysto awoodda iyo fayaqabka caruruooda. Daryeelka caafimaadka ee iskuulka waxaa kaloo ka mid ah darye-elka caafimaadka afka.

DARYEELKA CAAFIMAADKA AFKA

Xarunta caafimaadka ayaa dadkoo dhan looga qabanqaabiyyaa adee-gyada daryeelka caafimaadka afka. Waxaa dhici karta, inaad wakhti dheer sugto, si aad u hesho daryeelka ilkaha ee degmadu bixiso. Qofku markuu qaybta ilkaha la soo xiriiro, wuxuu

xaq u leeyahay, inuu ugu dambayn lix (6) bilood gudohood ku helo daryeelka ilkaha. Daryeelka uu qofku u baahan yahay baa la qiimeeyaa, markaas ka dib buu qofku daryeelka heli karaa. Haddii arrinku yahay mid u baahan in degdeg wax looga qabto, qofku sida caadiga ah si ka dhakhso badan buu daryeelka u helaa.

► Hadduu ilig xanuuno, la xiriir qayb ta daryeelka ilkaha ee xarunta caafimaadka. Jirrooyinka degdegga ah iyo shilalka waxaa lagu daaweyya meesha heeganka.

► Dhakhtarka ilkaha ah oo gaar ah xitaa waad u tegi kartaa. Dhakhtarka ilkaha ee gaarka ah dhakhso ayaad wakhti uga heli kartaa, laakiin wuu ka qaalsan yahay kuwa dowladda. Dhakhtarka ilkaha ee gaarka ah lacagiisa qayb ka mid ah waxaa soo celiya Kelada. Laakiin Keladu dhakhtarka ilkaha lacagiisa oo dhan kuuma soo wada celineyso. Kelada ka dalbo, inay lacagta kuu soo celiso. Faahfaahin dheeraad ah oo daryeelka ilkaha ku saabsan waxaad weydiin kartaa xarunta caafimaadka ee degmadaada.

Qof walba waa inuu daryeelaa caafimaadka afkiisa, isagoo cadayanaya subixii iyo galabtii cunayana cunto caafimaad leh.

KHARASH INTEE LE'EG BAA LAGA BIXIYAA DHAKHTARKA?

Adeegyada xarumaha caafimaadka qaar ka mid ah waa bilaash, haddii aad deggaan ku leedahay Finland. Haddii aad xaq u leedahay caymiska caafimaadka ee Finland, Keladu waxay kuu magdhabeysaa qayb ka mid ah kharashaadka kaaga baxa xarumaha caafimaadka ee gaarka ah.

Waxaad heleysaa magdhaw toosa haddaad isticmaasho kaarka Kelada markaad tageyso xarumaha caafimaadka ee gaarka ah. Magdhaw toosa waxaa loola jeedaa kharashka kaaga baxa xaruma takhaatiirta gaarka ah waxaad bixineysaa oo kaliya qaybta kugu soo aada oo ah qayb ka mid ah kharashka caafimaadka. Waaqaa heysaa magdhaw toos ah markaad farmashiyaha ka iibsa-neysyo daawada.

Daryeelka caafimaadka ee wakhtiga ay hooyadu uruka leedahay

Waddanka Finland qofka dumarka ah wakhtiga ay uruka leedahay oo dhan caafimaadkeeda iyo nolol wanaageeda waa lala socdaa. Qofka dumarka ah intay uruka leedahay oo dhan iyo uruka ka dibba wakhtiyo go'an bay si joogto ah u tagtaa rugta daryeelka caafimaadka hooyada (äitiysneuvola) ee xarunta caafimaadka.

► Shaqaalaha rugta daryeelka caafimaadka hooyada aaya la socda hooyada caafimaadkeeda iyo fayaqabka ilmaha caloosha ku jira koriinkisa. Shaqaalaha rugta daryeelka caafimaadka hooyada iyo dhallaanka waxay kaloo ka caawinayaan waaliddiinta u diyaar garawga waalidnimada iyo isbeddelada la xiriira ee uu ilmuu u keenayo qoyska. Rugta daryeelka caafimaadka waxay hooyada siisaa wararka ku saabsan hab nololeedka caafimaadka u fiican, sida wararka ku saabsan cuntooyinka oo kale. Rugta daryeelka caafimaadka hooya-da shaqadeedu waa in waalidka loo tababaro ummulitaanka, in la aqoonsado dhibaatooyinka imaan kara wakhtiga ay hooyadu uurka leedahay iyo haddii loo baahdo, in hooyada loo gudbiyo meelaha qa-abilsan daryeellada loo baahan yahay. Wakhtiyada ay hooyadu tagto rugta daryeelka caafimaadka hooyada mooyee, waalidku waxay ka qaybgeli karaan tababarka qoysaska loogu talagalay (perhevalmennus).

Taas waxaa dheer, in shaqaala daryeelka caafimaadka hooyada iyo dhallaanku ay xitaa guriga booqasho ku imaan karaan. Rugta daryeelka caafimaadka hooyada iyo dhallaanku waxay aabaha ka siineysaa talooyin waxayaabaha la xiriira aabanimada. Waa bilaash haddii Aad Finland deggantayah. Xitaa waa bilaash haddii Aad ka timid wadamada EU ama ETA ama Switzerland oo Aad Finland ama adi ama qoyskaaga ka shaqeyso.

DARYEELLIDA ILMHA YAR EE DHASHAY

Kalkaalisada caafimaadka ee rugta daryeelka caafimaadka carruurta aaya si joogto ah ula socota ilmaha caafimaadiisa iyo koriinkisa iyo horumarkiisa ilaa uu ilmuu iskuulka ka bilaabayo. Sanadada ugu horeysa ee cimriga ilmuu waa muhiim la socoshada caafimaadkooda, koritaankooda iyo horumarkooda.

Kalkaalisada caafimaadka ee rugta daryeelka caafimaadka carruurta aaya waalidka siisa talooyin ku saabsan daryeelka iyo barbaarinta ilmaha. Kalkaliyaha caafimmadku wuxuu kaloo kaa wareysanayaa dhibaatooyinka macquulka ah ee jirikara.

Waxaa wanaagsan inaad caawinaad weydiisato, haddii ay kugu adag tahay haynta cunugga ama aad qabto su'aalo kale.

La xiriiridda wakhti fiican soo samee! Waxaa jira ururo shacabka ah oo dadka ka caawiya haynta ilmaha. Waana lacag la'aan, ama lacag yar bay qaataan. Wixii war ah waxaad ka heleysaa degmadaada rugteeda daryeelka caafimaadka carruurta iyo hooyada ama xafi iska arrimaha bulshada.

Dadka naafada ah

Waxaa jira caawimo badan oo qofka naafada ah uu heli karo. Taageerada dhaqaale mooyee waxaad kaloo heli kartaa caawimo lagugu caawinayo guri ku noolaanshaha, iskuulka, shaqada ama waxyabaha kale ee maalin walba la sameeyo.

► Qofka naafada ah si uu gurigiisa si fudud ugu noolaan karo, wuxuu heli karaa caawimo hawsha guriga ah. Wuxuu heli karaa caawinaado ka baxasan guriga, tusaale ahaan isboortiska iyo hiwaayadda. Qofka naafada ah wuxuu heli karaa qalab caawiya oo ka caawinaya waxbarashada ama shaqaynta.

► Ilmaha naafada ah hadduu u baahan yahay wuxuu xaq u leeyahay waxbarasho taageero ah ama khaas ah. Ilmaha naafada ah wuxuu kaloo heli karaa qof caawiye ah oo iskuul dhigashada ka caawiya, haddii ka qaybqaadashada waxbarashadu keeneysyo, inuu caawiye u baahan yahay. Caawiyaaha iskuul dhigashada wuxuu noqon karaa mid dhowr carruur ah ka dhxeeyaa oo wada caawiya. Ilmahaaga oo naafio ah haddaad guriga ku hayso, waxaad heli kartaa taageera-da naafada. Taageerada naafada waxaa laga codsadaa Hay'adda Hawlgabka Qaranka (Kela).

► Waxaa jira adeegyo badan oo markaad dalbanayso lagaaga baahan yahay caddayn dhakhtar. Caddaynta dhakhtarka waxaad ka doonan kartaa rugta caafimaadka (terveysasema). Faahfaahin dheeraad ah waxaad weydiin kartaa rugta caafimaadka, Kelada ama xafiiska arrimaha bulshada. Waxaad kaloo talooyin weydiin kartaa ururka shacabka ee caawiya dadka naafada ah. Kela waxaad kaloo ka heli kartaa kaalmada naafanimada ee dadka waaweyn. Kaalma naafada ee dadka waaweyn waa lacag kaalmo ah.

Waad heli kartaa kaalmada naafada ee dadka waaweyn, had-dii naafanimadu ay hoos u dhigeyso waxqabadkaaga ama ay sababeyso kharashaad badan ama baahi kaalmo.

Sii akhri: www.kela.fi/kuntoutus
www.kela.fi/vammaistuet www.tukikeskushilma.fi

DHIBAATOYINKA MAANDOORIYAYAALKA (PÄIHDEONGELMAT)

► Markaad rabto inaad iska joojiso waxyabaha maanka dooriya (khamriga, doroogada), la xiriir rugta caafimaadka, halkaas baa lagu qiyasi karaa baxnaaninta dhaqancelinta ee aad u baahan tahay. Waaxda arrimaha bulshada aaya kuu ogolaan karta muddo bax-naanin dhaqancelin ah oo aad helayso daryeel lagaaga joojinyayo maandooriyayaasha.

XAAALADAHADHIBAATOYINKADEGDEGGA AH (SOS)

Lambarka guud ee la waco marka dhib degdeg ah yimaado waa 112. Lambar magaalada lagu galo inaad ka hor mariso uma baahnid. Lambarka dhibaatooyinka degdegga ah waxaad wici kartaa, haddii aad si degdeg ah ugu baahan tahay boolis, amba-laas ama qolada dabdemiska.

- Markaad lambarkan wacdo, marka hore magacaaga sheeg, ka di-bna sheeg waxa dhacay iyo meesha wax ka dhaceen. Hadday jiraan dad khatar ku suganna, sheeg. Ka jawaab su'aalaha adigoo raacaya awaamiirta lagu farayo. Dhig telefoonka, markii aad ogolaansho hesho.
- Lambarka dhibaatooyinka degdegga ah waxaa la wacaa oo keliya, hadday xaalad dhibaato leh jirto. Lambarka dhiba-

tooyinka degdegga ah wicidiisu mar walba waa lacag la'aan, xitaa marka telefoonka gacanta laga wacayo.

► Haddii qof sumoobo, waxaad wacdaa Xarunta Aqoonta Sumoo-bidda (Myrkytystietokeskus). Shaqaalah Xarunta Aqoonta Sumo-obidda ayaa kuu sheegaya waxa loo baahan yahay in la sameeyo.

Myrkytystietokeskus: 09 471 977

Haddii xayawaan uu ku sugaran yahay xaalad khatar ah, telefoon u dir dhakhtarka xayawaannada ee heeganka ku qoran. Magaala-daada boggeeda internetka ama buugga telefoonannada ayaad ka heleysaa meesha lagala xiriyo dhakhtarka xayawaannada ee heeganka ku qoran.

HADALLEO DHOWRAH:

Magacygu waa...

Halkan shil baa ka dhacay.

Halkan meel baa gubanaysa.

Dad baa khatar ku jira.

Shil baabuur baa halkan ka dhacay.

Qof baa dhaawacmay (wax gaareen).

Qof baa xanuun ku soo booday.

Cinwaanku waa...

Nimeni on...

Täällä on tapahtunut onnettomuus.

Täällä on tulipalo.

Ihmisiä on vaarassa.

Täällä on ollut auto-onnettomuus.

Joku on loukkaantunut.

Joku on saanut kohtauksen.

Osoite on...

RUQSADDA WADIDDA BAABUURTA

Finland gudeheeda baabuur waxaa ku wadi kara oo keliya qofka ay 18 sano u buuxsantay.

► Finland gudeheeda baabuur waad ku wadi kartaa, haddaad hay-sato laysanka waddida baabuurga oo laga bixiyey waddan ku jira Ururka Midowga Yurub (EU) ama waddan ku jira Suuqa Dhaqaala-ha Yurub (ETA). Laysankaaga nooca uu yahay baabuurga loogu talagalay in lagu wado uun baad xaq u leedahay inaad wadi karto. Laysanka laga bixiyey waddamada Waqooyiga Yurubna, Finland wuu ka shaqaynaya.

► Finland gudeheeda baabuur waad ku wadi kartaa, haddii aad haysato laysan laga bixiyey waddan ku jira Heshiiska Gaadiidka Waddooyinka ee Jineefa ama Fiyeena. Laysankaas waxaad baabuurfu ku wadi karto hal sano oo keliya, oo ka bilaabanaya maalinta aad Finland timi.

► Haddii laysankaagu aanu Finland ka soconayn, waxaad heli kartaa laysan ku meelgaar ah. Laysanka ku meelgaarka ah ee boolisku bixiyo waa laysan ugu badnaa hal sano (1) ah. Laysanka waddan kale laga bixiyey waxaad ku beddelan kartaa laysan Finnish ah, laakiin waa lacag. Waxaa dhici karta, inuu boolisku ku yiraahdo, soo caddee xaaladda caafimaadkaaga. Waxaa dhici karta, inuu boolisku ku yiraahdo, laysankaaga af Finnish u soo turjun, turjubaanniduna waa inay ahaataa mid rasmi ah (offishal ah). Faahfaahin dheeraad ah waxaad weydiin kartaa booliska. Sida caadiga ah boolisku qofka uma diro imtixaan cusub oo wadidda baabuurga ah, haddii qofku markuu waddanka yimaado uu sannad gudhiis laysankiisa ajnebiga ah ku beddesho mid Finnish ah.

DUKAAMADA

Waddanka Finland sida caadiga ah dukaanka marka wax laga gadanayo lalama gorgortamo ee qiimuhu wuxuu ku dhegsan yahay shayga la gadayo ama shaygu meeshuu saaran yahay.

► Dukaanku alaabta uu gadayo qiimahoodu waa qiimihii aad bixin lahayd oo dhan oo xitaa canshuurtii way ku jirtaa.

► Magaalooyinka waaweyn waxaa ku yaalla dukaamo lagu gado cuntooyinka ay isticmaalaan dadka diimaha kale haysta ama dadka dhaqamada kale ka yimi cuntooyinka caadada u ah; dadka weydii, meelaha ay ku yaallaan dukaamada cuntooyinka ajnebigu isticmaalaan lagu gado meeshaad ka heli karto. Waxaa iyana jira dukaamo dharka ah oo lagu gado dharka ajnebigu

isticmaalaan iyo meelo timaha lagu jaro oo lagu hagaajiyo oo dadka ajnebi ah haystaan.

GOORMAY DUKAAMADU FURAN YIHIIN?

Dukaamada cuntadu waxay sida caadiga ah furan yihiin saacadaha u dhixeyya 9-20 (9-ka subaxnimo ayaa la furaa, waxaana la xiraa 9-ka fiidnimo). Dukaamada yar yar ee cuntada wakhtigaas ka hor baa la furi karaa, waxaana dhici karta in la xiro wakhti ka dambeeya wakhti-ga dukaamada caadiga ah la xiro.

► Dukaamada kale, sida dukaamada dharku waxay sida caadiga ah furan yihiin laga bilaabo Isniinta ilaa Jimcaha saacadaha u dhixeyya 9-20 (9-ka subaxnimo ilaa 8-da fiidnimo), Sabtidana waxay furan yihiin 9-18 (9-ka subaxnimo ilaa 6-da makhrubnimo). Dukaamada qaar baa Axadaha xitaa furan.

XAFIISYADA DOWLADDA (VIRASTOT)

Waddanka Finland arrimaha qaar marka la qabsanayo, qofku waa inuu shakhsii ahaan uga soo qabsadaa xafiiska arrinka qaabilسان. Xafiisyada dowladdu waxay dadka ugu adeegaan si ballaaran oo ah telefoon ahaan, boosto ahaan iyo elektronik ahaan.

► Shaqaalahiha xafiiska ayaa ku caawinaya, haddii uu jiro arrin aad fahmi weydey. Shaqaalahiha ka shaqeeyaa xafiisyada qaranka iyo shaqaalahiha maamulka waxaa la yiraahdaa shaqaalahiha maamulka (virkamies). Boolisku xitaa waa shaqaale maamul.

► Waddanka Finland shaqaalaha maamulku waa dad aammin ah. Laaluush ma qaataan, waxyaabo hadyad ahna lama siyo. Dadka macaamiisha ahna waxay ula dhaqmaan si ah inay dadku isku qimo yihii. Si kalsooni leh oo aan baqdin lahayn baad ula hadli kartaa shaqaalaha maamulka.

Goormay xafiisyada dowladdu furan yihii?

Xafiisyada dowladda iyo kuwa degmadu waxay sida caadiga ah furan yihii saacadaha u dhexeeya 8-16 (8-da subaxnimo ayaa la furaa, waxaana la xiraa 4-ta galabnimo).

► Wakhtiga dadka macaamiisha ah loo adeego iyo wakhtiga uu xa-fiisku furan yahay way kala duwanaan karaan. Waxaa fiican, inaad hore u sii ogaato wakhtiyada uu xafiisku furan yahay.

KHAMRIGA IYO DAROOGOYINKA

Waddanka Finlad qof 18 sano ka yar khamri lagama gadi karo, lamana siin karo.

► Dukaamada cuntada biir iyo siidheri mooyee khamri kale laguma gado. Khamriyada wine-ka iyo khamriyada kale ee aalkoladu ku badan tahay waxaa lagu gadaa dukaamada khamriga ee Alko la yiraahdo oo keliya. Alko waa shirkad dowladdu leedahay oo iibisa khamriga.

► Haddii aad khamri cabtay, baabuur inaad wado lama ogola. Qofku isagoo khamri cabbay, hadduu baabuur wado, xadka dembi-ga ah waa ugu yaraan 0,5 promilli.

► Finland cizaab daran baa lagu cizaabayaa, haddii aad adigoo khamri cabbay, baabuur wadid. Cizaabtuna waa ama lacag baa lagu ganaaxayaa, ama xabsi, ama laysanka ayaa lagaa qaa-daya.

► Finland gudeheeda nooc walba oo doroogo ah waa mamnuuc oo sharciga ayaa diiday. Soogelinta, iibsasha, iibinta,beeridda, haysashada iyo isticmaalka muqaadaraadka Finland waa dembi. Qaadka (jaad) iyo kannabisku waxay ka mid yihii waxyaabaha doroogooyinka ah ee mamnuuca ah. Cizaabteeduna waa kuwo adag.

WAKHTIGA FIRAAQADDA

Wakhtiga firaaqadu muhiim buu u yahay dadka Finnishka ah. Waregeysyada iyo joornaalada deegaanka ka soo baxa ayaa lagu soo qoraa dhacdooyinka maalintaas jira. Magaaladaada iyo degmadaada boggagooda internet ayaa lagu soo qoraa dhacdooyinka deegaankaas ka jira.

► Finland waxay leedahay fursado badan oo waxbarasho. Machaddada dadka waaweyn (Työväenopisto) iyo machaddada ummadu (kansalaisopisto) waxay qabanqaabiyaan koorsooyin aan qaali ahayn. Koorsooyinka waxaad ku baran kartaa afafka, sida cun-tada loo sameeyo ama farshaxanka gacanta. Dad badan baa barta muusigga iyo isboortiga.

► Dadka Finnishka ah aad bay wax u akhriyaan, sidaas darteed Finland waxaa ku yaalla laybareeriyo badan. Lacag la'aan baad buug uga soo deynsan kartaa laybareeriga. Laybareeriyyada waxa-ad kaloo weydiin kartaa, inay hayaan wargeysyo iyo buugaag afaf kala duduwan ku qoran. Kaarka laybareerigu waa lacag la'aan. Laybareeriga ayaa ku siinaya kaarka laybareeriga.

► Wakhtiga aad firaaqada tahay waxaad tegi kartaa carwadda, tiyaatarka ama filin baad aadi kartaa (shineemo). Finland filimada lagu daawado ma aha, kuwo hadalkii filinka hadal kale lagu kor duubayo. Filinka hadalka lagu hadlayaa waa afkii lagu hadlayey markii filinka la sameeyey, laakiin hoos baa lagu qoraa hadalka oo loo turjumey ama af Finnish ama af Iswiidhish.

► Magaaloooyinka waaweyn waxaa ku yaalla xarumo dhaqano kala duduwan ah, oo ay ka jiraan waxqabadyo loogu talagalay dadka barnaamijyada caalamiga iyo hawlahaa. Ururo badan oo ururada shacabka ah oo Ururka Laanqayrta Cas ee Finland (SPR) ka mid yahay baa dadka ka kala yimid dhaqamo kala duwan u qabanqaabiya waxqabadyo. Dadka waddanka u soo guurey laftoodu waxay samaysteen ururo ay iyagu leeyihiin.

Carruurta, dhallinyarada iyo wakhtiga firaaqada

Sida caadiga ah iskuulku wuxuu maalintii dhammaadaa intaanay waalidku shaqada ka soo bixin ka hor. Carruurtu markay iskuulka ka soo baxaan, waxay wakhtiga ku qaadan karaan tusaale ahaan beerta ciyarta (leikkipuisto) ee degmadu leedahay. Carruurtu waxay ka qayb qaadan karaan dugsiga gelinka dambe ee iskoolka ama iskoolada galabtii.

Dagmooyinka ayaa ardeyda u diyaariya barnaamyo subixii iyo galabtii Waxqabka subixii iyo galabtii ee ardayda waxaa loogu talagalay ardayda sanad-dugiyeedka 1aad iyo 2aad iyo dhammaan ardayda dhigata sanad-dugiyeedka waxbarashada la siiyo ardeyda khaaska ah.

Dagmadu waajib kuma aha inay fududeyso hawshaas. Dagmooyinka waxaa laga yaabaa inay soo dalacdaan kharaska waxqabadka subixii iyo galabtii. Iskooladu waxay kaloo u diyaariyan ardaydooda fasalo galabtii ah. Inta badanna waa bilaash.

- Degmooyinka iyo qolyaha diimaha ayaa carruurta u qabankaabi-ya waxqabadyo. Qolyaha diintu waxay leeyihii naadiyo (kerho) ay carruurtu joogaan oo wax ku madadaalan karaan ama muusigga hiwaayad ahaan ugu samayn karaan. Carruurtu xitaa iyagoo aan kaniiisadda ka tirsanayn bay tegi karaan naadiga qolada diinta.
- Waxaa jira guryo dhallinyaro iyo naadiyo loogu talagalay dhallinyarada. Magaalooinka iyo degmooyinku way taageeraan waxqabada wakhtiga firaaqada ee dhallinyarada loogu talagalay. Dhallinyaradu markay iskuulka ka soo baxaan ka dib waxay aadi karaan guriga dhallinyarada (nuorisotalo) oo halkaas bay saaxiibood kula kulmi karaan.
- Naadiyada isboortigu (Urheiluseura) waxay carruurta iyo dhallinya-rada u qabankaabiyan waxqabadyo badan. Sida caadiga ah naadiya-da isboortigu waa kuwo gaar loo leeyahay, sidaas darteed lacag la'aan ma aha.

MAALMAHA XAFLADAH EE WADDANKU LEEYAHAY

Waxaa jira maalmo sannadka ka mid ah loo la yiraahdo waa maalmaha xafladaha ee waddanku. Wakhtigaas waxaa jira xaflad guud, sida kirismaska (joulu), iistarka (pääsiäinen) ama sannadka cusub. Dadka Finnishha ah badanaa xafladda gurigooday ku qaataan oo da-dka qoyskooda ah bay la qaataan, tusaale ahaan sida kirismaska.

- Maalmaha xafladaha ee waddanku leeyahay waa maalmo fasax ah. Taas macneheeduna waa xafiisyada dowladda oo dhan iyo dukaamaduba way xiran yihiin. Wakhtiga kirismaska Finnishku gurigay joogaan oo qoyskooda ayey wakhtiga la qaataan. Badanaa qoysku wuxuu leeyahay si ay u xafladeeyaan oo caado u ah.

Fasaxyada rasmiga ah ee Finland

- 1.1. Maalinta sannadka cusub
- 6.1. Maalin diimeed (Loppiaainen)
- Maalintii saliibka
- Maalinta eestarka
- Maalinta labaad eestarka
- 1.5. Maalinta shaqaalah (Vappu)
- Maalinta koryeelidda
- Maalinta Bentekoste
- Maalinta ka horeysa maalinta juhannuska
- Maalinta juhannuska
- 5.11. Maalinta awliyada (Pyhäinpäivä)
- 6.12. Maalinta xornimada Finland (Suomen itsenäisyyspäivä)
- 24.12. Maalinta kirismaska maalinta ka horaysa (Jouluaatto)
- 25.12. Maalinta kirismaska (Joulupäivä)
- 26.12. Maalinta kirismaska ka dambaysa (boxing day) (Tapaninpäivä)
- Maalmaha xafladaha ee waddanku leeyahay badankoodu waxay la xiriiraan diinta kiristaanka. Tusaale ahaan helatorstai waa maa-lint xaflada ah oo la xuso maalintii nebi Ciise cirka loo dheelmiyey. Maalmaha xafladaha rasmiga ah mooyee waxaa kaloo jira maalmo qayb ahaan fasax ah. Maalmaha qayb ahaan fasaxa ah waa sida ma-alinta ka horaysa maalinta bartamaha xagaaga (juhannusaatto) oo ah 24.6. iyo maalinta ka horaysa maalinta kirismaska (jouluaatto) oo ah 24.12. Dad badan baa wakhtigaas shaqada fasax ka ah. Shaqaalah dukaamadu inay shaqaynayaan baa dhici karta. Isbitaalladu mar walba heegan bay leeyihiin.
- Maalmaha xafladaha ee waddanku leeyahay qaar ka mid ah waa maalmo calanka la saaro. Taas macneeedu waa calanka Finland baa birta calanka la saaraa. Tusaale ahaan maalinta shaqaalah iyo maalinta xornimada calanka waxaa la saaraa birta calanka. Finland waxay kaloo leedahay maalmo calanka la saaro, laakiin aan ahayn maalmo fasax ah. Maalmaha calanka la saaro intooda badan waxay la xiriiraan dhaqanka iyo suugaanta Finland. Tusaale ahaan Maalinta Kalevala (Kalevalan päivä) oo ah 28.2. waa maalinta la xuso dhaqanka Finland. Haddii qof dhismaha deggan dhinto, badanaa xaafadaha calanka ayaa laga taagaa.

FINLAND IYO
DADKA
FINNISHKA AH

Finland waa waddan weyn oo meelaha la deggan yahay ay kala fogfog yihiin. Finland way ka magaaloojin yar tahay waddamada badankooda, deegaanka dabiiiga ah baana ku badan.

- ▶ Finland waa waddan nololwanaag. Taas macneheedu waa dowladda ayaa daryeesha dadka tusaale ahaan faqirka ah, jirran iyo kuwa naafada ah. Dugsiga hoose/dhexe carruurtu waxay u tahay bilaash. Dowladdu lacagta canshuur ahaanta u soo gasha ayey u isticimaashaa daryeeliidda dadka. Qof walba musha-harka iyo dakhliga kale ee soo gala wuxuu ka bixiyaa canshuur.
- ▶ Finnishku bilowga hore waa dad aammusan, laakiin mar-kaad isbarataan, waxaa laga yaabaa inaad inta noloshaada ka hadhay saaxiib ahaataan.

FINLAND WAA WADDAN SIDEE AH?

Finland waa jamhuuriyad dimuqraadi ah.

Finland ma laha boqorro ee waxay leedadah madaxweyne. Finland waxay ka tirsan tahay Ururka Midowga Yurub (EU).

- ▶ Finland waa waddan dhul weyn, marka loo eego waddamada Yurub. Baaxadisu waa 338 127 km². Hase yeeshewaddanka dad-kiisu ma badna oo waa qiyaastii 5 400 000. Dadka intooda badan waxay deggen yihiin koonfurta waddanka.

Waqooyiga dad yar baa deggen.

- ▶ Helsinki oo ah magaalo madaxda waxaa deggen qiyaastii 590 000 oo qof. Magaalooinka waaweyn ee ku yaalla deegaanka magaalo madaxdu waa Helsinki, Espoo iyo Vantaa, marka la isu geeya dadka deggan waa qiyaastii 1 milyan oo qof. Tampere oo ah magaalo weyn oo xoogaa u jirta deegaanka magaalo madaxda, waxaa deggan dad tiradoodu ku dhowdahay 220 000 qof. Turku oo ah magaalada Finland ugu da' weyn waxaa deggan in ka badan 180 000 oo qof.

- ▶ Waddamada Finland deriska la ah waa Iswiidhan, Norway, Ruus-hka iyo Istooniya.

Cimilada

Finland waxaa ka jira afar xilli oo sannadka ah: jiilaal, gu', xagaa iyo dayr. Qaybaha kala duwan ee waddanka cimiladoodu aad bay u kala duwan tahay.

- ▶ Xilliga jiilaalku waa Diisembar bartameheeda ilaa Febaraayo dhammaadkeeda. Xilliga jiilaalka maalintu way gaaban tahay waana mugdi. Barafka iyo qabowgu waddooyinka waxay ka

dhigaan kuwo lagu sibibixdo. Way fiican tahay, in xilliga jiilaalka aad loogu dadaalo caafimaadka. Dad badan oo Finnish ah baa cuntada mooyee waxay kaloo cunaan fiitamiinno. Xilingga mugdigga waxa laga yaabaa in la dareemo daal. Socodka iyo isboortigu waxay kaa caawinayaan inaad daalka la dagaallanto.

- ▶ Gu'gu waa xilli sannadeed isbedbeddela. Maalinta wakhtigee-da iftiinku ah si dhakhso ah buu u dheeraadaa. Waxaa dhici karta in habeennadu aad u qabow yihiin, maalmaha qorraxdu jirtaana yihiin kuwo xoogaa diirran. Dhirta caleemo ayaa u soo baxa, dhirta ubaxleyda ahna ubax bay yeeshaan.
- ▶ Xagaagu wuxuu noqon karaa mid aad u diirran, laakiin cimiladu way isbedbedeli kartaa. Xilliga xagaaga iftiin badan baa jira, xitaa habeenkii iftiin baa jira. Finland bisha dadka badankoodu fasaxa yihiin waa Luulyo.
- ▶ Xilliga dayrti fiidadkii waa mugdi iyo cimiladoo noqon karta mid rooban. Iftiinku si dhakhso ah ayuu u yaraadaa. Xilliga dayrtu deegaanku qurux buu leeyahay, sababtoo ah dhirta caleentoodu midab kale ayey yeelataa. Midabka buniga wuxuu ugu qurux badan yahay Waqooyiga Finland ee loo yaqaan Lapland. Xilliga dayrti iyo jiilaalka Lapland waxaa cirka lagu arki karaa (Aurora Borealis).

DADKA FINNISHKU WAA SIDEE?

Finnish badan baa ah kuwo aammusan oo deggan. Finnishku waxay aamminsan yihiin, in ixtiraamku ku jiro, in dadka ammaan la siyo. Sidaas darteed waxaa laga yaabaa, in loo maleeyo inay Finnishku yihiin dad an naxariislahayn. Finnishku waa saaxiibba fiican, markaad isbarataan.

- ▶ Dadka Finnishka ah dadaalka iyo daacadnimada way qii-meeyaa-an. In wakhtiga la dhowraana muhiim bay u tahay dadka Finnishka ah. Finland waa khasab in ballamaha la yimaado wakhtiga lagu heshiiyey. Finnishku ixtiraam darro ayey u haysataan, in ballanta laga soo habsaamo.
- ▶ Finnishku waxay jecel yihiin, in arrimahooda iyaga u gaar ahaadaan. Haddii aad qof gurigiisa ugu tegeyso, waxaa ixtiraam ah inaad marka hore telefoon u dirto. Finland dadka saaxiibba fiican ah iyo dadka isku qoyska ahba sidaas bay sameeyaan.
- ▶ Sharciyadu muhiim bay u yihiin dadka Finnishka ah. Dadka Finnishka ah si damiir leh bay u ilaaliyan sharciyada, sida shar-ciyyada waddooyinka. Baabuurka marka la wato, ma aha in nalka wadooyinka ee casaanka ah la gudbo. Dadka intooda

badan xitaa wadada ma gooyaan, haddii nalku casaan yahay. Dadka Finnishka ah nalalka waddooyinka way suaan, ilaa uu nalka iska beddelayo oo noqonayo cagaar.

Ixtiraamid

Finland markaad qof la hadlayso, waxaa ixtiraam ah inaad qofka indhihiisa fiirisid. Waxaa kaloo ixtiraam ah, inaad adigoo aammusan dhegeysato, markuu qof kale hadlayso.

- ▶ Ixtiraamku wuxuu ku jiraa, in qofka kale markuu hadalkiisa dhammaysto ka dib aad jawaabtaada bixiso. Afka Finnishku ma laha hadallo ixtiraamka la xiriira. Sida erayga af Ingiriisiga ah ee 'please', eray u dhigma Finnishku ma laha. Inta badan markaad wax rabto, waxaa ixtiraam ah inaad weydiisasho u sheegto. Tusaale ahaan, haddii aad caano rabto, waxaad dhihi kar-taa: 'Caano ma i siin kartaa?'. Inaad weydiisato ayaa ka ixtiraam fiican, intaad oran lahayd: 'Caano i siil!'.
- ▶ Finland waa caadi inaad qofka ula hadasho, isagoo keli ahaan ah (sinuttelu). Taas macneheedu waa markaad qof la hadlayso, waxaad isticimaali kartaa 'adiga'. Uma baahnid inaad isticimaasho 'Idinku'. Finland dadka aadan aqoon xitaa waad ula hadli kartaa si kelinimo ah 'adiga'. Laakin waa ixtiraamid, haddii qofka weyn ula hadashid si jamac ah oo kale oo tiraahdo 'idinku =Te'.

Salaamid

Finland waa wax caadi ah, in marka qof lala kulmo gacanta la iska salaamo oo la isgacan qaado.

- ▶ Finnishku markay qof kale la kulmaan, sida caadiga ah hab ma siiyaan, mana dhunkadaan. Dhallinyarada iyo dadka isku fiican markay kulmaan, waxaa laga yaabaa, inay hab isa siiyaan. Sida caadiga ah Finnishku gacantay iska salaamaan oo way isgacan qaadaan. Waxaad kaloo dhihi kartaa "Hei!".

Gaadiidka

Finland gaadiidku wuxuu maraa dhinaca midigta. Habdhqaqanka gaadiidka ee Finland waa mid deggan. Xilliga jilaalka waa in marka gaadiidka la wato aad loo taxadera, sababtoo ah waxaa jira mugdi iyo baraf sibibix ah.

- ▶ Baabuurta hoonkooda si macro darro ah looma yeeriyo. Hoonka waxaa la yeeriyya, markay xaalad khatar dhab ah jirto un.
- ▶ Deegaanka magaalo madaxda iyo magaalooyinka kale ee waawe-yn waxay leeyihiin gaadiidka dadweynaha oo si fiican u shaqeeya. Basaska, tareemada iyo taraamku badanaa wakhtiga jedwelka ku qoran bay ku socdaan. Finland taksiga ilaa xad waa qaali. Meelaha baaburta la dhigto ee magaalooyinka bartamhoodu ku yaallaa badanaa waa la-cag, si fududna looma helo baarkin baaburka la dhigto. Taas baa sabab u ah, inay Finnishku jecel yihiin inay isticimaalaan gaadiidka dad weynaha. Istimailidda gaadiidka dadweynuhu waxay dhqaqa-laynaysaa deegaanka dabiiciga ah. Meelaha baadiiyaha ah adeegga gaadiidka dadweynuhu ugama shaqeeyo sida uu magaalooyinka uga shaqeeyo oo kale oo aad uma badna.
- ▶ Finnishka baaskiillada ayey aad u isticimaalaan. Finland waxaa ku yaalla waddooyinka badan oo baaskiillada loogu talagalay. Waddada baaskiilkku waxay badanaa dhinac martaa, jidka ay dadku lugeeya-an. Markaad baaskiil wadanayso, waa inaad koofidda (helmetka) baaskiillada isticimaashaa. Baaskiilkku waa inuu lahaadaa walaxda markuu iftiinku ku dhaco muuqata (heijastin) iyo nal hore, si marka mugdigu jiro baaskiilkku u muuqdo. Baaskiilkku waa inuu gambaleelka lahaadaa. Gambaleelka waxaad u isticimaalaysaa, si aad dadka ugu digto, markaad u soo dhowdahay. Xilliga dayrta iyo jilaalka markuu mugdigu jiro waa muhiim, inay dadka lugaynayaa isticimaalaan walaxda markuu iftiinku ku dhaco muuqata (heijastin).

DEEGAANKA DABIICIGA AH (LUONTO)

Finnishku aad bay u qiimeeyaan deegaanka dabiiciga ah. Magaaloo yinka waxaa ku yaalla beero jardiinooyin ah (puisto). Magaalada marka laga baxana, isla markiiba waxaa la gelayaa kayn.

► Finnishku aad bay u qiimeeyaan deegaanka nadiifta ah iyo na-daafadda. Qashinka in dhulka lagu tuuraa waa ixtiraam darro. Qashinka waxaa lagu ridaa meelaha qashinka loogu talagalay ama hore ayaa loo qaataa. Masuulyadda deegaanka dabiiciga ah qof walba way saaran tahay. Finland waxaa ka jira wax la yiraahdo qof waliba xaq buu u leeyahay (Jokamiehen oikeus). Waxaa loola jeedaa in aad si xor ah u martid una joogtid duurka, adigo qadarinaya xayawaanka, dhirta iyo bini'aadamka kale. Meelaha biyaha ah doon waa lagu wadan karaa, waa lagu dabbaalan karaa, maqaalna waa lagu kalluumaysan karaa, laakiin ogolaansho la'aan si kale looma kalluumaysan karo, lamana ugaarsan karo. Kaynta miro iyo mashrariumka waa laga soo guran karaa. Laakiin lama ogola, in dhirta iyo xayawaannada la dhibaa-teeyo. Meelaha wax ku beeran yihiin iyo guryaha barxadahooda lama geli karo, haddii aan ogolaansho loo haysan.

XAYAWAANNADA

Finnishku waxay leeyihii xayawaanno badan oo ah kuwa guryaha lagu haysto. Xayawaannada guryaha lagu haysto waxaa ugu badan eyda iyo bisadaha.

► Xayawaannada guryaha lagu haysto xitaa sharcigu wuu khu-seeyaa. Sharcigu wuxuu dhigayaa, in eygu uu xirnaado, markuu bannaanka joogo. Eyga xaarkiisa waa in dhulka laga ururiyaa oo waa in qashinka lagu ridaa. Sharciga Finland wuxuu dhigayaa, in xayawaannadu leeyihii xuquuq. Xayawaannada ma aha in wax xanuujinaya lagu sameeyo, caafimaadkoodana waa in la daryeelaa.

GURIGA FINNISHKA

Dadka Finnishka ah intay guri kiro ah degi lahaayeen waxay ka jecel yihiin, inay deggaan guri ay iyagu leeyihii.

► Celcelis ahaan guriga cabbirkisu waa 80 mio. Sida caadiga ah guriga waxaa ku yaalla jiko, qol fadhi ah iyo qol jiif ah. Carrurtuna sida caadiga ah waay leeyihii qolal u gaar ah. Inta badan gurigu wuxuu leeyahay barxad yar ama balakoon. Gurigu wuxuu kaloo lahaan karaa sawno.

CUNTADA FINNISHKA

Cuntada Finnishku ma aha cunto dhadhan xooggan leh. Xawaash badan laguma daro.

► Cuntooyinka ugu badan ee la isticimalaa waa hilib iyo baradho. Finnishku waxay kaloo aad u cunaan kalluunka. Finnishku waxay kaloo hadda aad u cunaan baastada iyo bariiska. Beryahan dambe waxaa soo batay, inay dadka qaarkood cunaan waxyabo dhir ah oo keliya (hilis ma cunaan).

► dadka Finnishka ah badanaa gurigay wax ka cunaan, laakiin waxaa iyana soo badatay, in makhaayadaha wax laga cuno.

► Finnishku miraha ayey inta badan ka sameeyaan macaanka cuntada ka dib la cuno. Kaynta waxaa ka baxa miro badan iyo mashrarium, dadkuna kaynta ayey ka soo gurtaan miraha iyo mashrariumka xilliga dayrtta. Haddii aad kaynta ka soo guranayso miro ama mashrarium, iska hubi in aanay ahayn kuwo sun ah.

TAARIKHDA FINLAND

Finland waa waddan xor ah. Finland waxay xor ahayd laga soo bilaabo sannadkii 1917.

► Laga soo bilaabo casrigii dhexe ilaa 1800-dii Finland waxay ka tirsanayd Iswiidhan. Xukunka Iswiidhan ka dib, Finland waxay noqotay dhul xukun goboleed daakhili ah leh oo ka tirsan Ruushka, ilaa laga soo gaaray 1917. Xornimada ka dib Finland waxaa sannadkii 1918 ka dhacay dagaal sokeeye.

► Wakhtigii uu socdey dagaalkii 2aad ee adduunka ayey Finland laba dagaal la gashay Midowga Soofiyeti. Kuwani waxay ahaayeen sanaddadii dagaalkii jilaalka 1939-1940 sanaddadii sii socoshada dagaalka 1941-1944. Dagaalladaasi waxay keeneen, inay Midowga Soofiyeti ka qabsado Finland dhulka loo yaqaan Karjala iyo meelo kale. Dhulka Finland laga qabsaday dadkii Finnishka ahaa ee deggenaa oo tiradoodu ahayd 430 000 way soo qaxeen oo meelahay deggenaayeen way ka yimaadeen, waxaana la dejiyey meelo ka mid ah Finland. Dagaalkii 2aad ee adduunku intuu socdey, Finland marnaba lama qabsan. Dagaalka ka dib Finland weli waxay ahayd waddan xor ah, inkastoo dhulkeedii meelo ka mid ah dagaalka lagaga qabsaday oo ay sidaas ku wayday.

► Finland waxaa khasab ku noqotay, inay dagaalka dartiis magdhowsiiso Midowga Soofiyeti. Finnishka aad bay u shaqeeyeen oo magdhowsi si degdeg ah baa loo bixiyey. Juhdiga adag ee shaqada ayaa horumariyay warshadaha Finland. Dhaqaaluhu horumarkuu sameeyey baa suuragal ka dhigay in horumar lagu sameeyo daryeelka caafimaadka.

SIYAASADDA IYO MAAMULKA

Finland waa dowlad dimuqraadi ah. Waddanka waxaa hogaamiya madaxweynaha jamhuuriyadda. Finland awoodda xukunka waxaa iska leh shacabka, oo golaha shacabku (baarlamaanku) metelo.

► Madaxweynaha jamhuuriyadda iyo golaha shacabkaba doorasho ayaa lagu soo doortaa. Madaxweynuhu wuxuu xukunka hayaa lix (6) sannadood, golaha shacabkuna afar (4) sannadood.

► Shacabku waxay doorasho ku soo doortaan golaha shacabka oo ka kooban 200 oo xildhibaan. Xildhibaannadu waxay dejyaan sharciyada waddanka, waxayna go'aan ka gaaraan dhaqaalaha dowladda. Xukunka dowladda waxaa isticimaala madaxweynaha iyo golaha wasiirrada. Golaha wasiirradu wuxuu ka kooban yahay ra'isulwasaaraha iyo wasiirrada kale. Xukunka garsooridda waxaa isticimaala maxakamado madax bannaan. Finland waa waddan ka tirsan Ururka Midowga Yurub (EU). Wakiillada Finland u fadhiya Ururka Midowga Yurub (EU) doorasho ayaa lagu soo doortaa.

► Finland waxaa ku yaalla 320 degmo (sanadkii 2013). Degmo waliba iyadaa ismaamusha. Taas macneheedu waa degmadu iyadaa go'aan ka gaarta arrimaha lacagteeda ku saabsan. Degmada waxaa waajib ku ah, inay dadka degmada deggan helaan adeegyada aasaasiga ah. Adeegyada aasaasiga ah waxaa ka mid ah iskuulka, daryeelka caafimaadka iyo adeegyada xafiiska arrimaha bulshada.

Golaha deeganka waxaa lagu doortaa doorasha golaha deegaamada.

WADDAN NOLOLWANAAG

Finland waa waddan nololwanaag. Taas waxaa loola jeedaa, dowladda aaya daryeesha dadka daryeelka u baahan, sida dadka fakhriga ah, kuwa jirran iyo kuwa naafada ah.

► Taageero dhaqaale ayey dowladdu siisaa dadka naafada ah, dadka shaqo la'aanta ah iyo dadka aad u jirran. Dakhliga dowladda canshuur ahaanta u soo gala waxaa loo isticimaala, in lagu maalgeliyo adeegyo badan oo dadka ka dhexeeeya. Tusaale ahaan, dhakhtar u tegidda iyo xannaanada carruurta lacagta laga bixiyaa Finland waa wax yar, sababtoo ah kharashka ku baxa qayb ka mid ah dowladda ayaa lacagtii canshuur ahaanta u soo gashay ku bixisa.

► Dakhliga canshuurta waxaa kaloo loo isticimaalaa, in lagu taa-geero gaadiidka dadweynaha. Taas ayaana sabab u ah, in basaska iyo taraamka lacagta lagu raacaa aanay qaali ahayn. Qof walba oo shaqeeyaa mushaharkiisa canshuur buu ka bixiyaa. Lacagta shaqo la'aan xitaa waxaa laga jaraa canshuur.

ISKU QIIMO AHAANSHAHAA IYO SINNAANTA

Finland sharciga hortiisa dadka oo dhan way siman yihiin. Jinsiga (lab ama dheddig), da'da, asalka, afka, diinta, fikradda, caafimaadka ama qofku galmo ahaan nooca uu u jihaysan yahay, ma aha inay saamayn ku yeeshaan qofka jagadiisa. Carruurta xitaa waa in loola dhaqmaa, inay yihiin qof qof shakhsii yaad ah oo dadka kale la qiimo ah. Isku qiimo ahaanshaha waxaa loola jeedaa, ragga iyo dumarku waxay leeyihiin xuquuq isku mid ah.

► Xitaa dumarku siyaasada ayey ka qeybqaataan waxayna ka shaqeeyaan shaqooyin kale oo ka baxsan tan guriga. Finland caadi bay ka tahay, inay raggu shaqooyinka guriga laga qabto qabtaan. Raggu gurigay nadiifiyaan, cuntaday sameeyaa, carruurtana way hayaan.

► Sinnaanta iyo isku qiimo ahaanshuhu waxaa kaloo loola jeedaa, in aan qofna la takoori karin. Ma aha in lagu takooro oo jinsi (lab ama dheddig) dartiis, ama da', ama asalkaaga dartiis, ama afkaaga, diintaada ama waxaad aamminsan tahay, fikradaada, xaaladdaada caafimaad, naafonimadaada ama sabab kale oo adiga kula xiriirta darteed laguula dhaqmo si ka duwan sida dadka kale loola dhaqmo.

CODDAYNTA IYO XUQUUQDA CODKA

Qof walba oo dhalashada Finnishka haysta oo 18 sano ka weyn wuu coddbyn karaa, markay doorashooyinku jiraan. Xuquuqda codku

► Si aad u coddbyn kartid, waa inaad Finland u deggan tahay si joogto ah. Haddii aadan dhalashada Finland haysan, waad coddbyn kartaa markay jiraan doorashooyinka degmooyinka iyo dooras-hooyinka ummadda ee degmooyinka ka jira. Haddii aadan haysan dhalashada Finland, ma coddbyn kartid markay jiraan doorashooyinka lagu dooranayo madaxweynaha ama golaha shacabka (baarlamaanka). Warqadda laguugu sheegayo, inaad coddbyso guriga ayey kuugu imaanaysaa oo boostada ayaa laguugu soo dirayaa.

DHALASHADA FINLAND

Haddii aad codsanayso dhalashada Finland, codsiga waxaa loo geeyaa booliska. Codsiga waxaa go'aan ka gaara Xafiiska Arri-maha U Soo Guuridda Waddanka (Maahanmuutovirasto).

► Haddaad wakhti dheer oo intii la rabey ah deggeneyd Finland, waad heli kartaa dhalashada Finland. Waxaa jira shuruudo qofka looga baahan yahay inuu soo buuxiyo, si uu dhalashada u heli karo.

► Qofka dhalashada Finland leh waa inuu in ku filan ka yaqaañ afka Finnishka ama Iswiidhishka. Waana inaad soo caddbyn kartaa, sidaad ku heliyeuso dhaqaalaha aad Finland ku noolaanayso. Taas macneheedu waa inaad sheegto, sida aad ku heliyeuso hantida aad u baahan tahay si aad Finland ugu noolaato. Markaad codsiga geyneyso ayaa la ogaanayaa, inaad dakhliga ku soo galay oo dhan canshuur ka bixisay. Waa inaad caddaysaa xogta shakhsii ahaaneed. Waxaa kaloo la ogaanayaa, inaad dembiyo samaysay iyo in kale.

► Markaad adigu dhalashada codsanayso baad carruurtaadaana u codsan kartaa dhalasho. Haddii aad ilmahaaga dhalasho

u cod-anayso, waa inaad ahaataa qofka sida sharci ahaanta ah ilmaha masuul uga ah, ilmuhuna waa inuu Finland deggen yahay. Codsiga waa inaad adigu shakhsii ahaan u geysaa booliska qaabilسان degma-da aad deggen tahay. Haddaad ilmahaaga dhalasho u codsanayso, ilmuu waa inuu kula socdaa, markaaq codsiga xeraynayo.

► Markaaq dhalashada Finland qaadato, khasab ma aha, inaad celiso waddankaaga dhalashadiisa. Finlnland waa la ogol yahay, inuu qofku yeesho labo waddan dhalashadooda. Soo ogow, in waddankaagu ogol yahay, inaad labo waddan dhalashadooda yeelan karto. Faahfaahin dheeraad ah waxaad weydiin kartaa Xafiiska arrimaha u soo guuridda Waddanka (Maahanmuuttorvasto)

Xuquuqda iyo waajibaadka muwaadinka

► Sharciga ayaa dhigaya, in qofka dhalashada Finland leh uu leeyahay waxyaabo ah xuquuqaha aasaasiga ah. Sharcigu wuxuu dhigayaa in Finland gudeheeda dadkoo dhan siman yihiin sharciga hortiisa.

Sinnaantu dadka waddanka u soo guurey xitaa way khusaysaa. Taas macneheedu waa dadka oo dhan waxay leeyihiin xuquuq isku mid ah.

► Finland gudeheeda qof walba xaq buu u leeyahay xuquuqda daryeelka dadka. Taas macneheedu waa, haddii qof shaqaalaha maamulka ah uu adiga kuula dhaqmo si khalad ah, waxaad xaq u leedahay inaad cabasho ka gudbisid sida khaladka ah ee laguula dhaqmay. Finland gudeheeda qof waliba xaq buu u leeyahay diintiisa. Qof walbana meeshuu doono ayuu degi karaa.

► Qof waliba xaq buu u leeyahay xornimada hadalka. Xornimada hadalka macneheedu waa inaad fikradaada sheegi karto. Xornimada hadalka waxaa kaloo ka mid ah, in aan wargeysyada la oran karin waxaas ma qori kartaan. Finland xaq baa loo leeyahay, in ogolaansho la'aan shir la isugu imaan karo.

Haddii bannaanbax muddaharaad ah la samaynayo waa in booliska laga dalbadaaq ogolaansho.

► Sharcigu wuxuu kaloo dhigaya, inay jiraan waajibaad dadka saa-ran. Tusaale ahaan waxbarashadu waajib bay ku tahay carruurta. Taas macneheedu waa, carruurtu waa inay iskuul

dhigtaan. iskuulka waa in la bilaabaa sannadka ay ilmaha todobo (7) sano u buuxsamayso sannaddugsiyeed kiisa. Waa jibaadka waxbarashadu wuxuu dhammaadaa sannadka lagu jiro, markay qofka dhallinyarada ah u buuxsamayso 17 sano.

► Qof walba waxaa waajib ku ah, inuu canshuur ka bixiya dakhliga soo gala. Hantida xitaa waa in canshuur laga bixiyaa. Qofka dhalashada Finland leh waxyaabaha waajibka ku ah waxaa ka mid ah inuu guto waajibaadka gurmadka (asevelvol-lisuus). Taas macneheedu waa, nin walba oo 18 jir dhaafay waa inuu soo maraa ama gurmadka ciidamada ama shaqo qaran. Finland dumarka waajib kuma aha inay maraan gurmadka ciidamada iyo shaqo qaran. Hase yeshee qofka dumarka ah hadday rabto, gurmadka way aadi kartaa.

► Qofka dhalashada Finland leh wuxuu leeyahay xuquuqda iyo waajibaadka ay leeyihiin dadka dhalashada Ururka Midowga Yurub (EU) leh. Qofka leh dhalashada Ururka Midowga Yurub (EU) wuxuu xaq u leeyahay, inuu si xornimo leh u mari kari meelaha ka tirsan Ururka Midowga Yurub. Qofka leh dhalashada Ururka Midowga Yurub si xornimo leh buu uga shaqaysan karaa waddan walba oo ka tirsan Ururka Midowga Yurub.

DIINTA IYO FINLAND GUDEHEEDA

Finland waxaa ka jira madaxbannaani diimeed.

Taas macneheedu waa qof walba diintuu rabo ayuu dooran kara.

Finland sida uu dastuurku qabo waxay damaanad qaadeysaa diinta iyo damiirkha qofka. Kuwaasoo ka kooban qirashada iyo ku dhaqanka diinta, xaq u yeelasha muujinta caqiqidada iyo xaq u yeelashada ka tirsanaanta ama katirsanaan la'aanta urur diimeedka. Qofna kuma qasbana inuu ku cibaadeysto dii uusan aaminsaneyn.

- Dadka Finnishka ah badankoodu waa kiristaan. Dadka Finnishka ah ee kiristaanka ah intooda badan waa nooca kiristaanka ee protestantti. Inta badan borotestanka Finland waxay ka tirsanyihiin oo taabacsan yihiin kaniisadda evankelis-luterilainen.

Dadka finishka dhammaantood xubno kama aha urur diimeedyada.

Haddaad kaniisadda ka tirsan tahay, waa inaad kaniisadda siisaa canshuur. Canshuurta kaniisaddu waa qiyasahaan dakhliga ku soo gala boqolkiiiba 1-2 (1-2 %). Haddii aad ka tirsan tahay kaniisadda evankelis-luterilainen ama kaniisadda ortodoksiga, waa inaad bixisaan canshuurta kaniisadda. Canshuurta kaniisadda la siiyo waxaa loo isticimaalaa hawlaho kaniisadda iyo hawlaho kale ee ah sida waxqabadyada hiwaayadda (harrastustoiminta) iyo tarbiyadda.

Finland waxaa ka jira kaniisadda efengalka oo ay soo raacada kaniisadaha ortodokiska iyo katoolligga. Intaa waxaa dheer oo Finland leedahay kirishtaanka xorta ah ee borotestanka iyo kaniisadaha kale. Finland waxaa ka jira dhawr urur oo islaam ah iyo laba urur diimeed oo yuhuud ah. Finland waxaa kaloo ka jira Buddhiiste, Hinduu, Siinga Siinge iyo diinta Bahaayada.

Waxaa intaa soo raaca, waxaa jira noocyoo kala duwan oo loogu yeedho diimaha cusub (New Age).

Dhaqdhaqaqyadaas diimeed ee ka jira Finland intooda badan waxay u shaqeeyaan qaab ururo caadi ah.

Shaqo raadiye shaqo la'aan ah

Shaqo la'aan baad tahay oo shaqo ayaad raadinaysaa. Wuxaad iska diiwaangalisay xafiiska shaqada sida shaqdoonista.

Xafiiska shaqada iyo xoogsashada

Xafiiska shaqada iyo xoogsashadu (TE-toimisto) waa xafiiska ku caawinaya, markaad shaqo raadinayo.

Kela (Hay'adda Hawlgabka Qaranka)

Hay'adda Hawlgabka Qaranka ee loo soo gaabiyo Kela. Kela waxay bixisaa tusaale ah ahaan taageerooyinka loogu talagalay carruurta, naafadda iyo waayeelka. Keladu waxay mas'uul ka tahay badbaadinta bulshada ku nool Finland. Faa'iidooyinka Kelada waxaa ka mid ah caymiska caafimaadka (kaarka Kelada), lacagta shaqa la'aanta, hawlgabka iyo taageeridda qoyska.

Kaarka Kelada

Kaarka Kelada waa kaarka caymiska caafimaadka ee Finland. Kaarka waxaad ku helaysaa magdhowga caymiska caafimaadka isla markii aad booqato xarumaha takhaatiirta gaarka ah iyo far-mashiyyaha. Sidaa awgeed waxaad iskaa u bixinaysaa lacag ka yar mida caadiga ah.

Daryeelka bulshada

Waa taageerooyin dhaqaale iyo taageerooyin kala duduwan oo waddanku bixiyo marka lagu jiro xaaladaha kala duduwan ee nolosha. Caawimada laga dalbado xafiiska arrimaha bulshadu ee degmadu xitaa waa ka mid.

Taageerada kharashka guriga

Haddii aad xaq u leedahay adeegga badbaadinta bulshada ee Finland oo aysan dakhligaagu kaafineyn bixinta kirada guriga iyo nolosha, waxaad ka codsan kartaa Keladda caawinta ijaarka. Ogo-laanshaha caawinta ijaarka waxaa ku xiran shuruudo.

Taageerada dhaqaalaha nolosha

Taageerada dhaqaalaha nolosha (toimeentulotuki) waa lacag aad codsan karto, haddii hantidaadu aysan ku fileyn kharashaad daruriiga ah. Lacagta nolosha waxaa laga codsadaa xafiiska arimaha bulshada ee degmada.

Lacagta shaqo la'aanta, manfaca shaqo la'aanta

manfaca shaqo la'aantu waa lacagta shaqo la'aanta iyo kaalmada shaqola'aanta. Wuxaan la siyyaa shaqalaawayaaasha hoostaga xafiiska shaqada. Manfaca shaqala'aanta waxaad ka codsan kartaa hay'adda caymiska bulshada (Kela) ama qasnadda Shaqa la'aanta.

Xafiiska arrimaha bulshada

Xafiiska arrimaha bulshadu (sosiaalitoimisto) wuxuu dadka ka caawiya waxyaabaha arrimaha bulshada ah, sida barbaarinta carruuta iyo talosiinta arrimaha qoysaska. Xafiiska arrimaha bulshadu wuxuu taageeraa dadka ay haysataan dhibaatooyin dhaqaale ama dhiba-atooyin kale. Haddii taageerooyinka kale ee dhaqaale iyo dakhliga-aga iyo hantidaadu aanay kuugu fillayn nolosha, xafiiska arrimaha bulshadaayaad ka codsan kartaa taageerada dhaqaalah nolosha.

Xafiiska canshuuraha

Xafiiska canshuuruu (verotoimisto) wuxuu kaa caawinayaaw waxyaabaha la xiriira bixinta canshuuraha. Xafiiska canshuuraha waxaad ka heleysaa kaarka canshuurta iyo talosiin canshuuraha ah.

Sharciga waddanka lagu joogo

Si aad Finland si joogto ah ugu deggenaan kartid, waa inaad haysataa sharciga waddankalaguku joogo. Marka ugu horaysa sharciga waddanka lagu joogo waxaa la dalbadaa iyadoo qofku joogo waddankiisa ama xaaladaha qaarkood waxaa laga dalbadaa booliska Finland. Taasoo ka reeban yihiin muwaadiniinta dalalka kale ee nordigga iyo muwaadiniinta wadamada xubnaha ka ah EU iyo ETA. Waa in muwaadiniinta dalalka nordigga ee ku sugan dalka iska diiwaan gelyaan xafiiska diwaangelinta. Joogiddooda muwaadiniinta wadamada xubnaha ka ah EU iyo ETA waa inay iska diiwaan gelyaan saldhigga booliska.

Dukumeenti aqoonsi ah

Dukumeentiga aqoonsigu waa caddayn rasmi ah oo sawir leh oo caddaynaysa qofka aad tahay. Dukumeentiga aqoonsiga ah waxaa laga dalbadaa booliska.

Lambarka aqoonsiga

Lambarka aqoonsigu (Henkilötunnus) wuxuu caddaynayaa inaad adigu tahay adiga. Ma jiro qof kale oo lambarkiisa aqoonsigu kaaga la mid yahay. Lambarka aqoonsiga waxaad u baahanaysaa, markaad arrimo ka dhammaysanayso shaqaalah maamulka. Lambarka aqoonsiga waxaa laga dalbadaa xafiiska diwaangelinta.

Xafiiska diwaangelinta

Xafiiska diwaangelintu (Maistraatti) wuxuu u xilsaaran diwaanka ay dadku ku jiraan. Diwaankaas waxaa ku qoran qof walba oo Finland deggan xogta aasaasiga ah. Xafiiska diwaangelintu wuxuu kaloo qaabilسان ياهي diwaangelinta dukaamada iyo ganacsiyada.

Xogta xiriirka qoys ahaaneed

Waa wararka ku saabsan inaad keligaa deggen tahay iyo inaad qof la nooshahay, iyo inaad carruur leedahay iyo in kale.

Waxbarashada xafiiska shaqadu bixiyo waxbarashada xafiiska shaqada

Xafiisyada shaqada iyo xoogsashadu waxay bixiyaan waxbarashooyin, waxbarashadu waxay noqon kartaa koorsa af Finnishha ah, haddii aad tahay qof waddanka u soo guurey oo shaqo la'aan ah. Waxbarashada xafiiska shaqadu bixiyo ujeedada laga leeyahay waa in lagu siyyo waxbarasho kaa caawinaysa sidii aad shaqo ku heli lahayd.

Taageerooyinka dhaqaale ee bulshada

Waa taageero dhaqaale oo waddanku bixiyo, haddii dakhliga ku soo galaa aanu kugu fillayn. Tusaale ahaan lacagta waalidnimada iyo taageerada dhaqaalah nolosha waa taageerooyinka dhaqaale ee bulshadu bixiso.

Caymiska bukaanka

Wuxuu ka ka mid yahay taageerada dhaqaale ee waddanku bixiyo. Qofka si joogto ah Finland u deggan wuxuu xaq u leeyahay caymiska bukaanka (sairausvakuutus)ee Finland ka jira.

Guri qofka deggan iska leeyahay

Guri aad leedahay oo aad adigu gadatay.

Guri kiro ah

Guri qof kale leeyahay oo aad kiraysatay si aad u isticimaasho.

Deebaajiga kirada

Deebaajiga kiradu (vuokravakuus) waa deebaaji aad siinayso qofka guriga kaa ijaaray oo ah kan guriga iska leh. Lacagtu waa ballanqaad ah inaad guriga daryeelyeo iyo inaad kirada bixinayso.

Si joogto ah Finland u deggan

Waa qofka Finland si joogto ah deggean. Finland waa kuu hoy, Finland baadna ku nooshahay.

Heegan

Qof walba oo Finland jooga oo u baahan daryeel caafimaad oo degdeg ah, wuxuu daryeel isla markiiba ah ka helaa heeganka xarunta caafima-adka iyo heeganka isbitaalka.

Xannaano maalmeed qof shaqaale ah

Xannaano maalmeed qof shaqaale ah uu gurigiisa ilmaha

Lacagta carruurta

Taageero dhaqaale oo loogu talagalay kharashka ilmaha (lapsi-lisä).

Lacagta hooyonimada

Hooyadu markay ilmaha yar ee dhashay guriga ku hayso mushahar ma qaadanayso ee booskii mushaharka waxay qaadanaysaa lacagta hooyonimada (äitiysraha). Haddii aad xaq u leedahay adeegga badbaadinta bulshada ee Finland.

Lacagta aabbonimada

Aabbuuhu markuu ilmaha yar ee dhashay guriga ku hayo mushahar ma qaadanayo ee booskii mushaharka wuxuu qaadanayaa lacagta aabbonimada (isyysraha). Haddii aad xaq u leedahay adeegga badbaadinta bulshada ee Finland.

Daryeelka caafimaadka

Waa nidaam loo dhisay in lagu daryeelo caafimaadka iyo jir-rooyinka, wuxuuna ka kooban yahay adeegyada ay dhakhtarka iyo isbitaalku bixiyaan.

Rugta caafimaadka

Xarunta caafimaadka (terveyskeskus) adeegyadeeda waxaa loo qaybiyey rugaha caafimaadka (terveysasema), kuwaas oo xaa-fadda ay qaabilsan yihiin siiya adeegyada daryeelka caafimaadka ee aasaasiga ah.

Daryeelka caafimaadka ee iskuulka

daryeelka caafimaadka ee iskuulleyda loogu talagalay, taasoo ka mid ah sida kooban dhakhtarka iyo kalkalisada caafimaadku adeegyada ay bixiyaan.

Baaritaanka guud ee caafimaadka

baaritaan guud oo caafimaadka ah oo uu sameeyo dhakhtar ama kalkaaliye daryeelka caafimaadka ah.

Caddaynta ishortaagid la'aanta

Caddaynta ishortaagid la'aantu waxay caddaynaysaa in aanay jirin wax ishortaagaya guurka.

Nikaax shicib ah

Waa marka qof shaqaale sharci u haystaa uu dadka isu ni-kaaxiyo (nikaax sharci ah oo aan diin la isku nikaaxsan).

Dagaalka qoyska dhexdiisa ah

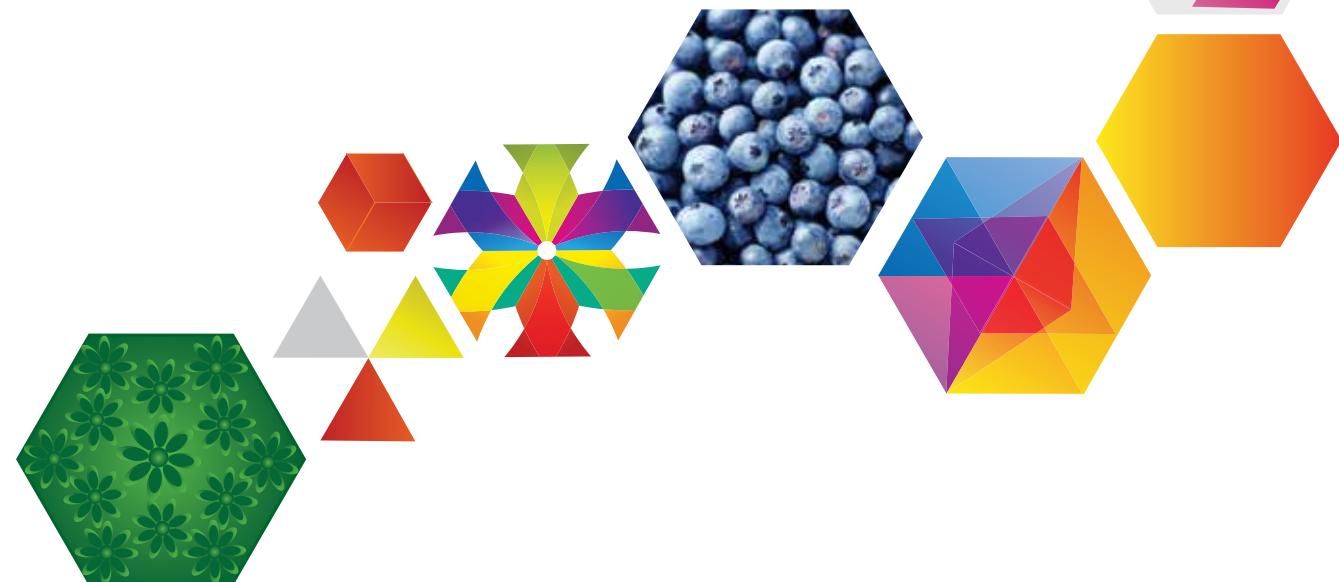
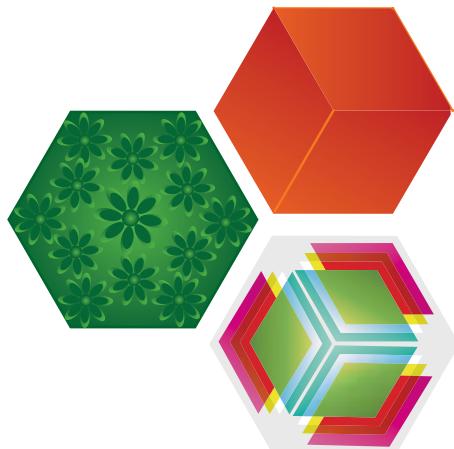
Qoyska dhexdiisa ayaa dilitaan laga isticimaalaa.

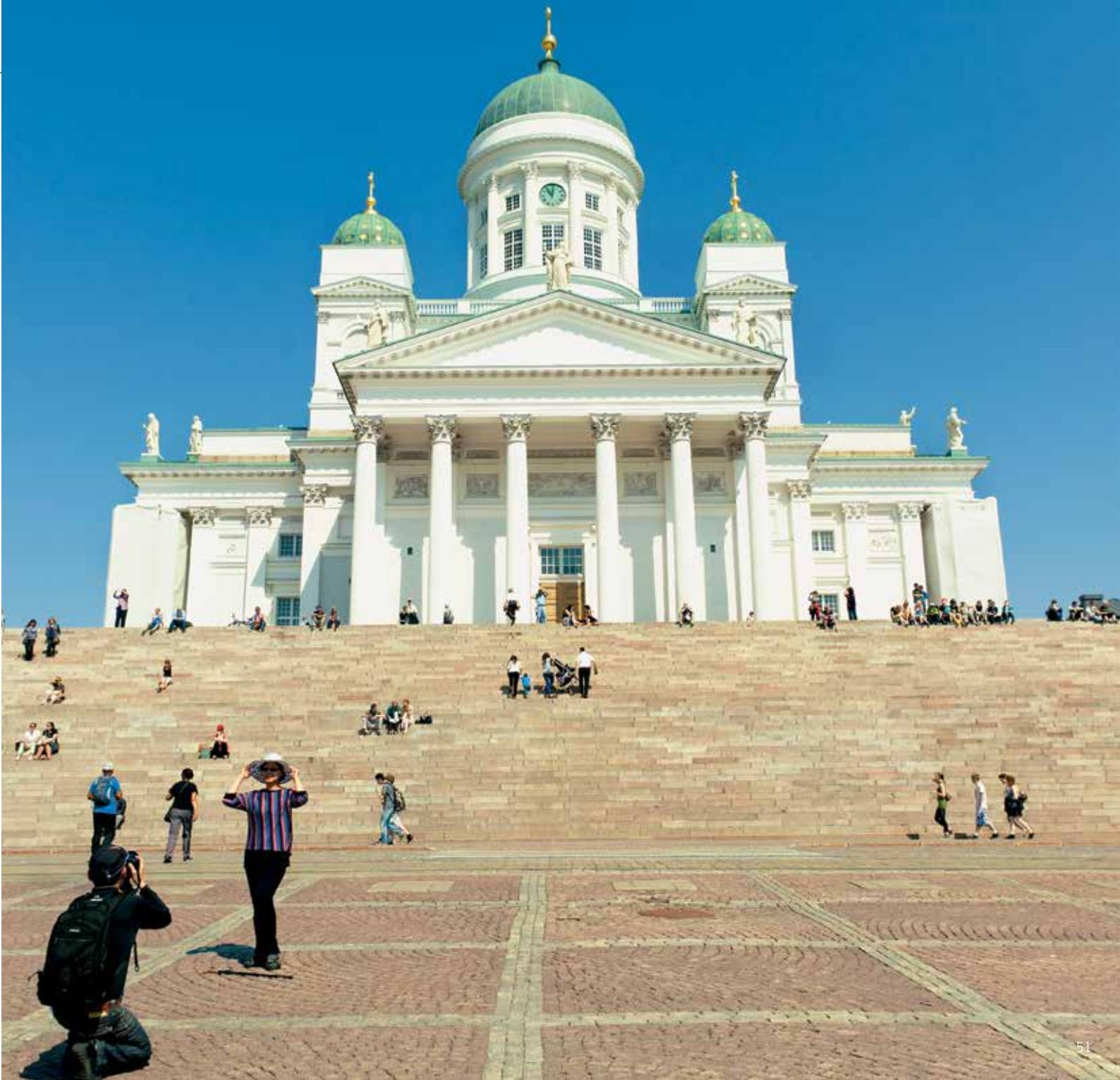
U soo dhowaansho la'aan

Maxakamadda ama booliska ayaa xukuma inaan loo soo dhowaan qofka dhibanaha ah ee dembiga laga galay. Booliska ayaad ka codsan kartaa in u soo dhowaansho la'aan lagu xukumo qofka naftaada khatarta u geysanaya.

Lacagta macaamiisha

Dadka deggan dagmada waxay bixiyaan lacagta adeegyada, sida caafimaadka. Bixinta lacagtlu way ka yartahay inta lagu bixiyo adeegyada caafimaadka ee gaarka loo leeyahay.

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

Vipuvoimaa
EU:lta
2007–2013

Qoraalada waxaa soo saaray wasaaradda arrimaha gudaha sanadkii 2011
waxaan cusbooneysiyyay wasaaradda shaqada iyo shaqaalaha sanadkii 2013.
Qoraalkan waxaa maalgaliyay sanduuqa sooshalka Yurub.

Fududeynntu luqadda: Sonja Dahlgrén.

Tusmada: Sonja Dahlgrén iyo kooxda khubarada mahruuca ALPO.
Waxaad ka heleysaa qoraalka oo luqado kala duwan ku qoran ciinwaanka
www.lifeinfinland.fi.

